

DOSSIER: ESTEVE ALBERT

FOTOGRAFIA: TALLER SOLIDARI DE CINEMA AMB LA FUNDACIÓ ADIS

Grup de Recerca
de Cerdanya

IDAPA

Institut per al Desenvolupament
i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran
*Institut entath Desvolopament
e era Promocion deth Naut Pirenèu e Aran*

ÍNDEX

- PÀG. 04** Per un llibre blanc de la cultura a la Cerdanya. Alfred Pérez-Bastardas
- PÀG. 05** A les telúries: un problema de definició. Enric Quílez i Castro
- PÀG. 06** Ciència ficció. Enric Quílez i Castro
- PÀG. 07** Poesia. Toni Gol
- PÀG. 08** Aspectes culturals i sociopolítics de la Cerdanya de finals del segle XVIII a partir del "Diario" de Francisco de Zamora*. Alfred Pérez-Bastardas
- PÀG. 16** Parlem de llibres que parlen de la Cerdanya. Albert de Montjuïc
- PÀG. 19** Senderó. Albert de Gracia
- PÀG. 20** Heràldica municipal de la Cerdanya. Armand de Fluvià i Escorsa
- PÀG. 22** Una finestra al Puigmal. Joaquim Nadal
- PÀG. 23** Cent-cinquanta anys del naixement de l'escultor Josep Llimona. Miquel Llimona
- PÀG. 26** Història del cúrling?. Carles de Moxó
- PÀG. 28** Reivindicacions històriques i voluntat de ser. Erola Simon Lleixà
- PÀG. 30** Rafel Casamitjana i d'Erill, Conseller en Cap al final de la Guerra dels Segadors. Núria Casamitjana Cucurella
- PÀG. 38** Nobel de Física 2014 pel 'LED blau'. Francesc Esteban
- PÀG. 40** Les creus processionals gòtiques de Bolvir i Talltorta. Alfred Pérez-Bastardas
- PÀG. 42** El país del sol nou. Joan Soler i Amigó
- PÀG. 44** La Volta d'homenatge a La Cerdanya. Jaume Piguillem
- PÀG. 46** Apagueu el llum quan aneu a dormir. Alfons Mills
- PÀG. 48** Fira ARÇ 2014. David Isern
- PÀG. 50** El nou Espai Ceretania a Bolvir. Jordi Morera
- PÀG. 52** I després del 9N què?. Gerard Cunill
- PÀG. 54** Pautes per mantenir el nivell d'esquí de fons per a esquiadors de cap de setmana. Jordi Romeu
- PÀG. 56** El Túnel de la Menera. Guillem Lluch Torres
- PÀG. 57** Menys precipitacions, més neu. Jaume Piguillem
- DOSSIER: ESTEVE ALBERT**
- PÀG. 59** Redalls cerdans i pirinencs d'Esteve Albert. Jordi Pasques
- PÀG. 64** Esteve Albert, un il·luminat que fa bitlles. Albert Manent (1930-2014)
- PÀG. 71** El pessebre vivent d'Engordany. Jordi Carbonell

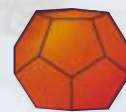
EDITORIAL

Per fi tenim disponible el número 16 de la revista Querol. Li ha costat uns quants mesos més del previst, però finalment la tenim aquí. Volem demanar-vos excuses, tant pel retard com per la possible "devaluació" d'algun article que en el seu moment podia haver estat més trencador i ara potser resta una mica més antiquat. Tot i així, es tracta del número més potent que hem tret fins ara i crec que l'espera haurà valgut la pena.

Parlarem dels efectes del 9-N, de llibres que parlen de la Cerdanya, de l'heràldica dels escuts dels municipis cerdans, de la Fira Arç de Prullans, de projectes de túnels per unir Cerdanya i Andorra i de moltes coses més.

El Dossier està dedicat a un personatge veritablement singular, un gran promotor cultural que fou l'Esteve Albert, amb molta influència al Pirineu, especialment a l'Alt Urgell, a Andorra i a la Cerdanya.

Esperem que en gaudiu!

Grup de Recerca
de **Cerdanya**

Si voleu escriure algun article per la nostra revista sobre temàtica preferentment cerdana, només cal que ens el trameteu a la següent adreça electrònica:

grup@recercacerdanya.org

Enric Quílez i Castro.

President del Grup de Recerca de Cerdanya

AGRAÏMENTS

Director: Enric Quílez i Castro

Coordinador General: Alfred Pérez-Bastardas

Maquetació: Anna Solans. www.creativa.cat

Internet: Gael Piguillem i Boladeras

COL·LABORADORS HABITUALS

Gerard Cunill, Albert Grau, Manel Figuera i Abadal, Miquel Llimona, Guillem Lluch i Torres, Oriol Mercadal, Alfons Mills i Munt, Alfred Pérez-Bastardas, Gael Piguillem i Boladeras, Jaume Piguillem Pérez de Rozas, Erola Simon i Enric Quílez i Castro

Querol

REVISTA
CULTURAL
DE Cerdanya

FOTOGRAFIA: GAEL PIGUILLEM

Per un llibre blanc de la cultura a la Cerdanya

ALFRED PÉREZ-BASTARDAS (*)

La consideració dels valors culturals que la societat catalana ha considerat com a punt clau de la nostra nació, ha determinat que s'atorgui a aquestes qüestions un alt sentit polític. A Catalunya, la cultura és l'element clau per mantenir la nostra realitat política, social i econòmica. I dins d'aquestes consideracions, tot el que es faci a la cultura catalana, ha de tenir el recolzament de la ciutadania i de tot el catalanisme militant. Si això es trasllada a la Cerdanya, podem reivindicar un Llibre Blanc de la Cultura per la Cerdanya. Aquesta hauria de ser una exigència (no pas maximalista) per afrontar amb garanties d'èxit el segle XXI. És un esforç que ha d'implicar tot el cerdanyisme, és a dir tot el moviment cívic, social, polític i cultural (comptant-hi l'econòmic), de la Cerdanya per fer realitat el que representa un Llibre Blanc de la Cultura. Crec que estem en condicions operatives per portar-ho a terme. Per això, en aquests moments importants del país, caldria repensar la Cerdanya, i estudiar-ne continguts i possibilitats, per avaluar que fem, com ho fem, amb quins mitjans i enfocaments abordem el fenomen cultural dins d'aquesta comarca pirinenca.

Vet aquí doncs, aquesta proposta que seria de gran interès per abordar amb una reflexió en profunditat del que ara estem fent, del que es podria fer, i del que necessitem com a col·lectivitat pirinenca, com a país pirinenc, com a cultura emmarcada en un indret reconegut i valorat des de sempre. L'estudi doncs del Llibre Blanc de la Cultura a la Cerdanya, ens donaria les pautes per determinar a on som i quines són les necessitats per abordar un turisme cultural, basat en un país pirinenc que vol conservar la seva cultura pròpia i determinada con a comunitat de l'àrea dels Pirineus. Estudiem-ho!

Tenim a Catalunya exemples que ja han abordat

aquests estudis, com el Llibre Blanc de la Cultura al Penedès, que es pot consultar a la xarxa; d'aquests estudis se'n poden apreciar les capacitats organitzatives, les institucions en què es compta, municipi per municipi, la metodologia aplicada a la feina per conèixer tots els detalls dels actes i dels grups que els han fet possibles. Això com a mostra del que es fa actualment.

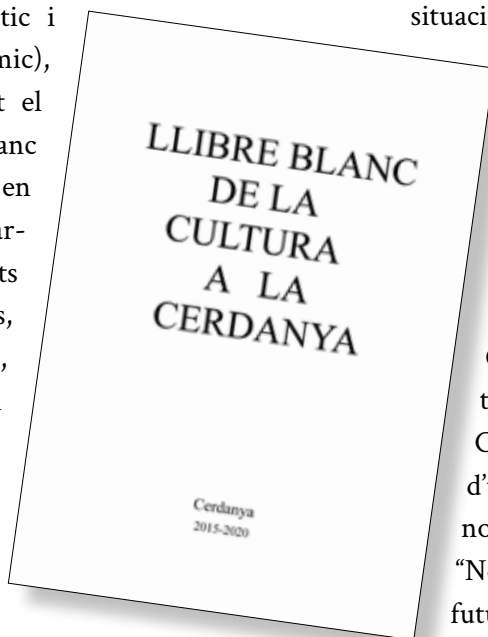
Però caldrà també analitzar el que la Cerdanya té com a patrimoni natural, artístic, arquitectònic, pictòric, monumental, paisatgístic, museístic, tradicional, festiu, bibliogràfic, genealògic, històric, etc. Caldria també un examen complet del qual es podria aportar per mantenir i ampliar les ofertes econòmiques comarcals dins de la situació que la Cerdanya té en el Pirineu Català,

amb la problemàtica sabuda de que l'enclavament de Llivia és un tros de Cerdanya, dins de la Cerdanya, que a la fi no és res més que una distorsió històrica, que a la llarga hauríem de corregir.

És evident que el Llibre Blanc de la Cultura de la Cerdanya, hauria d'abastar tota la Cerdanya, l'Alta i la Baixa Cerdanya, per dotar-nos científicament d'un instrument molt valuós per conèixer-nos millor. Aleshores podríem dir allò de "Nosaltres, els cerdans, anem a afrontar el futur amb coneixement de causa i amb un programa cultural que abans que res defensi

la nostra identitat pirinenca".

És una aposta pel futur, que com és natural, encara que sigui a llarg termini ens aportaria beneficis culturals i patrimonials els quals estem lluny de poder avaluar amb exactitud. És clar que per afrontar aquest estudi ens caldria la col·laboració de tothom i de totes les associacions, entitats, instituts i grups de Cerdanya, com també de tots els Ajuntaments, Consells i agrupacions, i de tots els ciutadans i ciutadanes de la comarca o de fora, de tots aquells interessats en aportar materials, coneixements i saviesa per donar forma a aquest projecte de Llibre Blanc de la Cultura a la Cerdanya.

Un dels treballs enunciats aquí ha estat realitzat en el Catàleg de Paisatge de l'Alt Pirineu i l'Aran, en l'apartat de la Vall Ceretana (2013), dins els estudis que l'Observatori del Paisatge està realitzant a tot Catalunya. Això s'ha traduït també en un estudi sobre "El paisatge transfronterer de la Cerdanya" com a projecte de futur en comú, i que pot donar idea de la riquesa del que proposem aquí.

Amb el Llibre Blanc de la Cultura a la Cerdanya,

podrem sintetitzar un programa d'actuacions a realitzar, de propostes patrimonials, i d'actuacions sobre el turisme i les fonts econòmiques cerdanes, que estabilitzin el país i li donin un sentiment cerdà que ajudi a encarar un futur que amb bona mesura podrem dirigir i controlar. Cerdanya com a país cultural tindrà l'oportunitat de dirigir la seva existència vital.

(*) *Alfred Pérez-Bastardas, és vicepresident de la Societat Catalana d'Estudis Històrics i del Grup de Recerca de la Cerdanya.*

A les telúries: un problema de definició

ENRIC QUÍLEZ

Acaben de passar les eleccions municipals del 2015 i els diferents partits de la comarca han hagut de treure la pols sobre l'acció de govern dels darrers quatre anys per cantar-nos les excel·lències d'allò que han fet als seus respectius municipis.

També hi hagut una part de dialèctica entre les diferents formacions polítiques que han concorregut les eleccions, que si tu tal, que si jo qual, que si tu ets més que el veí, però en canvi... En fi, una mica el de sempre.

És per això que, tenint en compte que estem en un moment en què sembla que tot es qüestiona i tot es redefineix –i no només pel Procés Nacional– sinó perquè tot està una mica potes enlaire, que crec que seria bo que les diferents opcions polítiques es definissin clarament sobre quins models econòmics i socials ofereixen per als seus municipis i per a la comarca, en general, per a la propera dècada, almenys.

Governar el dia a dia és complicat, no ho nego, però cal tenir una certa visió de futur. Està molt bé desenvolupar certes infraestructures, però si el model socioeconòmic no està clar, de què serveix a la llarga?

La Cerdanya ha viscut durant les darreres dècades una pèrdua important al sector primari, amb una

petita revifalla actualment potser degut a la crisi econòmica. D'indústria fa molt que no en tenim –n'havíem tingut en el passat– i la construcció està encara sota mínims. Tot sembla dependre del sector terciari o serveis.

Però el sector serveis no és només turisme. Molts cops he plantejat que la Cerdanya és menys turística del que ens pensem. Si el turisme massiu només arriba algun cap de setmana i durant el mes d'agost, malament podem dir que som una zona que viu del turisme.

És cert que d'infraestructures turístiques n'hi ha, però no són tan sòlides com sembla. Per exemple, una empresa que vulgui fer un congrés a la Cerdanya tindrà seriosos problemes a partir dels vuitanta participants. No hi ha gaires hotels a la comarca amb prou habitacions, per no dir que no n'hi ha cap o gairebé.

El mateix passa amb els restaurants, activitats de lleure, etcètera, especialment si es vol fer quelcom entre setmana, quan molts establiments directament tanquen. De debò que volem viure del turisme?

No dic que aquesta sigui la nostra solució. Jo crec que hauríem de diversificar molt més, no tornar a

cometre l'error del monocultiu. I sobretot, cuidar allò que més valor té a la Cerdanya: el paisatge. Les agresions al paisatge cerdà són cada vegada més grans i a ningú no sembla preocupar-li gens.

És ben bé allò de pa per avui (per a uns pocs) i gana per demà (per a molts). Però qui dia passa, any empeny i no sembla que hi hagi una especial conscienciació per preservar el principal actiu de Cerdanya.

És per això que demano als partits i als grups municipals que ens ofereixin alguna opció de futur, clara i creïble, a part de fer fulletons o d'anar a una determinada fira turística. Això pot ser necessari, però ni de lluny és suficient. D'això en depèn el nostre futur.

FOTO: GAEL PIGULLEM

Ciència ficció

ENRIC QUÍLEZ

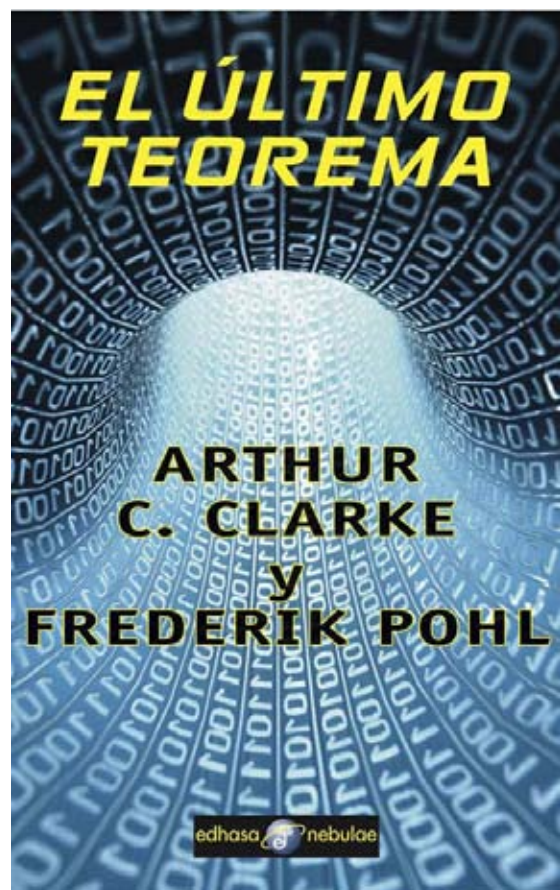
EL ÚLTIMO TEOREMA / ARTHUR C. CLARKE & FREDERIK POHL

EL ÚLTIMO TEOREMA

ARTHUR C. CLARKE & FREDERIK POHL

ED. EDHASA, COL. NEBULAE

576 PÀGS. 2008

El último teorema és un llibre pòstum de l'escriptor anglès Arthur C. Clarke, desenvolupat en la seva major part per l'escriptor nord-americà Frederik Pohl, tots dos coneguts autors de ciència ficció. Sembla ser que Clarke va escriure una part del llibre i va donar l'argument de l'obra, mentre que Pohl va ser qui va escriure la major part de la novel·la.

L'argument inicial de l'obra és simple: un jove tàmil, geni de les matemàtiques, troba la demostració "curta" del teorema de Fermat. Això sí, enmig passa una mica de tot: revolucions polítiques a nivell mundial, uns extraterrestres un xic insidiosos, grans desenvolupaments tecnològics, etc.

Hi apareixen molts dels temes habituals de Clarke: l'ascensor orbital, les carreres de veles solars, les matemàtiques, nens superdotats, el temple hindú, Sri Lanka i les seves meravelloses costes, especialment, la zona de Trincomalee, un escenari mundial de tres superpotències (Estats Units, Rússia i Xina), la imposició de la pau mundial per imperatiu tecnològic i uns extraterrestres molt més avançats que nosaltres tecnològicament, que vigilen el nostre desenvolupament.

D'altra banda, també hi apareixen temes menys freqüents, alguns gairebé tabú, com els "paradisos" de la tortura a l'estil de Guantànamo o l'homosexualitat (tot i que força colateralment, així com els xocs polítics

i religiosos entre diferents nacions i ètnies, que deixen bastant malparats als Estats Units. De fet, sembla un llibre que hagi estat patrocinat per la mà invisible de l'ultracrític Noam Chomsky.

Curiosament, l'obra no només destaca per allò que explica, sinó també per allò que silencia. Així, Europa pràcticament ha desaparegut del mapa polític mundial i només hi ha una breu referència als alemanys com a potència política i militar. De la resta d'Europa, ni mu. Potser Clarke y Pohl es van avnaçar al seu temps.

Si bé Clarke ja havia tractat en altres ocasions un món bipolar, la clàssica confrontació entre Estats Units i la Unió Soviètica, amb la Xina essent el tercer en discòrdia, ara aquest món s'ha tornat clarament tripolar, amb la substitució de la Unió Soviètica per Rússia i s'ha afegit la influència desestabilitzadora del terrorisme islàmic mundial. I per descomptat, el país maligne per excel·lència a l'imaginari occidental: Corea del Nord. La novel·la és potser exageradament optimista, on el futur es força esperançador perquè la Humanitat supera les seves clàssiques guerres internes

gràcies a l'ús d'una nova arma dissuasòria molt potent (el Tro Silenciós).

Mentres, se'ns van presentant uns extraterrestres bastant peculiars que, en la meva opinió, no vénen al cas i que entorpeixen innecessàriament la narració.

Estem davant de la clàssica ufologia alliberadora. Els extraterrestres, extraordinàriament avançats en tots els sentits, imposen la seva solució als problemes humans, tot i que al final de la novel·la, s'intueix un cert canvi a l'estatu quo de la Humanitat respecte de les societats galàctiques més avançades.

Pel que a la trama es refereix, el començament és un xic lent i avorrit, encara quan ha transcorregut aproximadament una tercera part de la novel·la, comencen a passar coses interessants. Pacència, doncs.

És evident que no es l'obra mestra ni de Clarke ni de Pohl, pero es deixa llegir bé, amb certs gestos de complicitat nostàlgics a la ciència ficció clàssica, però amb la intenció clara de mostrar un futur a mig termini força optimista.

Poesia: Toni Gol

HAIKUS DEL PEDRAFORCA de Toni Gol

Ragen del cedre
gotetes de reïna.
Saba de vidre.

Jardins de molsa.
Entre cases i artigues,
flor de pinassa.

Cimal de bronze.
La memòria fosa
entre congestes.

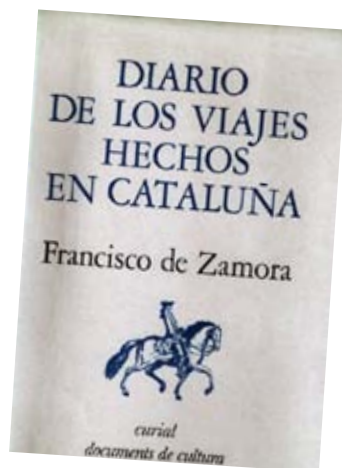
Flota un silenci
de neu sobre el paisatge.
Hora sagrada.

Aspectes culturals i sociopolítics de la Cerdanya de finals del segle XVIII a partir del “Diario” de Francisco de Zamora*

ALFRED PÉREZ-BASTARDAS*

Quan Francisco de Zamora, nascut a Castella la Nova (Villanueva de Jara 1757- 1812), va arribar a Barcelona amb 28 anys, poc es podia imaginar que el seu pas per Catalunya seria tan conegut, estudiat i divulgat dos-cents anys després. Primerament, perquè fou un personatge borbònic que com a Alcalde del Crim de la Reial Audiència de Catalunya tenia prou importància política i social per fer-se amb tota mena d'autoritats locals, així com permetre's el treball d'investigar l'estat de Catalunya en la segona meitat del segle XVIII. Després, perquè es permet d'escriure municionament els viatges que realitza (acompanyat del seu criat Domingo Rodríguez), i a més, per haver enviat un qüestionari (amb prop de cent vuitanta preguntes) a aquells que creia que li podien contestar amb certesa i coneixement del país, sobre el que es preguntava. Zamora explica que no va tenir ajuda ni estipendi, i que aquests viatges eren privats. Bé és veritat però, que els darrers fets vers el Pirineu d'Aran i l'Empordà, ja en plena efervescència propagandística per part dels revolucionaris francesos, també li van suggerir anotar algunes particularitats lligades a la recepció a Catalunya de la influència dels partidaris de les idees de llibertat, fraternitat i igualtat, però aquests temes són molt poc tractats al “Diario”. Les investigacions sobre la documentació lligada a Zamora, deixen clar que se li demana que en els seus darrers viatges apunti tot el

que fa referència a la propaganda revolucionària dels francesos en terres catalanes, sobretot de l'Empordà.

Nosaltres ens preguntem però, si els qüestionaris que va enviar arreu del territori i entre ells a alguns prohoms de la Cerdanya, anaven destinats a persones que Zamora ja sabia que eren filipistes i que hi podia confiar. Probablement Zamora tenia un bon coneixement d'aquests destacats súbdits, per quan li calia una informació detallada i prou contrastada com verídica. Precisament el qüestionari que fa referència a Cerdanya ha estat publicat a “La Cerdanya de finals del segle XVIII vista per Francisco de Zamora” de Salvador Vigo i Xavier Puig (Garsineu Edicions, 1999) i que té un gran interès pel coneixement de la comarca i dels aspectes sociològics dels seus habitants. A més caldria constatar si els receptors de les enquestes són persones prou addictes al règim borbònic, doncs els austriacistes, noblesa i exèrcit junt amb les seves famílies, ja havien hagut d'exiliar-se o eren empresonades. Això fa pensar que Francisco de Zamora es va dirigir a persones de confiança política i social. Malgrat això el text destil·la alguna sorpresa. Respecte de Cerdanya, Vigo i Puig també publiquen els tres informes que Zamora es fa ressò de què li han entregat prèvia petició anterior, i que com es pot comprovar, difereixen una mica de l'anàlisi que el mateix Zamora descriu respecte de Puigcerdà. Clar que una cosa és el que ell va veure de Puigcerdà, i l'altre el que li descriuen aquests membres de la noblesa i del clergat. Per un cantó l'informe del benedictí Josep de Cruïllas, un eminent coneixedor de la Vila, l'altre és l'informe del Corregidor de Puigcerdà Baró de la Linde, i encara el de Jaume Barnolas i de Cahors, que sembla era originari de Guils. Però Zamora, en un primer moment havia enviat el qüestionari a l'advocat Francesc de Solanell

i Sicart, regidor de l'ajuntament de Puigcerdà, que li contestà l'enquesta "amb l'ajuda d'uns col·laboradors" (Vigo i Puig, pàgina 9 i notes 13 i 14). Prèviament, els autors indiquen que Josep de Sicart i de Montellà havia refusat l'encàrrec per malaltia.

Amb la caiguda de Barcelona, el setembre de 1714 i la implantació *manu militari* del Decret de Nova Planta, com a estructura políticoadministrativa del Principat, el país es transformà i es capgirà; això produí que marxessin cap a l'exili prop de 32.000 persones, militars austriacistes, funcionaris que estaven en contra de Felip V, etc. Si tots aquests exiliats van poder fugir, molts altres foren destituïts dels càrrecs, empresonats i encara condemnats a mort i executats. Es pot ben dir que la repressió s'entengué a tots els nivells, amb la consegüent pèrdua de béns materials, immobles, etc. Els que anaren a l'exili s'establiren a Àustria i a Itàlia, per després anar a Hongria on fundaren un centre català anomenat la "Nova Barcelona", com a ciutat dels exiliats de la Guerra de Successió. Aquest episodi ha estat magníficament estudiat per Agustí Alcoberro en *L'exili austriacista (1713-1747)*, i també en *La Nova Barcelona del Danubi (1735-1738)*. Però tampoc tots els que es van quedar eren partidaris del nou règim i els casos de *botiflers* (*boty* i *fleurs*, bonica flor de llis de la monarquia dels Borbons) podien ser personatges influents en cada estament dels pobles.

Malgrat aquesta fugida i repressió subsegüent, no podríem pas afirmar que tots els que s'havien quedat a Catalunya combregaven amb la nova imposició política dels Borbons, encara que ja haguessin passat més de setanta anys. I aquest reflex queda prou clar en alguns passatges del "Diario de los viajes hechos en Cataluña" de Francisco de Zamora.

El que ens preguntem és si un habitant del Pallars, de la Ribagorça, de l'Urgell o de la Cerdanya, com també de l'Empordà, encara tenia present o en el record de la memòria històrica els fets esdevinguts seixanta anys enrere, i com els personatges triats pel qüestionari sentirien obligació, malfiança o simple curiositat en contestar les preguntes que li enviava un alt funcionari reial com Zamora. Podem creure que Zamora trobà en alguns d'ells certa oposició o malfiança? Es podria creure que en alguns casos aquesta qüestió està immersa en les respostes, i que en cas afirmatiu s'ha d'extraure d'algunes de les respostes. Perquè de fet, Zamora no pregunta pas per les opinions

polítiques o socials, sinó encara que aquestes podien ser incloses en algunes respostes, li interessa sobretot l'economia, les fàbriques, el comerç i els telers, tot el que té d'artístic l'encontrada o la població, esglésies amb el patrimoni artístic, la infraestructura viària, l'agricultura i la ramaderia, el que es fa i es cull, els boscos, els regadius, els rius, les manufactures, la manera de viure de la gent, el que mengen, i beuen, els intercanvis comercials, les infraestructures, i un seguit d'informacions lligades als pobles i al territori local, etc.

Altrament però, Francisco de Zamora diu que tenia una certa "desazón", sembla que per la falta de sinceritat, doncs creia que li amagaven coses d'interès o simplement perquè no volien contestar-li les preguntes de la seva enquesta. Això ho podem presentar com una desconfiança entre un alt funcionari i una persona il·lustrada del poble (sigui religiós, militar o noble, membre d'una professió com metge, apotecari, etc.), o bé ho podem veure encara com una recança entre un alt funcionari borbònic d'origen castellà i els personatges catalans en la seva majoria?

Les referències que transcriu en el "Diario" sobre el règim administratiu borbònic són molt poc freqüents, però en canvi elogia constantment les conseqüències positives, que, segons ell, per al país

Mas del segle XVIII. Bolvir.

li hauria portat el Decret de Nova Planta, i elogia el model d'administració. No podem deixar de fer constar que el 1760, quan Carles III convoca Corts, un any després d'haver estat coronat, se li presenta un "Memorial de Greuges", signat per dos diputats per cada un dels quatre països de l'antiga Corona d'Aragó, criticant "la política unificadora, (i) la defensa de les bondats de l'antic sistema", tot demanant una justícia en "l'atribució de càrrecs de l'Administració de la Monarquia als oriünds de la Corona d'Aragó i el restabliment d'una administració autòctona en els antics territoris" descrits, així com la demanda de càrrecs eclesiàstics (bisbats i estaments eclesiàstics); és una demanda que s'avança en més de cent anys a les reivindicacions de catalanisme polític tant federal com nacionalista. (J.A. González Casanova, a Textos Jurídics Catalans; Lleis i costums, VI/1, 1990, pàg. XV-XVII). Per descomptat que Zamora no coneixia ni podia conèixer aquest Memorial, ni tampoc hi hauria estat d'acord, però creiem que quan es va produir, era perquè existia "encara" una idea política diferent del Decret borbònic, i per tant que aquesta desconfiança de què parla Zamora, bé es podria detectar encara que no fos en forma política o social. Que s'atreveixin a exposar aquest Memorial al rei, bé podem pensar que era a causa d'un cert malestar extens i estès almenys dins la noblesa i "burgesia comercial" benestant i

l'aristocràcia, així com dins de la clerecia que és molt potent encara.

D'altra banda, el nivell intel·lectual de Zamora és de tipus funcionari; Pierre Vilar diu que Zamora "té al cap totes les teories dels economistes del seu temps, favorables a la propietat establerta i inquietes davant del desboscament", que continuen una efervescència agrícola i després comercial, i que "ha pogut constatar clarament durant les seves excursions per la muntanya que aquesta no és despoblada en absolut; que la tendència a dividir el terreny i a instal·lar el jornal·ler sense recursos hi és tan sensible com a la plana" (Catalunya dins l'Espanya Moderna, vol.3, pàg. 219). Això Zamora ho detecta, i si bé sap distingir elements claus en l'estructura econòmica i social, creiem que no té coneixements de cultura prou amples per distingir els valors artístics que va trobant a través dels seus viatges. Així, té un gust molt personal per desconeixement sobre allò que ara nosaltres coneixem per estil romànic i que ell anomena *antiguo*, el qual li desagrada, i té per bo el neoclàssic, potser acceptant el barroc com a art ja caducat. Tots aquests detalls però serien anecdòtics, si no hi veiéssim en el "Diario" i en les respostes als qüestionaris una gran font de coneixement per saber com era el país a finals del segle XVIII. Gràcies al mètode, i als seus viatges i apunts ara podem tenir una visió molt precisa de la realitat catalana del moment, quan ja sabem per Pierre Vilar que aquell segle fou principalment un moment d'alta demografia i d'augment de les activitats comercials i semi-industrials, així com d'una alça contínua dels preus. El país creixia per la voluntat dels habitants, pel comerç i les noves fàbriques i això queda palès en les respostes donades, malgrat que

Plats de l'època del segle XVIII,
pot de farmàcia de l'època
(fotografies d'APB)

en molts camps encara hi havia un nivell baix de tècniques agropecuàries, i una cert endarreriment congènit sobretot en l'agricultura i en moltes altres branques del coneixement industrial. En un estudi recent, publicat per Josep M. Prat Forga a Treballs de la Societat Catalana de Geografia, núm. 73 de juny de 2012, titulat "La població i les activitats econòmiques de la Cerdanya a l'últim quart del segle XVIII (1775-1800)", aquest explica que la Cerdanya va generar en aquest període uns canvis en la seva estructura ocupacional i amb una població creixent, encara que no va ser distribuïda de manera uniforme; així, "a causa de la general prosperitat econòmica que hi havia a les àrees de muntanya" i a la Cerdanya l'esperança de vida del set-cents va créixer un 59%. El descens de la mortalitat, la desaparició de la pesta i d'altres riscos de mortalitat per malalties contagioses, com també de les embarassades, amb més casaments en edats més joves, va fer augmentar la població. També la immigració francesa causada per la por i la inestabilitat a França per raó de la Revolució de 1789 van provocar un augment de la població. I potser la Cerdanya no és dels llocs on més s'acusa l'alta demografia d'aquells anys, "perquè eren més dispersos", com senyala Pierre Vilar a la seva obra "Catalunya dins l'Espanya Moderna" vol. 3, pàg. 108, edició de 1966. Però el procés havia tingut tots els detalls necessaris perquè el resultat fos aquell; és a dir, "rompudes espontànies", legals o no, que produïen en tot el territori català nous cultius amb més mà d'obra. I sembla que aquesta febre va fer disminuir la ramaderia, encara que al Pirineu hauria estat a l'inrevés, malgrat que ja era verificable que les arades emprades a Catalunya tenien virtuts que alguns autors consideren rellevants, mentre que altres de la

Cerdanya creuen primitives i poc apropiades.

Les dades, per seguir-ho un xic més de prop, segons Prat Forga són aquestes: la Cerdanya va passar de 6.724 habitants l'any 1719 a 10.491 habitants el 1787, amb un increment demogràfic del 35,91%, malgrat que a la fi del segle va baixar fins als 9.000 habitants arran de la Gran Guerra. No tots els pobles van augmentar la població, probablement en funció de les seves activitats econòmiques. Bolvir, per exemple, va disminuir aquests anys un 44% de població, mentre que Talldort n'augmentava el 57%. Vegeu també la relació de tota la Cerdanya a Pierre Vilar, vol.3, pàg. 159 i 160, edició de 1966. En definitiva, hi ha un gran salt poblacional que durant el segle XVIII es duplica amb escreix i fa augmentar les forces productives i la producció, repercutint en els preus, que van a alça, mentre els jornals agrícoles ho fan a la baixa, tot donant lloc a una forta crisi de desenvolupament.

Independentment d'aquests aspectes conjunturals que Zamora va descobrir, pot ser que fins i tot algú li comentés els signes més evidents dels fenòmens descrits. El "Diario" comença amb una advertència que ens sembla prou determinant de com Francisco de Zamora reflexiona davant del que ha pogut trobar viatjant per Catalunya i diu: *"Pero sobre todo, lo que me ha dado muchos ratos de desazón han sido las murmuraciones de los que me debían estimular y las sospechas y desconfianzas que he notado en casi todas las personas de quienes yo podía esperar alguna alguna instrucción y luces en los mismos pueblos que iba a ver, especialmente de los curas y demas eclesiásticos seculares y regulares, los que no se contentaban con ocultarnos la verdad, sino que supe positivamente que procuraban inducir los mismos sentimientos en los pocos que se*

dedicaban a enseñarme lo que había en el pueblo; aunque debo confesar, con la ingenuidad que echo de menos en los otros, que he algunos sujetos del país que han ayudado mis deseos, como lo diré en su lugar". (pàgina 30)

Un text revelador que deixa entreveure clarament que les seves investigacions no estaven exemptes de dificultats objectives per part d'aquells que havien de ser els seus informadors; quan diu "en casi todas las personas", és significatiu, que no vol dir pas tan sols algunes persones, sinó gairebé totes. Aquesta declaració és prou contundent i explícita perquè no en tinguem cap dubte de les dificultats trobades; el que és clar és que no tothom esdevenia conciliador a l'hora de col·laborar en el treball "particular" de Francisco de Zamora, i aquest comportament es podria anomenar desconfiança. Potser aquesta desconfiança, seixanta i escaig anys després de la implantació del Decret borbònic, podrien ser reticències o semblar una certa oposició als desitjos d'un alt funcionari castellà, quan pretén informar-se de l'estat del país? Existia doncs, un esperit de cautela en donar informació, o podem dir de recel dels habitants del país que com a vençuts havien de donar informació a un alt funcionari que podia ser vist com a vencedor?

En tot cas la psicologia col·lectiva de no fiar-se d'un funcionari important, era potser latent a Catalunya, i podria donar dret a què nosaltres fem aquesta lectura. Encara en el darrer paràgraf de les seves "advertencias" hi apunta que aquests viatges no són fruit de diversió, sinó que "no es lo mismo irse a un a torre, por quince dias

com gran compañía, a comer, jugar y dormir, que andar por montes y valles, de pueblo en pueblo, preguntando a quien teme responder, observando para que no le engañen con las respuestas, apuntando de dia para formar el diario a la noche, dormir poco, comer mal y gastar mucho, sin ningún auxilio del Rey ni del público".

En la seva sisena sortida, Zamora emprèn viatge a Puigcerdà, tot passant per Granollers, "Vique" –és a dir Vic–, Olot, Camprodon, Sant Joan de les Abadesses, Ripoll, Núria i torna a Barcelona per Berga i Manresa. Era l'agost del 1787 i explicava que arribant a Berga varen a anar a dormir a la pagesia de Serchs, on el seu amo era un admirador borbònic notable de més de 90 anys, que plorava d'emoció quan parlava de Felip V i deia que hauria calgut col·locar una estàtua del rei a tots els pobles de Catalunya (pàgina 98). És evident doncs, que la gent que li fan confiança són del tot borbònics, i això ho fa notar Zamora.

Quan el dia 30 d'agost surt de Ribes de Freser per arribar a Núria, es troba que els hi fa una bona nevada, i que l'endemà ho trobaran tot blanc pujant vers el Finestrelles, a on diu s'albira per un cantó Núria i per l'altre Llo. Es dirigeixen aleshores muntanya avall fins a arribar al poble d'Er, a on trobà una "excelente posada", cosa que no li succeí a Ribes. Apunta que "también noté que aunque son catalanes como los nuestros, hablan francés, casi todos los que yo oí, sucediendo lo contrario con el castellano, aún en Barcelona mismo".

Després de menjar a Er, continua camí vers Puigcerdà, passant per Les Guinguetes, i explica que és un barri perjudicial doncs provoca el contraban. Zamora, en el seu "Diario", es creu en la necessitat d'explicar com veu la Cerdanya i diu que "Puigcerdà camina a su ruina sin que haya medios fáciles que puedan impedirlo.

Arada del segle XVIII

Pero antes de hablar de esto conviene dar una idea del territorio de la Cerdaña en que está situado Puigcerdà: y es un pequeño montecito que en catalán llaman puig, de la cual y de la palabra Cerdaña, se compuso el nombre de su capital. Está casi en medio de la llanura en la cual hay varios pueblos, franceses y españoles. El todo de la llanura contiene unas 7 leguas de larga y de 4 ó 5 de ancha. Esta llanura está entre los Pirineos altos y bajos, entre los cuales hay otros varios territorios en Cataluña. En ella se coge trigo que basta para el país, y algunas veces sobra. Se riega mucha parte y se podría regar más. Se cultiva con (en blanc). Necvesita traer todo el vino y el aceite que consume, y el derecho impuesto al vino del Rosellón hará que se consuma más de Cataluña. Hay muchas y excelentes peras, de que se hace comercio.. La hoja de los olmos se da a los cerdos, y el ganado vacuno abunda mucho. Se quejan de las artigas en las pendientes, como todo lo demás que hemos corrido. Abundan los pavos, que compran y engordan los del Valle.

Conviene notar que la Cerdaña está dividida en española y francesa, pasando lo límites por cerca de Puigcerdà. Esta división, hecha el año de 1660 contra lo literal de los tratados, impide el aumento de este territorio español y francés”.

Sobre Puigcerdà en diu que “en lo antiguo era una población rica y de mucho comercio en Levante, con los paños, que han desaparecido”. Respecte del patrimoni urbà senyala “que el convento de Santo Domingo tiene una portada antigua con una especie de entierros en ella y unas estatuotas de madera, que no pude entender lo que era. La iglesia es antigua, y algunos altares que lo son igualmente, son buenos; pero los nuevos no valen nada. Está entablado el suelo de la iglesia. La torre y claustros son pasaderos; la cubierta que se halla encima ciertamente es indecente; uno de los altares antiguos está arrinconado en la portería y el

coro. El cementerio de esta villa es el mejor que yo he visto y puede servir de modelo.”

De la parròquia de Santa Maria fa notar que s’havia cremat feia pocs anys, “y en lugar de reedificarla están haciendo una torre nueva con los productos del único monte que tienen del qual depende la subsistencia de este pueblo. En ella hay dos altares antiguos, buenos”. En una referència a l’hospital diu que “es pasadero; tiene buena situación y alguna renta. Todas las casas tienen el tejado de piedra, que se trae de aquí cerca.” Sobre el convent de Sant Agustí especifica que “tiene la iglesia grande con trece altares antiguos. Hay pocos frailes en los conventos de Puigcerdà, porqué la miseria del pueblo no puede mantener más; y cuando los frailes no viven...etc.”.

També precisa que hi ha dues fonts, dos ponts de dos ulls sobre els dos rius, així com “causa pía para vergonzantes”, i “un estanque para regar y crian truchas. La acequia que da agua al estanque y riega a este terreno viene de Francia, cortando los franceses a menudo el agua”. Per la seva descripció, Zamora troba un Puigcerdà, atrassat i pobre, sense cuidar, una mica deixat: “las calles son anchas y empedradas. Las casas, todas ruinosas, no volviendose a levantar la que se cae. Sólo se edifica actualmente una en Puigcerdà. La plaza, aunque sin empedrar es mediana y capaz. Se entra en Puigcerdà por dos puertas. La monjas Franciscas es un pobre convento de tapias. La casa del Ayuntamiento tiene buenas vistas, e interiormente es acomodada. Hay un prisión para gente decente, y la cárcel pública es bastante segura si el carcelero cuida. Hay dos carnicerías. Los Escolapios, establecidos el año de 1730 enseñan a escribir y gramática, dándoles la villa alguna cosa. Hay un cuartel para tropa. El mesón es de lo más miserable que puede habe, y esto en la capital del Corregimiento, en la raya de Francia, y cuando más órdenes se han dado para el arreglo. Ya lo dije al Gobernador, pero según con la seguridad que jugaban a los naipes no debe la justicia aparecer por allí jamás. Hay 600 casas, u doña Rosa Cruillas quiere fundar una escuela de niñas” (pàgines 92,93,94), probablement germana del benedictí que s’ha encarregat de contestar el qüestionari.

Per tant, la visió que té de Puigcerdà és força negativa, i també la del Governador, pel cas de trobar-lo jugant a cartes; Zamora hi veu una vil·la descuidada, potser no pas per culpa dels mateixos vilatans sinó perquè les condicions de vida i la seva situació fronterera la feien molt sovint ser esca de tota mena d’incursions i bandositats, el que no proporcionava

cap mena de seguretat per implantar-hi un bon servei ciutadà i millores que necessita segons sembla.

Llàstima que Francisco de Zamora, no fes el trajecte de Puigcerdà a La Seu d'Urgell, i per tant no va escriure res de la solana, és a dir de Guils, Bolvir, Ger, Saga, All, Prullans, Bellver, Martinet, ni tampoc de Baltarga, Alp, Gréixer, etc. En canvi, en un altre viatge va pujar a La Seu i va anar a Andorra i la Vall d'Aran.

D'aquests viatges que Zamora descriu, ell hi constata la part que més l'interessa de les relacions amb destacats personatges que va trobant, però sobretot d'aquells que són adeptes a la monarquia borbònica, en concret alguns de l'aristocràcia i també de la clerecia, quan en molts casos es declaren fervents admiradors del felipisme.

Precisament per l'agost del 1778, uns prohoms de Puigcerdà demanen el permís per establir una Societat Econòmica, que va començar les seves activitats el 1781, i segons Ernest Lluch en "El pensament econòmic a Catalunya (1760-1840)", "l'any següent es queixava (La Societat) del fet que amb la divisió de fronteres el 1659 per la Pau dels Pirineus desaparegueren *las muchas y florecientes fábricas y manufacturas que había en esta Villa, casi quedó extinguido el comercio y se disminuyó considerablemente su poblacion*. Respecte a la vida de la Societat -diu Lluch- significa l'escassetat de molts a causa de la manca de col·laboració econòmica i la necessitat que els concedissin les rendes dels béns dels jesuïtes expulsats per tal de remeiar el projecte de l'establiment d'un alberg on es pogués acollir els pobres, els desvagats i els mendicants i donar-los feina. Uns altres projectes de la Societat foren el d'una escola de dibuix i d'aprenentatge i el repartiment de premis entre camperols i artesans distingits. Sembla, conclou, Ernest Lluch, la Societat no aconseguí pas de desenvolupar aquesta tasca i desaparegué al cap de poc temps (pàg. 164-165). Potser per això, Francisco de Zamora no es dirigí a la mateixa Societat per demanar-li els informes que volia, tot i que no sabem si alguns dels seus interlocutors puigcerdanencs havien estat membres.

Quan s'està a Lleida, Zamora hi fa constar que "en el Obispado de Lérida, de resultas de un Sínodo, se acordó predicar y rezar en castellano" (pàgina 239); imagino que el fet de consignar-ho es devia a què normalment trobava que el català era la llengua bàsica per a tot arreu on anava. En el fons no podia desitjar res

millor, ja que es trobava en un país que des del punt de vista cultural li devia semblar hostil. Cal recordar la menció dels estudiosos del XVIII sobre la Reial Cèdula de juny de 1768 dictada per Carles III, mitjançant la qual prohibia l'ensenyament en català a l'escola.

El jove Francisco de Zamora pertany al grup dels funcionaris reials il·lustrats, empeltat per l'ona moderna del regnat de Carles III (1759-1788), malgrat que la seva darrera etapa de funcionari la va viure sota el regnat de Carles IV (1788-1808), en el qual la influència il·lustrada havia quedat estroncada, atès que el nou monarca tenia una visió conservadora de la política i del món que l'envoltava. Tanmateix, Zamora continua recollint tot el coneixement geogràfic, social, comercial i industrial per allà a on passa. Per això són importants els seus viatges i les seves notes.

D'altra banda, hem indicat que en el seu viatge a l'Empordà, ja pel gener del 1790, sembla mostrar que una de les seves preocupacions són els esdeveniments revolucionaris de França i la repercussió que tenen en la gent de la frontera de la part espanyola. I anota "*que ha sido interesante el viaje en esta ocasión para ver de contener y aclarar las opiniones que corrian traídas por los criados y conocidos y parientes que tiene toda esta raya en la de Francia. Los señores franceses que son dueños de algunos de estos pueblos escriben demasiado a ellos, perp contribuyen a la quietud*" (pàgina 322). La preocupació de Zamora és evident davant l'eufòria de la Revolució Francesa i pel fet que aquesta arribava per moments malgrat que els diaris públics no en deien res, per imposició del Govern central. Al visitar Llançà, Zamora fa notar que la llengua d'una i altra banda de la ratlla és la mateixa, el català, i escriu que "*El hablar aquellos países -(es refereix al Rosselló i a l'Empordà)-, la misma lengua, les une más entre sí, separándoles de ámbas Cortes, a que contribuye al hallarse tratados en una y otra (part) con alguna desconfianza y tener el mismo espíritu*" (pàgina 344), per afegir en una altra nota que "*las especies de erigirse en República no las oyen tan mal como las otras que corren*".

La por a què l'esperit revolucionari s'estengués pel territori de l'Empordà es fa patent i hom constata que si el fet de ser fronterer ja té un cert perill quant a l'assimilació de les doctrines de llibertat, fraternitat i igualtat, aquest ho és molt més si entre ells parlen la mateixa llengua catalana, i sobretot si els respectius governs els ignoren en els problemes que puguin te-

nir en la seva vida quotidiana; altrament, si tenen un sentiment de vençuts i de reprimits. Aquestes consideracions no són pas úniques en el text de Zamora encara que surtin poc concretades i mig amagades.

Un altre viatger del set-cents, Arthur Young, anglès que l'any 1787 fa un interessant viatge per Catalunya, assenyalava que "el comerç i la indústria d'aquesta ciutat (*es refereix a Barcelona*) han resistit la mala disposició que la Cort ha mantingut sempre envers tot Catalunya. Pel seu deshonor, els prínceps de la casa de Borbó no li han perdonat mai els esforços que van fer per posar al tron un príncep de la casa d'Àustria. El poble està sobrecarregat d'impostos; no entra res a la Ciutat que no pagui tributs (...) Ni el pa n'és exempt. Les cases paguen un fort impost proporcional, que és percebut amb tant de rigor que el més simple engrandiment o la més simple millora es tradueix en un increment del tribut. I això, no és tot: la tinença d'armes és encara prohibida a tots els catalans, o sigui que un noble no pot tenir espasa, excepte per gràcia especial o perquè la feina li ho faci necessària." (Viatge a Catalunya - 1787-, pàgina 79). Sembla però

que aquestes excepcions eren molt més esteses del que sembla i que els nobles, els ciutadans honrats, batlles, magistrats, etc., podien portar espasa, i el dret d'usar armes de foc potser si que era molt més restringit segons el criteri de Núria Sales expressat en el seu llibre "Els Botiflers 1705-1714". Per tot això, potser sí que Zamora li costava de treure certa informació a no ser que es dirigís als nobles, botiflers, menestralia i burgesia comercial i terratinent, que era prou rica i condescendent i partidista en el seu moment de la monarquia borbònica. En aquest període els partidaris del règim monàrquic lluitaven per tal que les idees revolucionàries no passessin la frontera i entressin a Espanya i Catalunya. La monarquia lligada a les classes altes, noblesa, gran burgesia i a tot el clero tenien molta por de les idees enciclopedistes i modernes de la revolució francesa. I entre tota aquesta gent, Francisco de Zamora era un d'ells; per això no és estrany que acceptés d'informar de l'estat social en el seu viatge a l'Empordà. Hi ha una carta enviada per Francisco de Zamora a Floridablanca el 14 de desembre de 1791, en què demana el passi com a autoritat per terres ca-

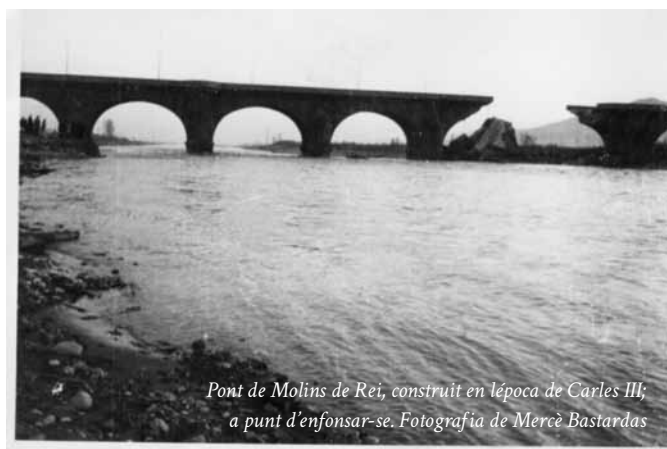
LA RAMBLA DE BARCELONA. GRAVAT DEL SEGLE XVII (APB)

talanes i explica els esforços que els francesos fan per passar per la frontera les idees i els pamflets revolucionaris i la molta gent que els acull. Així que Zamora en els seus darrers anys també participa en aquesta tasca de tipus policíac. Fins i tot Richard Herr el cita quan explica a la pàgina 208 del seu llibre “España y la revolución del siglo XVIII” (1971), que a l’Aragó es va estendre un pamflet titulat “Ça ira”, com a mostra de la propaganda revolucionària. Sembla versemblant que si la primera etapa de viatges fou un bon recopilador d’informació de tipus enciclopèdic de tots els llocs per a on passava i demanava informació a través dels seus “interrogatoris” per escrit, després també va fer d’observador en contra la introducció de les idees

revolucionàries franceses: en el fons li anava el càrrec i la seva posició social, encara que a partir de 1799 perdé la confiança i se’l confinà a Pamplona, sembla que a causa d’un plet econòmic, fins que el 1808 tornà a viure al seu poble. Però la seva contribució al coneixement de la Catalunya setcentista és molt important.

Del “Diario de los viajes hechos en Cataluña”, de Francisco de Zamora. Curial Edicions Catalanes, Documents de cultura, edició a cura de Ramon Boixereu, Barcelona. 1973.

* *Historiador, de la Societat Catalana d’Estudis Històrics.*

Parlem de llibres que parlen de la Cerdanya

ALBERT DE MONTJUÏC

La Cerdanya · Pau Vila

“La Cerdanya”, de Pau Vila, és un dels llibres clàssics dedicats a aquesta comarca com un tot humà i geogràfic. Un estudi rigorós i modern de geografia humana que s’emmiralla en la metodologia del geògraf francès P. Vidal de la Blanche, el qual feia anys ja havia donat a la ciència de la geografia humana un nou impuls basat a incorporar a l’estudi de la geografia clàssica els elements físics de les comarques mitjançant la seva evolució, en examinar com la vida humana, el treball i les maneres de viure s’adaptaven a la complexitat del paisatge natural i per tant humà.

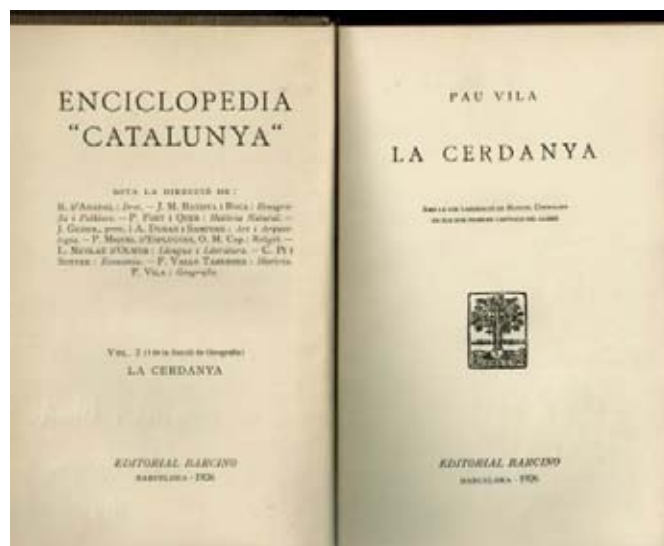
Per Pau Vila (1881-1981) la geografia és una ciència natural, és a dir, conformarà també la geologia,

la meteorologia, la història, l’estadística i és clar, les ciències naturals, per examinar l’evolució fisiogràfica del país, amb les manifestacions humanes que s’hi han desenvolupat a través dels segles i de la voluntat dels humans de treure’n el màxim de profit per mantenir la seva vida sobre la Terra. Es tracta doncs, en paraules del mateix Pau Vila, “d’una geografia dinàmica, que tingui l’interès de tot ço que viu i evoluciona”. I és evident que la ciència geogràfica ha de remetre també a una geografia canviant, evolutiva, per quan esdevé un assaig de vida.

El llibre però, esdevé un autèntic assaig sobre la Cerdanya, publicat el 1926 per l’Editorial Barcino dins la col·lecció Enciclopèdia Catalunya, el qual és el primer de la secció de geografia. El llibre de 219 pàgines i

59 fotografies té també vuit dibuixos. Els dos primers capítols, dedicats a la geologia cerdana, foren redactats pel professor Marcel Chevalier de la Universitat de la Sorbona; la resta és una nova investigació de Pau Vila, tenint en compte tots els treballs que va creure oportú de consultar per la redacció d'aquest estudi monogràfic. I ell mateix esmenta que ha tingut la col·laboració entre els homes de la terra, dels pagesos, els records de poble, els alcaldes, arxivers, mestres, propietaris i artesans, atès que diu "tota la terra cerdana ens ha estat acollidora". Aquest llibre, a part de la virtut de fer-se llegir amb gust, ens informa d'un grapat de dades històriques i estadístiques per tal que el nostre pas per la Cerdanya no sigui en va. Amb ell ens sentirem acollits i confortats per la coneixença d'un petit país pirinenc que encara no era percebut per la majoria de la població catalana. Si bé no és exactament una guia excursionista, té els elements per poder fer-ne d'excursions i de troballes en el si d'un paisatge rural vestit d'herba, tal com ell anomena la Cerdanya, estrictament el "país de l'herba".

Però amb el pas del temps, l'evolució geogràfica i humana de la Cerdanya ha provocat que una comarca d'herba, agrícola i ramadera dels anys primers del segle XX, és a dir, rural, s'hagi transformat en un territori en què a poc a poc s'han anat abandonant les feines tradicionals de la pagesia que Pau Vila descriu magníficament per dedicar-se al sector terciari, on la branca turística ha tingut un paper preponderant. Tanmateix, és difícil que el turisme sigui una exclusivitat sense anar acompanyada del sector transformador i urbanístic o immobiliari, que dóna oportunitats als visitants de viure-hi, encara que sigui per poc temps, allà on abans hi regnava el sector agropecuari. Pau Vila demostra com el cultiu de l'herba va en augment entre els segles XVIII i XX fins a arribar a ser cultivat més del 45% del terreny agrícola als anys vint del segle passat. D'aquí que hi veiés una bona definició per anomenar la Cerdanya aquest país d'herba. Probablement, aquesta situació va començar a minvar a partir dels anys cinquanta del segle XX. És en aquesta època, entre els anys 1910 i 1950 quan els primers viatgers i estiuejants o turistes, tot aprofitant les bones vies de comunicació del ferrocarril i de les carreteres a la banda francesa, comencen a sovintejar la seva anada a Font-romeu, Sallagosa, i a Puigcerdà, Alp i Bellver. Aquestes facilitats i la propaganda feta

als grans nuclis urbans de Barcelona, Perpinyà, etc. fa que hom comenci a veure arribar a Cerdanya les famílies burgeses, per passar-hi els mesos estiuencs.

En el llibre de Pau Vila, la part més important estudiada és la geografia humana, en el fons la més innovadora pel que fa a la geografia de caràcter modern; des del segle X, la conformació dels nuclis rurals es va duent a terme a mesura que l'edat mitjana avança. A part de Llivia com a nucli antic, la fundació de Puigcerdà primer, i després de Bellver, consoliden un paisatge rural on els nuclis habitats són ja l'esquema modern d'assentaments que han estat i són encara la clau poblacional de la Cerdanya. Perquè no serà fins al segle XX que aquest model començarà a canviar i s'estendrà a zones de població disseminada i apartada dels nuclis pagesos anteriors.

El llibre ens explica clarament -com no podia ser d'altra manera-, que la Cerdanya era en aquell moment una comarca agrícola i que tan sols hi havia indústria derivada de l'agricultura o del bosc. Hi manca un estudi de geografia botànica, com senyala Max Sorre (professor de la Sorbona) en el llibre d'homenatge a Pau Vila publicat el 1975 per la Societat Catalana de Geografia, en dir que hi troba a faltar un capítol dedicat a la botànica cerdana i que "les indications contenues dans le description du paysage au sujet de la végétation sont insuffisantes".

Però és evident que les dues Cerdanyes no van al mateix temps en cap camp, i aquesta asseveració és demostrable; les comunicacions a la banda espanyola són deficitàries, malgrat que ja arriba el ferrocarril electrificat (1924), però les carreteres no abasten tots els pobles, com tampoc les rutes principals (La Seu d'Urgell-Puigcerdà i Ripoll-Puigcerdà); i això provoca

que els sistemes d'intercanvi econòmic no es puguin realitzar. En opinió de Pau Vila la via industrial a la Cerdanya depèn d'aquestes infraestructures, que la banda francesa té en molt bon estat i completes.

Per tant, segons l'autor a la Cerdanya tan sols li queda la via del turisme, que tot just comença a aparèixer raonablement. És a dir, que a la llarga la Cerdanya -assenyala Pau Vila- serà un país de turisme. L'arribada d'estiuejants i turistes és bàsic per tal que l'emigració estacional de la població autòctona no depengui d'altres zones tant a l'hivern com a l'estiu.

Altres aspectes de la Cerdanya (fauna, flora, etnografia, etc.) no hi són tractats, com tampoc la parla cerdana. Recull que el català a la banda francesa està en minoria i que és amb l'ajut dels habitants de la zona espanyola que hi ha un intercanvi de manteniment de la llengua autòctona. El llibre acaba amb unes monografies dels pobles i zones urbanes, per tal d'explicar quins són els assentaments on hi ha la població.

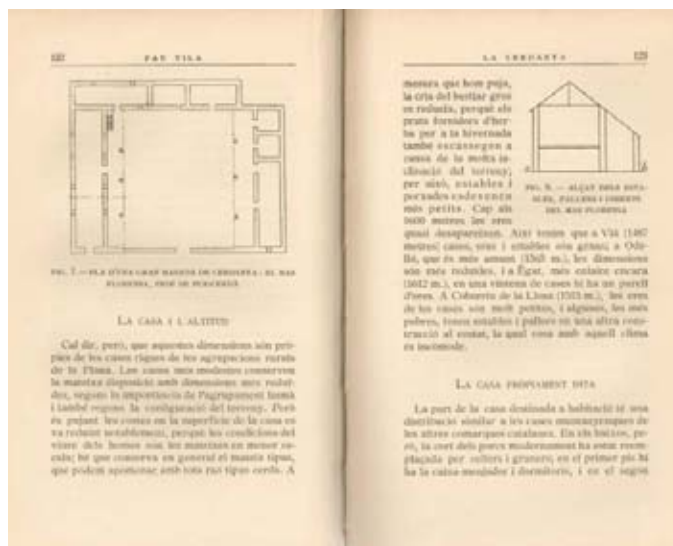
Malgrat que aquest estudi tampoc no vol aprofundir en tots els aspectes mencionats, "La Cerdanya" de Pau Vila és un dels principals llibres per donar a conèixer què era aquest petit país a les primeres dècades del segle XX i cap a on es podia encaminar. L'autor encerta en dir que si bé la indústria és factible en part com a complement de les activitats agropecuàries, el país s'encaminarà per la seva singularitat paisatgística i situació respecte de les grans aglomeracions properes, cap al turisme, que si serà una indústria a desenvolupar. Gairebé tal com ha succeït. Però ens cal recalcar que fa una descripció summament detallada de les petites fàbriques i tallers del tèxtil, del tricotatge, de les mitges i draps que tenen bona sortida. A més, Pau Vila examina no sols la part humana relacionada amb les activitats agropecuàries, sinó que contempla també els nuclis que comencen a sorgir dedicats a l'esport de la neu (Font-romeu, La Molina, etc.), tractant-ho com a possible indústria del futur.

El darrer capítol està dedicat a les monografies dels pobles, poblats i agrupaments humans, juntament amb els nuclis poblacionals més importants de la Cerdanya. La descripció en forma de fitxa inclou també els topònims de cada poble i les característiques més importants a l'estil del que després es publicarà en el Diccionari nomenclàtor de pobles i poblats

de Catalunya, publicat pel Centre Excursionista de Catalunya el 1936.

La relació que fa Pau Vila és molt extensa i conté una relació força completa del patrimoni arquitectònic i dels tresors artístics de les esglésies, encara que no de forma exhaustiva. Sobta tanmateix que no hàgim trobat mencionades, ni en La Cerdanya de Cèsar August Torras, ni en el llibre de Josep Xandri, com tampoc ara en el de Pau Vila, cap menció a les restes de l'antiga capella romànica de Sant Joan de Saga, anomenada popularment Sant Joan Rodó, i en canvi sí que ho fan a altres insignificants capelles sense valor arquitectònic, com la de Sant Rafel de Bolvir, que no és res més que un oratori de finals del segle XIX als afores de Bolvir, i que un cop es va deixar enrunar, ha desaparegut del tot.

Per acabar, voldríem remarcar que la llista dels pobles de la Cerdanya dins d'aquesta monografia està publicada per ordre alfabètic per tot el conjunt cerdà, sense divisions ni particions polítiques. El llibre d'en Pau Vila, tot i els anys transcorreguts, té el valor de ser un estudi fresc i rigorós en aquesta nova ciència que apareix amb força a Catalunya i de la qual aquest estudi n'és un tast avançat. En definitiva, és un llibre que ens ensenya aquest petit país cerdà sota l'òptica del paisatge humà, és a dir, cultural en el seu més ampli sentit de la paraula.

Senderó és una petita empresa que va néixer al juny del 2014 amb la intenció d'impulsar el sector turístic pirinenc, especialitzant-se en el turisme de natura i cultura.

Actualment té tres línies de treball.

- La primera es basa en la col·laboració amb projectes d'estudi i dinamització del territori i els parcs naturals del Pirineu, com per exemple Fem Parc i esportTOUR

- La segona, està dedicada a la descoberta del patrimoni pirinenc i a la realització de sessions formatives sobre temàtiques pirinenques de diverses disciplines com la científica, la cultural, la històrica o la turística.

- I la tercera es centra en la creació i dinamització de productes turístics i ecoturístics nous o existents, per adaptar-los a les necessitats dels consumidors.

Algunes de les activitats que es realitzen són: Sortides d'interpretació del medi natural, tallers de senderisme, xerrades sobre geologia, meteorologia

o història, guiatges per descobrir el romànic, el món dels càtars, l'antiga vida dels pobles pirinencs, així com creació d'activitats ecoturístiques per allotjaments, senyalització i creació d'itineraris d'interpretació de natura, creació de xarxes de senderisme municipal i assessorament sobre recursos turístics d'àmbit pirinenc per crear nous vincles comercials.

El Pirineu és un territori amb un patrimoni extraordinari que hem de valoritzar i hem de saber mostrar al món sencer. Per a fer-ho possible, és fonamental el treball en equip i tenir una visió global de totes les nostres valls i muntanyes per així poder aconseguir la creació d'un sector turístic unit i potent.

Creiem que amb els nostres valors, doncs, generem a través de l'estudi, el treball i la formació del patrimoni pirinenc, el seu reconeixement i preservació, alhora que millorem i generem noves oportunitats pel territori i la seva gent.

Tota la informació i les activitats organitzades a: <https://senderopirineu.wordpress.com>

senderó
projectes de dinamització turística

Heràldica municipal de la Cerdanya

ARMAND DE FLUVIÀ I ESCORSA

L'any 1980, la Generalitat va obtenir de l'Estat espanyol la transferència de la competència d'oficialitzar els símbols dels ens locals de Catalunya. Des d'aleshores i com a Assessor d'Heràldica i Genealogia de Catalunya, faig els preceptius informes tècnics pels Ajuntaments que sol·liciten iniciar expedient d'oficialització de llurs escuts municipals i, una volta oficialitzats hom pot demanar l'oficialització de l'altre símbol: la bandera. Actualment, dels 947 municipis n'hi ha 717 que ja els han oficialitzat, seguint la voluntat del nostre Govern de normalitzar el país en aquest tema, per tal de posar-nos al nivell dels altres estats de la Comunitat Europea. La tramitació dels expedients d'oficialització va quedar establerta al Decret 139/2007, de 26 de juny, i cada quatre o cinc anys, la direcció General d'Administració Local insta a què ho facin, mitjançant carta, els ajuntaments que encara no els han oficialitzat.

La comarca de Cerdanya té disset municipis, dotze dels quals ja han estat oficialitzats. Són aquests: Bellver de Cerdanya, Bolvir, Fontanals de Cerdanya, Ger, Guils de Cerdanya, Isòvol, Lles de Cerdanya, Meranges, Montellà i Martinet, Prats i Sansor, Prullans i Puigcerdà.

Cinc estan en tràmit o han restat caducats perquè han deixat passar el termini fixat per donar una resposta o no hi ha hagut una acceptació de la proposta per part de l'Ajuntament. Són els següents: Alp, Das, Llivia, Riu de Cerdanya i Urús; el dia que estiguin oficialitzats ho seran tots els disset.

Alp va iniciar expedient d'oficialització per un acord del Ple de 15.2.1990. L'informe amb una proposta d'escut data del 20 de maig del mateix any i consistia en un escut d'argent (blanc), amb una vall de sinople (verda) sobremuntada d'un isard de sable (negre), timbrat amb la corona de poble (fig.1). La proposta va obtenir dictamen favorable de l'Institut d'Estudis Catalans el 12 de febrer de 1991. L'Ajuntament, tanmateix no ha donat cap resposta ni s'ha interessat a parlar-ne des d'aleshores.

Das va acordar iniciar l'expedient al Ple de 3.7.1998. L'informe tècnic amb una proposta és del 28 de juliol següent, però des d'aleshores l'Ajuntament no n'ha

acusat rebuda. L'escut proposat és el següent: De sinople (verd), amb una torre oberta d'argent acostada d'una campana de sable a la dreta i una graella també de sable a la sinistra. Al timbre una corona de poble (fig.2). La campana fa referència al campanar que figura al segell de l'Ajuntament, la graella és el símbol o atribut del patró local, sant Llorenç. La torre representa l'antiga Torre de Das, que defensava un pas estratègic i que el 1474 va ésser el centre d'una revolta contra Lluís XI de França.

Llivia va iniciar expedient d'oficialització al seu Ple de 8.2.1990. L'informe tècnic amb una proposta d'escut és del 20 de juny del mateix any i va ésser dictaminat favorablement per l'IEC el 17 de març de 1992. Sense que l'Ajuntament hagi manifestat cap resposta.

La proposta va ésser la següent: d'argent, un mont de sinople movent de la punta somat d'un castell d'or, tancat de gules (vermell) i carregat d'una vila d'or unida al castell per un pal zigzagat d'argent. Corona de vila (fig. 3). Molt semblant al que sempre ha tingut.

Riu de Cerdanya. En aquest Ajuntament l'expedient d'oficialització va començar per un acord del Ple de 12 de gener de 2002. L'informe amb la proposta d'escut és de 20 d'octubre del mateix any. Igualment com els casos anteriors l'Ajuntament no ha donat cap resposta. L'escut és de porpra (entre violeta i lila) amb un agnus Dei d'argent nimbat d'or (groc) portant la típica banderola de gules amb una creu plena d'argent amb l'asta creuada d'or, acompanyat a la punta d'una faixa ondata de sinople. Corona de poble (fig.4). L'agnus Dei és l'atribut de sant Joan Baptista, patró local, i la faixa representa el riu, senyal parlant del nom del municipi.

Urús va acordar en un Ple de 9 de juny de 1998 iniciar l'expedient d'oficialització i l'informe amb la corresponent proposta d'escut és de 26 de juny del mateix any. Enviat a l'Ajuntament, encara no hi ha hagut cap resposta. L'escut és de sinople, una flor de neu d'argent. Corona de poble (fig. 5). Tradicionalment, una flor era el senyal dels segells del municipi.

Seria convenient per a la normalització heràldica del país que els escuts d'aquests cinc municipis cerdans

poguessin unir-se als dels que ja són oficials, i també ho seria que la comarca oficialitzés el seu perquè el que està emprant és un escut, inventat al segle XVI o XVII, que mai no ha existit oficialment.

figura 1

figura 2

figura 3

figura 4

figura 5

Una finestra al Puigmal

JOAQUIM NADAL*

M'agrada el Pirineu. M'agrada més des d'un punt de vista contemplatiu i reflexiu que com un excursionista actiu. Tots tenim interioritzats els grans noms, els pics i els colls, d'una serralada que amaga, en els replecs del seu relleu, valls recòndites, planes fèrtils, prades verdíssimes, boscos profunds. No sabem mai del tot on comença el record personal i on acaba la memòria col·lectiva, la tradició oral, la mitologia literària.

No és difícil d'imaginar el Pirineu en temps antics. Ple de vida, farcit de població que maldava per sobreviure, arrencant a la terra els productes bàsics i cuidant els ramats. Una població sota la tutela de famílies nobles dedicades a les arts militars o a l'activitat eclesiàstica. Esglésies i monestirs són com el rosari permanent i preservat de l'herència rebuda acumulativament per sedimentació. Els grans eixos de comunicació ens fan oblidar, sovint, la riquesa plural de totes les raconades, els matisos, les intensitats, la varietat i diversitat. M'agradaria endinsar-me i perdre'm per les valls interiors que romanen immòbils, lluny de les petjades convencionals. I m'agradaria, sobretot, conèixer millor els habitants del Pirineu. Els que hi viuen, se'n preocupen i hi reflexionen i tracten de definir estratègies compartides que, de vall a vall i de coll a coll, han de dibuixar el perfil exacte del massís com una columna vertebral, com un eix articulador, com l'espina dorsal d'un territori que no ha mirat només rius avall, sinó que ha pres consciència de les dues vessants sense fronteres. Aquests tenen el mèrit d'haver-ne fet una aposta de vida, una proposta de present i de futur. No tenim cap dret a esmenar-los la plana i, en canvi, tenim l'obligació d'escoltar-los i

ajudar-los.

Tot això em ve al cap mentre contemplo extasiat l'esclat de colors als boscos de la Collada, que és el meu itinerari preferit. Gairebé mai no trio pujar a la Cerdanya per la Catalunya francesa i el coll de la Perxa, i tampoc no ho faig pel túnel del Cadí. He de reconèixer, però, que els itineraris alternatius tenen la seva tracció. Pel Nord sempre és possible una marrada cap a Cuixà, veure mig claustre i somniar el passat d'un monestir esplendorós. I per l'eix del Llobregat sempre és possible anar a buscar, per Gósol, la visió més potent del Pedraforca i fer una aproximació a la Seu d'Urgell per les valls de Tuixén i la Vansa, amb una escapada a Cornellana per admirar el retaule.

Ara, però, a finals d'octubre, fins i tot amb una temperatura que no acompanya, la vegetació ha de fer el seu curs. Groguegen les fulles dels bedolls, mentre amb el color envellut del vi podem detectar les clapes dels cirerers que a la primavera esclaten de flor. De grocs intensos a marrons diversos, ocres pàl·lids també, veiem els faigs, i els roures i els castanyers (pocs), els verns, els freixes. L'esclat de colors es completa amb els boscos de pins que mantenen una verdor profunda i madura, ja molt lluny dels brots més tendres, gairebé transparents de les crescudes primaverals. Aquí i allà encara pasturen vaques i són cada cop més freqüents els prats amb cavalls. En aquest cas es barregen les velles tradicions dels cavalls i eugues cerdans, de cos potent i cames amples, al costat de cavalls més esvelts i estilitzats, més a la moda de l'equitació.

La immersió a la Collada, amb aturades freqüents a Fornells de la Muntanya, és com el pòrtic de la serenitat. Després, en el canvi de vessant camí de la Molina, la visió de la Cerdanya eixampla el cor. Descubrim una anella de muntanyes, dos Pirineus diferents que encerclen una plana ampla, assolellada, regada pel Segre i atenta als camins que hi conflueixen.

El canvi més notable de tots, però, és una percepció diferent del temps i de les hores. Els dies s'escolen lentament, des dels esmorzars a Llívia, a la contemplació de la silueta dentada del Cadí en el camí de tornada cap a Sallagosa i Er.

A casa, al pati, l'antiga era de la casa, no paro de mirar els dos grèvols que vaig plantar ja fa una colla d'anys. Han arrelat i broten bé i ens regalen cada any amb més i més boles vermelles, però creixen amb lentitud i parsimònia, com empeltats del pas lent de les hores sense ni un soroll que trenqui el silenci, tret del salt alegre de l'aigua a les rieres que nodreixen generosament el Segre.

Em tanco al menjador, en una taula de treball al costat d'una finestra que vaig fer eixamplar. Deixo anar la mirada per la vall d'Er cap al Puigmal, i lleigeixo i treballo amb la calma que no trobo enlloc més, potser perquè aquí no em cal fer res més, ni pensar en res que no sigui escoltar el silenci.

Llegeixo i escric. Llegeixo i rellegeixo els llibres pirinencs de Jaume Massó i Torrens, de Rafael Gay de Montellà, els poemes cerdans de Jordi-Pere Cerdà, els textos clàssics de Verdaguer i de Maragall, ressegueixo els seus itineraris pirinencs, m'endinso en la bibliografia excursionista de Cèsar-August Torras. Descobreixo, una vegada i una altra, que sabem molt poca cosa i que hem amortitzat massa de pressa la nostra tradició

literària. He trobat un confort especial en els dietaris de les expedicions científiques, al Pirineu, de filòlegs i historiadors de l'art en una operació de rescat col·lectiu d'una envergadura extraordinària amb tons d'aventura i de dificultat, a les primeries del segle XX, que ara no sabríem ni imaginar. Des d'Alcover a Domènech i Montaner tenim un testimoni molt viu del valor i la importància del patrimoni, dels seus atzarosos destins i de la incúria que l'havia governat durant moltes centúries, quan la preocupació per viure i per sobreviure pesava més que la història o que l'estètica.

Veig caure la tarda des de la finestra que mira al Puigmal, encenem la llar de foc, i em quedo endormiscat somniant una tempesta, un torb descomunal, a la vall de Pendís en els durs camins del passat per mantenir unides ciutats i territoris separats per contraforts altíssims i poc franquejables, com el Cadí dentat i abrupte que només suavitza un tou de neu ben generós.

**Amb autorització de la revista Cadí Pedraforca que el publica en el número 17, i alhora del Blog de l'autor, amb el seu permís.*

Cent-cinquanta anys del naixement de l'escultor Josep Llimona

MIQUEL LLIMONA

L'escultor Josep Llimona mai no es prodigà en actes socials ni entrevistes ni en afers de lluïment personal; es diria, en contemplar les poques fotografies que d'ell es conserven, que fou un home auster, més aviat silenciós i adust. El seu rostre prim, de formes rectes i una mica dures, els seus ulls sempre amb un fons de tristesa, transmeten la sensació que aquell home tenia dins seu una enorme força creativa i una flama artística a les quals dedicà per enter la seva vida. Així degué ser perquè durant setanta anys fou un treballador i un creador incansable.

Bastaria un recorregut per la ciutat de Barcelona per descobrir la quantitat d'estàtues i monuments que es deuen a les seves mans. Ocuparia un llibre sencer citar-les totes. Des de la que tal vegada ha esdevingut la més emblemàtica, "El Desconsol", davant del

Parlament de Catalunya, fins al Sant Jordi a cavall de Montjuïc, que més que un guerrer o un cavaller recorda la gràcil figura d'un adolescent. L'estàtua de Ramon Berenguer el Gran, davant les muralles, els màrtirs de 1801 enfront del claustre de la Catedral. El monument al Doctor Robert, a la Plaça Tetuan, l'al·legoria del Treball, a l'Escola Industrial i moltes més, sense citar la imatgeria religiosa que podem trobar arreu de Catalunya. Hi ha una tasca ingent. Un treball inacabable a domesticar la pedra i extreure'n el símbol, la representació d'allò que es vol mostrar a la ciutat.

La seva obra no només es troba a la ciutat de Barcelona, sinó que per mor de l'agermanament de la nostra ciutat amb altres del món, en l'època de l'alcalde Maragall, Boston té una rèplica d'El Desconsol, en

un delicat roserar enfront del Museu de Belles Arts, i Mèxic un Sant Jordi. També hi ha múltiples obres seves a Buenos aires.

Josep Llimona produí destacadíssims monuments funeraris. Es poden visitar en cementiris dispersos arreu de Catalunya i d'altres contrades. El de Montjuïc, el d'Arenys, el de Sitges, el de Vilanova. El de Cadaqués. El de Sóller a Mallorca; el de Comillas a Cantàbria amb el seu Àngel Exterminador que presideix tota la vall. Són tots ells conjunts funeraris en els quals destaca la tristesa transmutada en una delicada figura femenina, que encarna el dolor de la pèrdua. El mateix Desconsol, en origen, sembla que havia de formar part d'un monument funerari; la seva figura es reproduïx en altres conjunts de forma similar, transmetent aquest sentiment fi i delicat de la pena. Crec que Josep Llimona fou qui amb més enteresa i encert va ser capaç de representar la pena, el dol, la pèrdua. Qui sap si la seva pròpia experiència vital: la pèrdua de la seva esposa en plena joventut, de tres dels seus fills, del seu germà Joan, el pintor, que tant de pes i influència tingué en la seva vida, marcaren definitivament aquest aire nostàlgic i sobri que tenen les seves obres, gens donades a l'exageració ans a la serenitat del dolor. Que és sempre més profunda i sincera que la seva eclosió desmesurada.

I finalment, en un gran tercer bloc, hi hauria la ingent creació d'estàtues de caràcter simbolista entre les que destaquen els nus femenins, treballats en el marbre, que transmeten la pura sensació que la pedra està viva, que el dibuix, les línies de les escultures, la seva tendresa i suavitat, poden despertar en qualsevol moment. Deia Miquel Àngel que en un bloc de marbre ja hi podia veure la figura que s'amagava en el seu interior. I tal vegada sigui aquesta la força de l'escultor, anar despellant la pedra del que li és sobrer fins a extreure'n la figura, el símbol que sempre ha estat viu en l'interior de la roca.

Les escultures de Josep Llimona són deliciosament fines. Començant per "La Modèstia", un bust de noia en marbre que es considera la primera obra simbolista de Llimona, L'Adolent, La Meditació, Nu de dona, La Maternitat, Joventut o La Cabellera, totes elles reflecteixen una puresa de formes extraordinària.

Hi ha en l'escultura una barreja profunda entre allò que és terrenal i el que és espiritual. Tal vegada com en cap altra manifestació artística. La matèria

amb la qual l'escultor treballa és la pedra, endurida i mineral, primitiva i adormida. És pura matèria i a poc a poc, entre les mans de l'escultor es va desvetllant i va mostrant la forma i la figura que dormia en ella. Ho va escriure Josep Carner en un poema dedicat a Josep Llimona.

*Aquest home olorós de la fanga i el blat,
Impressionant com un arcàngel mal pastat
En son cos immortal que amanyaga o aferra
Té la flama del cel i el grumoll de la terra.*

Aquest any dos mil catorze que s'apressa a deixar-nos ha fet cent cinquanta anys del naixement de l'escultor Josep Llimona.

El record i l'homenatge han vingut de la mà del Museu Europeu d'Art Modern, que dirigeix José Manuel Infiesta i que ha organitzat una bellíssima exposició, comissariada per Natalia Esquinas. Està feta en un format que convida a contemplar sense pressa la delicadesa de les figures, l'evolució de l'artista cap a una concepció simbolista de la seva obra i les fotografies d'aquelles peces que no poden ser presents en una exposició, però que conformen una part substancial del treball de l'artista, així com les del mateix Josep Llimona que resulten molt colpidores. És una passejada per l'obra de Josep Llimona, com amb molt bon criteri s'anuncia.

És curta la memòria i Barcelona i Catalunya hauria pogut esperar que les autoritats públiques recordessin l'escultor que va embellir els seus carrers i les seves places. Hauríem pogut esperar també el record del Cercle Artístic de Sant Lluc, del que els germans Llimona foren fundadors, però no ha estat així. Una institució privada com el MEAM ho ha fet i això és el que compta.

Sigui com sigui, no us perdeu aquesta exposició. Passejant pels estrets carrers del Barri de la Ribera, ben a la vora del Museu Picasso, al Carrer Barra de Ferro s'hi troba la seu del MEAM. Allí podeu continuar una bellíssima passejada per l'obra de Josep Llimona.

MEAM (Museu Europeu d'Art Modern)

Carrer Barra de Ferro 5. Barcelona

www.meam.es

(Exposició oberta fins al 28 de febrer de 2015)

UNA PASSEJADA PER L'OBRA DE JOSEP
LLIMONA
150 ANYS

Història del cúrling?

CARLES DE MOXÓ

Els inicis d'aquest esport no estan del tot clars. El primer registre es troba en un quadre de Pieter Bruegel de l'any 1560, on es representa una escena hivernal de cúrling a Holanda, tot i que normalment s'atorga a Escòcia el crèdit d'haver estat el lloc on es va desenvolupar realment en primer lloc el cúrling. L'any 1818 es fundà a Escòcia el primer club.

L'any 1838, a Edimburg, es crea el Reial Club Caledonià de Cúrling, actualment reconegut com a club mare de tots els clubs de cúrling arreu del món.

En els darrers anys el cúrling ha experimentat un creixement molt positiu fins a convertir-se, des de 1992, en una disciplina olímpica oficial, havent-hi unes 30 associacions nacionals dins la World Curling Federation (WCF). A Espanya, la història és més recent. L'any 1999 el cúrling entra a formar part, com a secció, de la Federació Catalana d'Esports d'Hivern i aquest mateix any ingressa en la World Curling Federation. A finals de l'any 2001 Espanya entra a formar part de la European Curling Federation (ECF) per poder disputar els campionats d'Europa.

El cúrling és un esport olímpic oficialment des de Nagano 1998.

COM S'HI JUGA?

Els equips estan formats per 4 persones, una d'elles en funció de capitana (skip). Un partit dura normalment dues hores i, d'acord a les regles locals, consistirà en un cert nombre de jocs. Normalment, un partit té vuit o deu jocs i, en cas d'empat, es permet un joc extra per tal de determinar el guanyador. L'objectiu del cúrling és posar el màxim de pedres prop del cercle central (house) que l'adversari, tot això en una pista de gel especialment tractada. Només contenen aquelles pedres que tenen la seva vora exterior prou a prop per tocar l'anell exterior de la house. Les pedres que donen punts són aquelles que estan més a prop del cercle central que qualsevol pedra de l'adversari un cop es completa cada joc. És un esport on la tècnica de llançament, el joc d'equip i la disciplina tàctica són fonamentals.

HISTÒRIA DEL CÚRLING A PUIGCERDÀ

El cúrling a Puigcerdà i a la Cerdanya ja té més de deu anys d'història. Tot va començar a principis de 2004 quan la Federació Catalana d'Esports d'Hivern, conjuntament amb el Consell Comarcal de la Cerdanya i la col·laboració d'entrenadores de cúrling catalanes van organitzar un curs d'iniciació a la pista de gel del Club Poliesportiu Puigcerdà. Un cop realitzat el curs, un grup de gent de Puigcerdà que hi havíem participat vam decidir crear la secció de cúrling del Club Poliesportiu Puigcerdà.

Han passat els anys i el nostre club ha crescut en nombre de jugadors i de títols. Actualment som el club amb més jugadors de tot l'Estat Espanyol amb vint-i-tres membres (a tot Espanya hi ha uns cent jugadors de cúrling), a més de ser el club amb més juniors, un total de set.

Això a part, el nostre club és designat anualment per la Federación Española de Deportes de Hielo per a organitzar el Campionat d'Espanya absolut de cúrling, que és la competició més important a escala nacional. A més, a Puigcerdà s'hi disputa íntegrament la Lliga Catalana de Cúrling, en cinc jornades al llarg de la temporada.

En la passada edició del Campionat d'Europa de Cúrling, disputat a la població de Champéry (Suïssa), un equip de Puigcerdà va ser designat per representar el combinat nacional espanyol. També en les últimes dues edicions del Campionat d'Europa Junior, el nostre club ha aportat jugadors a la selecció.

Ja n'hem celebrat nou edicions i estem preparant la desena edició del bonspiel* pels dies 9, 10 i 11 d'octubre de 2014. Aquest és l'únic trofeu internacional de cúrling que se celebra a Catalunya. Hi participen equips de diversos països o estats com Canadà, Escòcia, Suïssa, Suècia, Itàlia, Holanda, França, Andorra, Espanya i Catalunya. Aquest trofeu té una bona projecció internacional i ha passat a ésser el més important del sud d'Europa gràcies al treball del mateix club, dels nostres col·laboradors

com l'Ajuntament de Puigcerdà, la Diputació de Girona, la Federació Catalana d'Esports d'Hivern i la revista Pànxing.

**Bonspiel: es tracta de trofeus de caràcter amistós molt comuns en el món del cúrling.*

Reivindicacions històriques i voluntat de ser

EROLA SIMON LLEIXÀ

Just fa un any escrivia en aquesta mateixa revista un article sobre les diverses commemoracions de fets històrics que havíem de viure al llarg del 2014. La més sonada, la commemoració de la derrota de Barcelona l'11 de setembre de 1714 al final de la Guerra de Successió, el Tricentenari. Crec que no hi ha ningú que s'hagi escapat de fer quelcom al voltant d'aquesta temàtica. Quasi bé totes les institucions l'han recordat o celebrat de les maneres més diverses i des de tots els àmbits: la història, el teatre, la literatura, de la música, etc. La suma de tots els actes, des dels treballs més acadèmics fins als espectacles de difusió han fet que, sense cap mena de dubte, aquesta efemèride no passés desapercebuda per ningú. El Tricentenari s'ha celebrat amb aquesta intensitat perquè commemora un punt d'inflexió en la història del nostre país que ens aboca, d'alguna manera, en el procés polític que viu avui Catalunya.

Però jo no us vull pas parlar del procés ni de la Guerra de Successió. Aquestes ratlles només són una introducció a la reflexió que us proposo al voltant de la utilització dels arguments històrics en la reivindicacions contemporànies. Estic molt convençuda que el paper de la història s'ha de limitar a la comprensió del passat i no s'ha d'utilitzar com a argument en les lluites polítiques del present. El més gran argument per defensar la idea d'una Catalunya independent és la voluntat de ser dels seus ciutadans d'avui. La història ens pot ajudar a comprendre en certa manera el perquè

d'aquesta voluntat col·lectiva però no pot constituir una reivindicació en si mateixa.

El que us proposo és aplicar aquesta idea al tractament que des de Catalunya s'ha fet de l'anomenada Catalunya del Nord i la vella reivindicació del territori perdut després del Tractat dels Pirineus l'any 1659. Amb aquest acord entre les monarquies francesa i espanyola, els comtats del Rosselló i la meitat del de la Cerdanya van canviar de sobirà i es van convertir en territori francès. Llavors la seva població era tant catalana com la de Puigcerdà o la de Figueres. El procés d'assimilació va ser llarg i va tenir moltes etapes, però no va ser fins al segle XIX i principis del XX que els habitants del Rosselló i part de la Cerdanya van iniciar una identificació amb l'Estat Francès i amb la seva llengua i cultura. En aquest procés hi han jugat factors diversos, des d'una política activa d'assimilació fins a una actitud de seducció per part de l'Estat oferint opcions de progrés, prestigi i futur per als seus ciutadans. La idea que m'agradaria deixar clara és que per tot plegat els habitants d'aquests territoris veïns tenen avui tota una trajectòria humana diferent a la nostra i el seu sentiment d'identitat és, naturalment, diferent.

Al llarg de les darreres dècades el catalanisme ha tendit a reclamar la pertinença cultural de les terres dels antics comtats a través de la idea dels Països Catalans. Des de la Baixa Cerdanya s'ha recordat amb insistència el trencament que va suposar el Tractat dels Pirineus alhora que es reivindica una certa idea

d'unitat de la comarca. Però si hem de ser conseqüents amb la idea exposada més amunt referent a que l'únic que té importància és la voluntat democràtica de ser dels ciutadans d'avui, crec que les reivindicacions de catalanitat sobre aquests territoris fetes des d'aquí no són ni realistes ni justes. Penso que són els habitants del Rosselló i la Cerdanya, avui *Département des Pyrénées Orientales*, els qui han de decidir el seu horitzó polític i és cosa d'ells com entenen la catalanitat. Fixant-nos amb el cas cerdà, el actes de germanor entre les dues cerdanyes nascuts fa molts anys d'una determinada idea de comunitat cultural, m'han fet pensar diverses vegades que l'actitud envers els nostres veïns és una mica ingènua. Crec que tots tenim la percepció que, en general, la catalanitat a l'altra banda es entesa com una qüestió folklòrica que singularitza el territori i que s'utilitza com un atractiu turístic més.

El trencament de 1659 i tot el que ha succeït d'aleshores ençà, especialment l'acció dels estat moderns, ha creat dues comunitats diferents, amb llengües diferents i fins i tot realitats socioeconòmiques

diferents. Recordar els fets històrics és important per entendre el present però no pot ser el pretext per reivindicar cap unitat passada, una unitat dissolta per acció de la demografia, l'economia, la frontera, les idees i els esdeveniments.

A Cerdanya l'apropament entre les comunitats d'una banda i de l'altra és desitjable però em sembla que ha de venir dels projectes comuns que millorin la vida i el futur de tots amb independència de quins siguin els sentiments, les pertinences i els passats.

Rafel Casamitjana i d'Erill, Conseller en Cap al final de la Guerra dels Segadors.

NÚRIA CASAMITJANA CUCURELLA

Rafel Casamitjana i d'Erill (1609-1653) va ser Conseller en Cap de Barcelona, i ho va ser en un període singular. A ell va correspondre rendir la ciutat a les tropes de Felip IV l'11 d'octubre de 1652 a l'etapa final de la Guerra dels Segadors.

La seva participació en la història i la seva vida personal no són gaire conegudes, encara que hi ha constància documental que permet saber-ne molts detalls, d'un i altre aspecte.

Els pares i avis

Era fill de Rafel de Casamitjana i Rovirola i d'Isabel d'Erill i Salbà. El matrimoni va tenir cinc fills: dos nois i tres noies.

Ell va néixer el setembre de 1609 i va ser batejat a la Catedral amb els noms de Rafel, Josep, Ramon, Joan, Pere Màrtir, Pacià, Pau, Francisco i Oleguer. Van ser-ne padrins Pedro Raguer i la germana del seu pare Caterina de Casamitjana. A l'acta de baptisme consta que és nebot del bisbe Rovirola¹.

Del seu pare en sabem que va ser diputat a les Corts de 1599 a Barcelona convocades per Felip III² i que fou elevat a noble el dia 28 de gener de 1606³.

El 28 de març de 1607 els seus pares van signar abans de casar-se capítols matrimonials⁴ en presència de Joan d'Erill pare d'Isabel i nét del comte d'Erill, i de Rafel de Rovirola, bisbe de Barcelona, oncle del nuvi. Isabel tenia menys de 25 anys i aportava tots els drets i possessions que tingués i arribés a tenir. Rafel aportava “dues mil lliures barcelonines”, de les quals Isabel podia disposar de mil i les altres mil, si moria sense fills, les havia de retornar a l'hereu del seu marit.

El 16 d'octubre de 1609 el pare, acompanyat de l'avi Joan d'Erill, va presidir les cerimònies de l'enterrament del bisbe Rovirola recollides com a gran solemnitat a la ciutat⁵.

El seu pare va fer testament el dia 9 d'abril de 1618⁶. Estava com era habitual fer-ho en aquella època en “*indisposició corporal de la que tem morir*”. El nomenà hereu a ell Rafel, com a fill gran que era, i deixà com

a usufructuària a la mare Isabel d'Erill, sense caució i mentre no es tornés a casar. Va nomenar marmessors, així com tutors i curadors dels fills a Isabel d'Erill, a l'avi Joan d'Erill, a Bernat Joan Cordelles de la vila d'Esparreguera i a Caterina germana seva soltera, que també vivia amb ells, com havia disposat en testament l'avi Montserrat.

Deixava la legítima a les filles i autoritzava els marmessors a augmentar aquestes legítimes per casament però no volia que es possessin a la venda propietats ni censals. Deixava al seu fill Gaspar, de vuit mesos, mil lliures i “*si vol estudiar li sian pagats los estudis i aliments fins l'edat de 25 anys*”.

Va demanar ser enterrat al Monestir de Sant Francesc (Framenors) al costat dels seus pares, a la capella dels Àngels al claustre.

L'inventari dels béns de data 16 de gener de 1620⁷ descriu: “*totes aquelles cases grans que tenia el difunt al carrer de Mercaders*”, amb detall dels mobles, la roba, objectes, les joies, primer les d'or, perles i brillants, anells, arracades i braçalets, botons i figuretes, després la plata, les coberteries, gerros i canelobres. Acabada la descripció referida a la casa del carrer Mercaders, relaciona els censos i els arrendaments que es cobraven per cases, terrenys i horts a Santpedor, Sallent, Vic, Casserres i altres indrets. Suma finalment diverses quantitats a les taules de canvi de la ciutat de Barcelona i de Vic.

Rafel Casamitjana d'Erill va quedar sense pare als vuit anys. Vivien al carrer de Mercaders 25, una “casa gran” que havia adquirit el seu avi patern Montserrat Casamitjana al venir a viure a Barcelona.

El seu avi Montserrat (Montserrat era nom d'home en aquella època) era un ric mercader que havia heretat el negoci de la llana del besavi Onofre, que havia estat batlle de Sallent. Montserrat havia incrementat encara més el negoci, tant a Vic on es va traslladar primer, com finalment a Barcelona on es va matricular com a mercader el dia 11 d'abril de 1578⁸. El 7 de desembre de 1585 va ser nomenat cavaller,

amb concessió de l'escut d'armes que consistia en una casa amb dos llebrers i un estel de cinc puntes ⁹.

Quan Montserrat Casamitjana mercader de Vic va traslladar-se a Barcelona, va comprar la casa del carrer de Mercaders a Mencia de Requesens i de Zúñiga, comtessa de Benavente, per escriptures de data 9 d'octubre de 1584 i per valor de 3120 lliures. Aquesta casa del carrer Mercaders núm. 25 veurem que és actualment seu del Museu d'Història de Barcelona.

Els germans

Gaspar Casamitjana i d'Erill, era el petit dels cinc germans. Les noies es deien Maria Anna, Dionisa i Isabel.

Fou monjo benedictí, cambrer del Monestir de Sant Cugat del Vallès, càrrec que comportava la responsabilitat de les finances, i abat de Sant Pau del Camp (1658-1661). Entre els anys 1648 i 1665 consta com a compareixent a la Junta Braços pel braç eclesiàstic. Posteriorment l'any 1666 Gaspar va ser nomenat abat de Ripoll.

Segons l'abaciologi de Ripoll, Gaspar Casamitjana i d'Erill, va ser el quaranta-novè abat i comenta que va aportar-hi moltes coses bones, i que va donar al monestir unes imatges de Jesús i de Ntra. Sra. de la Concepció d'argent. També cita que va tenir molts plets amb el Bisbe de Vic a propòsit de la jurisdicció espiritual de Ripoll, i amb els preveres de la parròquia de Sant Pere de Ripoll i que va aguantar moltes tribulacions en defensar les jurisdiccions temporals de les viles de Ripoll i d'Olot ¹⁰. Va morir als 78 anys a Barcelona, a la casa del carrer Mercaders, al març de 1696 i va rebre sepultura al Monestir de Ripoll.

La seva vida

Per conèixer els aspectes destacats de la vida de Rafel Casamitjana d'Erill podem recórrer a documentació de diversos arxius, encara que tant el rei espanyol Felip IV com el francès Lluís XIV van fer cremar documentació de l'època. Aquest és un dels motius pels quals a vegades és complicat trobar-ne més informació ¹¹.

En sabem que assistia regularment a les convocatòries de la Junta de Braços pel braç militar, des del 1637 al 1640. Així va ser present a les Juntes Generals de Braços del 10 i 26 de setembre 1640 on es van prendre decisions importants sobre les relacions

amb França ¹².

Va ser diputat a les Corts de 1640, que no es van arribar a celebrar, convocades a Montblanc per Felip IV ¹³.

Com a capità va estar a la batalla de Montjuïc, el 26 de gener de 1641 on va manar una de les nou companyies que hi havia ¹⁴.

Amb 35 anys el dia 27 de març de 1645 es va casar amb Teresa Fonoll i Perpinyà a Santa Maria del Mar, parròquia d'ambdós ¹⁵. Ella era filla del mercader de Santa Coloma de Queralt Antoni Joan Fonoll i de Basilissa Perpinyà.

Dos mesos més tard, el dia 21 de maig, ja casats van signar capitulacions matrimonials ¹⁶. Com era freqüent en aquella època, Isabel d'Erill, vídua, mare d'ell va cedir-li les seves propietats però es va reservar l'usdefruit, la suma de mil lliures, i el dret de viure a la casa a la mateixa habitació que ja tenia amb finestres al carrer Mercaders. Basilissa Perpinyà, vídua, mare de Teresa va cedir les propietats a la seva filla però es va reservar l'usdefruit i la suma de mil lliures, amb obligació de la filla de mantenir-la, pagar-li cent-cinquanta lliures anuals i deixar-la viure a la casa del carrer Basea, on residien. Caterina, tia i padrina de Rafel Casamitjana d'Erill, que vivia a la casa del carrer Mercaders li va fer donació dels censals que li havia deixat a ella Montserrat Casamitjana per valor de tres mil lliures. La parella va fer donació dels béns entre ells en cas de defunció, i amb el compromís de deixar-ho primer als fills i sinó, a les filles.

En aquesta època i fins al 1647 Rafel Casamitjana d'Erill el continuem trobant present a la Junta de Braços.

Com a home casat de Barcelona va poder entrar a les bosses d'insaculació del Consell de Cent i va sortir nomenat Conseller Tercer a l'extracció del 30 de novembre, dia de Sant Andreu, de 1647 ¹⁷.

Per entrar a les bosses d'insaculació del Consell de Cent havien de ser casats o vidus i habitar amb la família a Barcelona. Els ciutadans que no hi haguessin nascut però fossin del Principat o dels Comtats de Rosselló i Cerdanya hi havien de tenir un mínim de 4 anys de residència. L'edat mínima per ser conseller era de 35 anys i per ser Conseller en Cap de 40, excepte el conseller tercer que en podia tenir 30. L'edat s'acreditava amb la fe de baptisme ¹⁸.

El 28 de febrer de 1648, va arribar a Barcelona el virrei Michel Mazzarino, germà del primer ministre francès cardenal Mazzarino. I el 4 de març de 1648 consta que els consellers de la ciutat van estar de visita a casa de Rafel Casamitjana, conseller tercer, al carrer Mercaders 25, perquè estava malalt com a conseqüència d'haver caigut del cavall que s'havia esverat per les salves de recepció del virrei ¹⁹.

“Dimecres a IIII de dit marc 1648 després de dita conferència dits Srs. Consellers anaven en casa de lo Sr. Rafel de Casamitjana conseller terç per fer-li visita a causa de estar desganat de una caiguda que prengué lo dia de l'entrada del Sr. Virrey a la rambla ahont se li inquietà el cavall a causa dels tirs de la Infanteria y dit cavall caigué ab dit Sr. Conseller si bé no prengué molt dany Glòria al Sr. Empero estave en lo llit per unes medicines que prengué.”

El dia 27 d'agost de 1649 va néixer a Barcelona el seu fill Francisco. Aquesta data es dedueix del testament de Teresa Fonoll, esposa seva, de data 1 de setembre de 1649, on es pot llegir “*estant en lo llit de malaltia corporal de lo qual tinch temor de morir*” diu que deixa hereu seu universal “*el fill mascle parit cinc dies abans*” ²⁰. A primers de setembre de 1649 just en complir quaranta anys va quedar vidu.

El 4 d'octubre de 1649, Rafel Casamitjana consta com a sergent major ²¹.

Los senyors consellers, tots sis ajuntats, (...) ab vot y parer de la Vintiquatrena de guerra deliberan que sien pagades als molt il·lustres senyors don Hierònym de Gaver, Dimas Çafont, ciutadà, micer Simon Campana, Sagimon Damians, mercader, Francesch Fitor, notari de Barcelona, y Pere Pau Sivit, manyà, consellers lo any present de dita ciutat, a mestre Galceran Dusay, donzell, Francisco Vila, mestres de camp dels tèrcios de la present ciutat, mossèn Joseph Miralles, ciutadà, don Pedro Soler, governadors de dits tèrcios, don Rafel Casamitjana y de Eril y don Ramon Çalbà, sargentos maiors de dits tèrcios, dos mil y quatre-centes lliures, ço és, a quiscú d'ells dos-centes lliures per ajuda de conta de un cavall que quiscú d'ells se ha de comprar.

No tenim referències exactes de la seva participació en batalles concretes, però el més segur és que hi participés.

El 9 de gener de 1651 hi va haver la primera sospita de pesta a Barcelona. La pesta havia arribat a la

península Ibèrica el 1647 per València, i a Barcelona no van poder aturar-la malgrat les mesures que havia anat prenent la ciutat com deixar oberts només quatre portals (Nou, de l'Àngel, Sant Antoni i del Mar) per controlar millor les entrades. Cap a primers de febrer, per l'augment del nombre de malalts, van traslladar la morberia al monestir dels frares de Jesús, fora de les muralles, situat a l'actual cruïlla de Passeig de Gràcia i Diputació.

El dia 13 abril de 1651, com a conseqüència de la mort el 10 d'abril del Conseller en Cap, Jacint Fàbregas va ser extret i nomenat per a substituir-lo Francesc Vila ²², que estava casat amb la seva germana Dionisa Casamitjana i d'Erill.

A finals de maig els malalts eren tants que no hi havia gens de lloc a la morberia, i alguns morien sense que els hagués pogut visitar cap metge. La ciutat estava dividida en sis quarters per facilitar el control de l'epidèmia, cada un sota la supervisió d'un conseller que tenia una persona dedicada únicament al tema de la pesta i no a altres tasques. Així mateix a cada carrer hi havia una persona de referència amb instruccions de com obrar. Les cases on hi havia malalts se senyalaven amb una creu de Santa Eulàlia de color blanc. Els que cuidaven o governaven els malalts en les cases eren pacients curats que no feien ja quarantena i en acabar amb un malalt anaven a tenir cura d'un altre. Molts habitants marxaven de Barcelona i segons comenta Miquel Parets “*restà la ciutat amb tan poca gent que era de terror i llàstima d'anar pel carrer.*”

Però al començament de juliol de 1651 la intensitat del brot de pesta va disminuir fins i tot en un moment en què, tement l'inici de setge a Barcelona, molta gent havia tornat a entrar a la ciutat. Amb aquesta situació, el 17 de juliol el Consell de Cent va decidir oferir les claus de tots els portals a Nostra Senyora de la Concepció perquè “*com a guarda de la ciutat intercedeixi davant Déu Nostre Senyor perquè vulla remeiar aquest mal de contagi i preservar-nos del que intenta fer l'enemic contra esta ciutat*” També va acordar que es fessin quatre claus de plata a efecte que “*sian posades a les mans de la imatge en memòria i record*”. La capella de Ntra. Sra. de la Concepció estava situada en aquell moment al claustre de la Catedral de Barcelona. La cerimònia de l'ofrena va tenir lloc el dia 19 de juliol amb la promesa de tornar-hi cada any i que perpètuament es fes un ofici solemne en aquesta data. Encara ara a la Catedral

de Barcelona té lloc aquest ofici solemne i la imatge de Maria continua portant les claus a les mans.

Per deixar constància de l'acte, el pintor Joan Arnau Moret va rebre l'encàrrec del Consell de Cent de pintar un llenç que el reflectís ²³. El quadre, restaurat l'any passat pel Centre de Restauració de Béns Mobles de la Generalitat, es troba a la galeria de la Catedral de Barcelona.

Rafel Casamitjana i d'Erill va assistir a la cerimònia perquè era un dels jurats del Consell de Cent que no havia abandonat la ciutat, a més que el seu cunyat era el Conseller en Cap que per tant feia l'ofrena. Però la pesta no desaparegué del tot i estigué present durant el setge, i inclús després, sense poder tancar totalment la morberia fins al maig de 1654.

La pesta també arribà a la Cerdanya. Jean Sarrète²⁴ comenta que s'havien posat guardes a les portes de Llivia i Puigcerdà i llocs de control a la Torre de Roset en el camí de Ripoll prop de Palau, al Mas Bertranet prop de Vilallobent i a Santa Eulàlia de Sanillés, i que es va demanar protecció a Ntra. Sra. de la Sagristia. Si els que arribaven procedien de llocs contagiats es cremaven les robes. La pesta afectà majoritàriament a Bolvir, on explica que moriren 50 persones entre elles el rector i el vicari.

El 15 de novembre 1651 va arribar a Barcelona una carta signada a Perpinyà, el dia 9 de novembre de 1651, per comunicar que el rei Lluís XIV havia nomenat virrei de Catalunya al Mariscal LaMothe. Tant el Dietari del Consell de Cent com el de la Generalitat en fan esment. Aquesta carta també va arribar als cònsols de la vila de Puigcerdà ²⁵. L'ajuda francesa semblava que era imminent i com que els nomenaments de Consellers es renovaven cada any el 30 de novembre, dia de Sant Andreu, aquell any 1651 en ple setge de la ciutat, el Consell de Cent va decidir que fos un militar qui ocupés el lloc de Conseller en Cap ²⁶, és a dir, que ho fos el primer militar que sortís extret de la bossa de Conseller en Cap. Després de quatre extraccions el cinquè nom extret va correspondre a un militar, Rafel Casamitjana i d'Erill.

Seguidament es feren les extraccions de les altres bosses de consellers, així que els elegits el 30 de novembre 1651 van ser

Rafel Casamitjana, militar.

Vicens Ferriol, oïdor reial.

Jerònim Novell, ciutadà honrat.

Josep Borrell, mercader.

Francesc Maurici, adroguer.

Josep Garau, mariner.

L'endemà, 1 de desembre, segons explica el mateix Dietari de l'Antic Consell Barceloní ²⁷, van assistir a una missa de l'Esperit Sant a la capella de Santa Eulàlia i posteriorment van anar a la Casa de la Ciutat a fer el corresponent jurament.

Però els reforços promesos amb el mariscal LaMothe tardaven, ja que després d'arribar al Rosselló i jurar fidelitat, el mes de gener de 1652 encara es trobava a Hostalric, mentre les tropes castellanques tenien totalment envoltada Barcelona. A finals de gener de 1652 Philippe de LaMothe s'instal·là a Sant Cugat, estudiant la manera de trencar el setge per introduir-se a la ciutat.

Des de Barcelona el 22 gener al vespre es van veure focs a la muntanya de Collserola que van fer suposar que era la avantguarda del mariscal. L'endemà, 23 al matí, el governador Josep Margarit anà a la Casa de la Ciutat a parlar amb els consellers. A la tarda els consellers després de visitar a la Catedral les capelles de Ntra. Sra. de la Concepció i de Santa Eulàlia, patrona de Barcelona, formaren els batallons, cada un al lloc que tenia assignat a la vint-i-quatre de guerra, els consellers a cavall i *"el conseller en cap i coronel assistia per tots els llocs i parts necessaris donant orde al que era de menester"*. A la Rambla quedaren formats els tres esquadrons, el dels soldats de la ciutat que era d'uns 700 infants el governava Francesc de Mostarós, el dels suïssos que el componien 700 homes i el dels francesos d'uns 500 integrants governats per Josep Dardena. Feta la sortida pel portal de l'Àngel el Conseller en Cap va ordenar que tota la gent d'armes es mantingués al lloc, i van tancar els portals, les claus dels quals guardava un conseller que ja estava destinat a tal efecte. Quan es va fer de nit tornaren a la ciutat a descansar, mentre continuaven els focs a Collserola. Fins al 29 de gener a punta d'alba es tornaren a formar els mateixos esquadrons esperant l'ordre per poder marxar ²⁸.

Però no va ser fins al mes d'abril que el mariscal francès s'atreví a atacar l'exèrcit castellà i entrar a la ciutat passant entre el mar i Montjuïc.

Les tropes franceses ja dins la ciutat van quedar

també assetjades, i els pocs aliments que hi tenien ara havien de repartir-los entre tots. A finals d'abril els francesos van sortir de la ciutat per atacar els fortins de *Santa Isabel* i *San Juan de los Reyes* al peu de Montjuïc amb un resultat desastrós, amb molts morts i ferits, entre el quals el propi mariscal LaMothe, en una cama, que li impediria caminar fins al final del setge.

El mes de maig els catalans va intentar prendre el fortí de Sant Ferriol sense èxit. En l'intent moria el Mestre de Camp Francesc de Mostarós.

Un problema greu també era el del subministrament d'aliments. Cada vegada resultava més difícil trencar el setge marítim, encara que des de les poblacions costaneres es mirava de fer arribar queviures a la ciutat. L'expedició marítima amb subministraments sota el comandament de La Ferrière que va arribar fins a la costa de Barcelona però que no va poder acostar-se i va haver de tornar a marxar, va causar un desànim important a la població.

El 19 de juliol de 1652, Rafel Casamitjana sense gramalla i acompanyat només per Francesc Puigjaner va complir amb la promesa realitzada l'any anterior i va anar a la capella de Ntra. Sra. de la Concepció.

Però les dificultats eren contínues: la pesta, la fam, els bombardeigs, els abusos de les tropes, els espies i la falta de socors per part del rei Lluís XIV, que tenia greus problemes al seu propi país amb la revolució de la Fronda. Així va ser com una ciutat de 50.000 persones va quedar reduïda a només 15.000, finalment no va quedar més remei que rendir-se.

La rendició de la ciutat, el divendres onze d'octubre de 1652, està recollida tant per Miquel Parets ²⁹, com pel Dietari de l'Antic Consell Barceloní i pel Dietari de la Generalitat ³⁰ que la descriu així

“En aquest mateix die, entre les nou y deu horas de la matinada, partí de la present ciutat lo molt il·lustre senyor Rafel Casamijana, conseller en cap d'esta ciutat, a cavall, acompanyat de molts cavallers cathalans. Isqué per lo portal del Àngel, ab dos porrers devant, que aportaven ses massas y una trompeta. D'esta manera anà marxant dret a Sant Martí, a hont lo sereníssim senyor don Joan de Àustria tenia son real, y arribat a son palàcio, dit senyor conseller y totes les personas que l'acompanyavan, se apearen, y arribat a la presència de dit senyor príncep, se postrà a sos peus y li féu la obediència en nom de tota la ciutat. Fonch rebut de dit sereníssim senyor príncep ab molt gran demostració de voluntat. Lo demás estarà llargament continuat en casa de

dita ciutat, y après de un gran rato, se despedí de sa altesa y se'n tornà, ab la mateixa forma y acompanyament, en la present ciutat.”

Després de l'acte de rendició realitzat personalment, el Conseller en Cap va marxar. Com a Conseller en Cap, Rafel Casamitjana d'Erill havia estat signant cada quinze dies totes les actes del Consell de Cent. Després de la rendició ja no les signa, és a dir que no en confirma el contingut, encara que formalment continua sent el Conseller en Cap. Va marxar com tants d'altres que havien estat compromesos durant tota la guerra, i ho va fer dirigint-se a la Cerdanya, i més concretament a Bolvir. No va tornar a Barcelona fins que semblaven esvaïdes les represàlies el gener de l'any 1653, i el 17 de gener de 1653, com ho exposa la crònica de Miquel Parets, va assistir al reconeixement que va fer Joan Josep d'Àustria dels privilegis de la ciutat.

El 30 de març va actuar com a Conseller en Cap sortint. La seva etapa va ser atípicament llarga, ja que no es van nomenar consellers nous, com cada any, el dia de sant Andreu de 1652, sinó que es va allargar fins a final de març de 1653.

El dia 17 de juny de 1653 Rafel Casamitjana d'Erill va atorgar testament a Barcelona *“estant en lo llit detingut de malaltia corporal de la qual tinch temor de morir”* ³¹.

Va designar com a marmessors a la seva mare Isabel d'Erill, la seva sogra sor Basilissa Fonoll, que en aquell moment havia entrat de monja al Monestir de Montsió, el seu germà Gaspar, cambrer del Monestir de Sant Cugat del Vallès i a les seves tres germanes i dos cunyats vius així com a uns amics.

Va demanar ser enterrat al “vas dels Erill”, sepulcre que es trobava a l'altar major de l'església de Sant Agustí Vell, on estava enterrat l'avi Joan d'Erill que havia estat per a ell com un pare des que aquest li va faltar i fins als quinze anys que morí l'avi. Aquesta església del convent de Sant Agustí Vell va ser enderrocada després del 1714 per construir-hi la Ciutadella.

Va designar hereu universal al seu fill Francisco de tres anys i deu mesos, i com a tutors i curadors de la persona i béns de Francisco i dels altres fills i filles a la seva mare Isabel d'Erill i al seu germà Gaspar perquè *“regissin, governessin i administressin els béns amb els diners que hi havia a la Taula de Canvi de Barcelona”*.

Va deixar l'usdefruit sense caució dels béns a la seva mare Isabel d'Erill "... del qual usdefruit emperò vull sia tinguda i obligada com jo de present l'obligue en haver de alimentar los fills i filles que lo dia de mon òbit tindrè i deixaré ab tots los aliments necessaris de menjar i beure calçar i vestir sans i malalts pagar metges i medecines soldades de criats i criades i tot lo demés conforme menestar requereix".

Va deixar a Gaspar Casamitjana d'Erill cinquanta lliures cada any durant tota la seva vida, i pagades mil misses per a la seva ànima i també per a l'ànima de la seva esposa difunta. També va deixar per a l'ànima de la seva tia Caterina d'Erill, dues-centes lliures que havia rebut de la seva heretat i així mateix per a l'ànima de la seva tia Joana d'Erill, quatre-centes lliures que també havia rebut de la seva heretat. A l'Hospital de Santa Creu va deixar cinc lliures i unes altres cinc per al de la Misericòrdia, i també cinc lliures per a l'Hospital de Pobres; va deixar cinquanta rals a cada un dels seus criats i criades.

Rafel Casamitjana d'Erill va morir els darrers dies de juny de 1653, ja que la seva mare actua en document públic com a tutora i curadora dels fills el 29 de juny.

La seva casa

Quan va morir Rafel Casamitjana d'Erill l'any 1653 a casa seva al carrer Mercaders núm. 25, el seu hereu Francisco era un nen de tres anys que ja no tenia mare, així que va quedar primer a cura de l'àvia Isabel d'Erill que va morir l'any següent 1654. Aleshores Isabel Casamitjana d'Erill germana de Rafel i tia de Francisco va anar a viure-hi juntament amb el seu marit i els seus sis fills.

Passat temps, el 22 de gener de 1682, Francisco encara que només tenia 32 anys, i que ja era vidu i sense fills, va fer testament pocs dies abans de morir ³². En el testament fa llegat de la casa del carrer Mercaders a la seva tia Isabel Casamitjana d'Erill:

"Dono a ma tia Isabel (de Padellàs) Casamitjana per los bons serveis que de sa mercè tinc haguts i rebuts en lo decurs de ma dita vida i en particular en l'educació i criança de ma puerisia totes aquelles cases grans obrint en un portal a totes les entrades i eixides drets i pertinences que tinc posades i habito en la ciutat de Barcelona en lo carrer dit dels Mercaders junt amb tots el mobles, alajes, robes, tapisseries i joies d'or i

plata i tot lo demés que lo dia de mon òbit tindrè i se trobarà en dites cases."

En morir Isabel, com que el seu fill gran era mort, va heretar la casa el seu nét, Francisco Padellàs i Pastors, que encara era un nen i vivia amb la seva mare Maria Pastors de Copons, de família originària de Puigcerdà.

Aquesta casa del carrer Mercaders traslladada a la Plaça del Rei és avui seu del Museu d'Història de Barcelona.

La Gasetta Municipal de Barcelona l'octubre de 1932 ³³, comentava que "amençada de ruïna la casa del carrer Mercaders núm. 25 va ser adquirida per l'Ajuntament de Barcelona el qual després de diferents informes i consultes acordà desmotar-la i reconstruir-la al solar que quedava lliure a la plaça del Rei".

Explicava també que les obres estaven en execució en aquella data i eren lentes per les excavacions que es practicaven en el subsòl. El motiu era que s'havia trobat un paviment romà i una àmfora sencera a la part més propera a la muralla romana fets que van motivar que s'acordés de realitzar una reconstrucció que fes possible conservar les restes que s'anessin trobant.

Els arquitectes municipals encarregats del trasllat de la casa des del carrer de Mercaders fins a la nova ubicació a la plaça del Rei en van fer una descripció arquitectònica detallada i que en resum explicava que datava del segle XIII, que gran part de l'edifici havia estat reformat en el segle XV, i que el segle XVII havia estat objecte d'alguna altra modificació i que "*l'obra conservaria per a la ciutat un dels tipus més complerts d'estatge noble típic barceloní del segle XV*".

REFERÈNCIES

¹ Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Llibre de Baptismes, 1606-1612.

² Morales Roca, Francisco José. *Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña: siglo XVII (1599-1713)* pàg 185.

³ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Consell d'Aragó, Lligall 268 núm. 67.

⁴ Arxiu Històric Protocols Barcelona. Col·legi de Notaris de Catalunya. Notari Antic Servat Llibre Capítols Matrimonials, 1584-1611.

⁵ Duran Sanpere A i Sanabre J, *Llibre de les solemnitats de Barcelona*. Edició completa del Manuscrit de l'Arxiu Històric de la Ciutat, Volum II, 1564-1719. pàg. 145. Barcelona, 1947.

⁶ Arxiu Històric Protocols Barcelona. Col·legi de Notaris de Catalunya. Notari Antic Servat. Llibre Testaments, 1614-24.

⁷ Arxiu Històric Protocols Barcelona. Col·legi de Notaris de Catalunya. Notari Antic Servat. Llibre Inventaris 1620-29.

⁸ Morales Roca, Francisco José. Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña: siglo XVII (1599-1713), pàg 185.

⁹ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA). Consell d'Aragó. Cancilleria Registre 4315, pàg. 85 i 118.

¹⁰ Mascarella i Rovira, Jordi. *Abaciologi Glossat del Monestir de Ripoll*. ACCR Annals 1989-1990

¹¹ Meseguer i Bell, Pol. *El setge de Barcelona 1651-52. La Ciutat Comtal entre dues corones*. pàg 258. Universitat Autònoma Barcelona. Tesi doctoral, 2012.

¹² Dietari de la Generalitat. Vol V (1623-1644), pàg. 1070 i 1086.

¹³ Morales Roca, Francisco José. Próceres habilitados en las Cortes del Principado de Cataluña: siglo XVII (1599-1713) pàg. 185.

¹⁴ Sala, Gaspar. *Epitome de los principios y progresos de las guerras de Catalunya en los años 1640-41 y señalada victoria de Montjuque*. Capítol XXV. Barcelona, 1641.

¹⁵ Arxiu Capítular de la Catedral de Barcelona. Esposalles, 1645.

¹⁶ Arxiu Històric Protocols Barcelona. Col·legi de Notaris de Catalunya. Notari Joan Rodas. Capitulacions Matrimonials, 1633-1645.

¹⁷ Dietari de l'Antic Consell Barceloní. volum XIV, 1644-1649. pàg. 264.

¹⁸ Florensa i Soler, Núria. *El Consell de Cent: Barcelona a la Guerra dels Segadors*. Barcelona, 1996

¹⁹ Dietari de l'Antic Consell Barceloní Vol. XIV, pàg. 284.

²⁰ Arxiu Històric Protocols Barcelona. Col·legi de Notaris de Catalunya. Notari Pedro Pablo Vives Llibre 5è de Testaments, 1630-51.

²¹ Dietari de la Generalitat Vol VI, anys 1644-56, pàg. 1027.

²² Dietari de l'Antic Consell Barceloní. volum XV, 1649-1652. pàg 124-5.

²³ Miralpeix F. *Addenda a la biografia i l'obra del pintor Joan Arnau Moret (1603-1693)*. Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi núm XXII, 2008; p:21-44.

²⁴ Sarrète Jean. *La Cerdagne 1642 à 1652*. Perpinyà, 1903.

²⁵ Arxiu Comarcal de la Cerdanya (ACCE). Fons ACCE130-125. Ajuntament de Puigcerdà, Correspondència, 1600-1690.

²⁶ Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB). Consell de Cent Registre Deliberacions. 1B II 161 rotlle 80CC, 30 novembre de 1651.

²⁷ Dietari de l'Antic Consell Barceloní Vol. XV, pàg. 215-17.

²⁸ Dietari de l'Antic Consell Barceloní Vol. XV, pàg. 232.

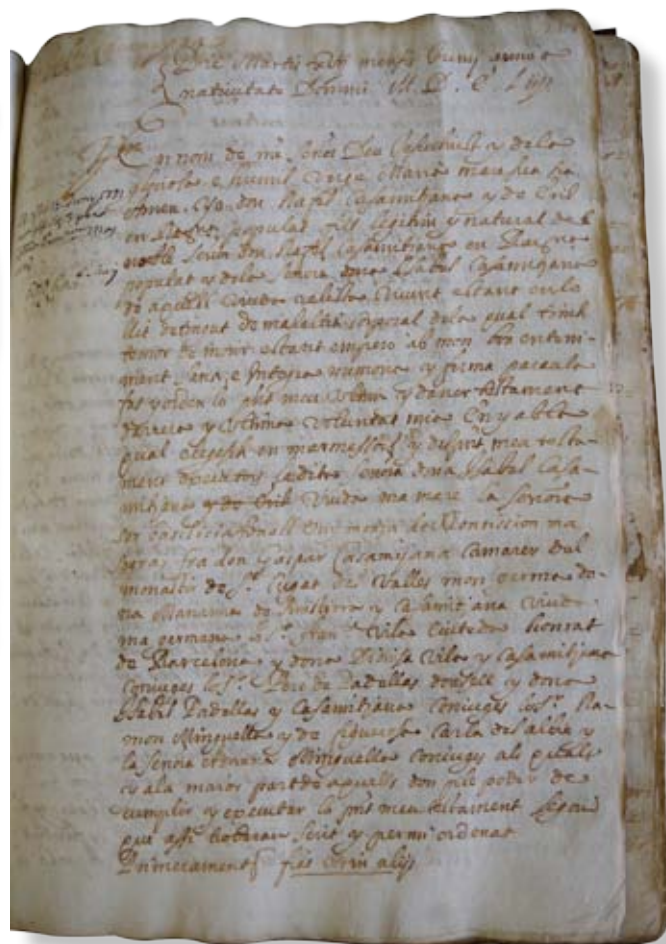
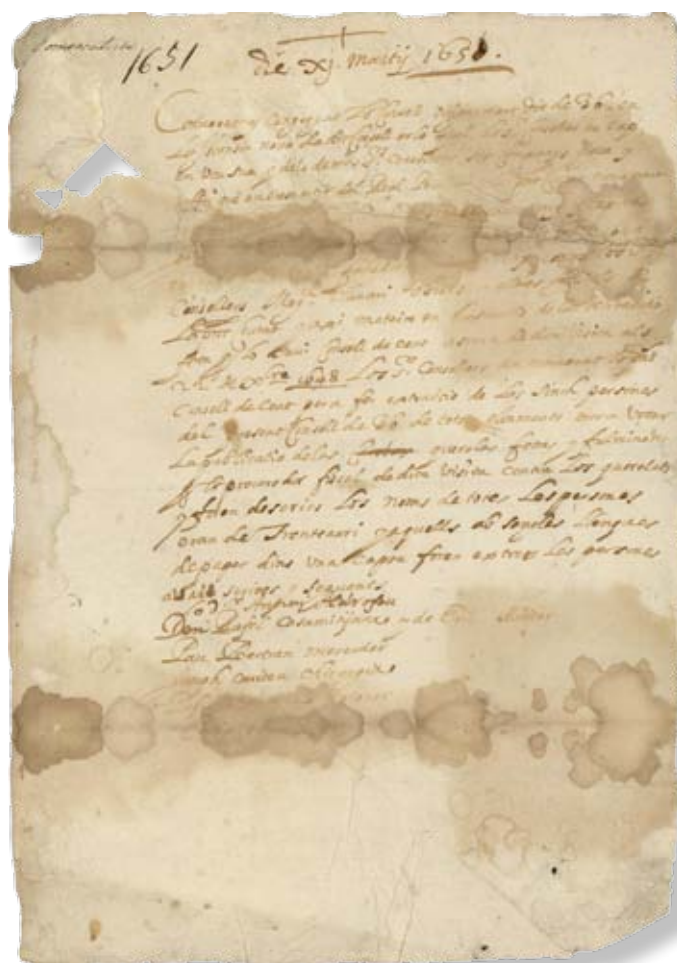
²⁹ Parets, Miquel. *De molts successos que han succeït dins Barcelona i molts altres llocs de Catalunya dignes de memòria*. Vol 2, pàg 84. Manuscrit. Biblioteca Universitat Barcelona.

³⁰ Dietari de la Generalitat. Vol VI, anys 1644-56, pàg 543.

³¹ Arxiu Històric Protocols Barcelona. Col·legi de Notaris de Catalunya. Notari Pedro Pablo Vives, llibre 6è de Testaments, 1640-54. f.117.

³² Arxiu Històric Protocols Barcelona. Col·legi de Notaris de Catalunya. Notari Francisco Cotxet. Llibre primer Testaments 1651-82. f.187v.

³³ *Gasetta Municipal de Barcelona*, núm. 39, de 3 d'octubre de 1932, pàg 939-942.

En plena etapa de pesta, Rafel Casamitjana no va marxar de Barcelona. AHCB

Testament de Rafel Casamitjana d'Erill. Arxiu Històric Protocols

7 Nòvbre 1651 2. vila de Barcelona

B Carta del Excelentissim Senyor Mariscal de la Mora
dada en Paris als vint y nou de Oàubre proxim passat
estich cerciorat com sa Magestat (que Deu guarde) lo
ha elegit en Virrey, y Capita General del present Princi-
pat: y Comtats, lo qual dins breus dies, sera en la Ciutat de Narbona,
y me ha demanat en rollar tota la gent dels presents Comtats aptes
per la guerra ahi, y effecte de anar à traure lo Enemich del siti de la
Insigne Ciutat de Barcelona juntament ab la gent que de present se
esta fent en Cathalunya, y las tropas de sa Magestat que à tota pressa
marxan per dit effecte lo quens dona occasio de conuocar las forças
dels presents Comtats, y Somatent General de la mateixa manera
que ho ha fet lo Real Consell en Cathalunya. He presa resolucio de
anar en persona à dit socorro, y sacrificar, ma vida per la llibertat de
dita Ciutat, y de tots s'oposat que de la conseruaciode aquella te de-
pendencia la llibertat dels demes com de si se dexe ben considerar.
Lo quens obliga donar aquest auis perque procurèn, y diligentien
preuenir, y allistar lo numero de gent d' Armes los sera possible perq̃
dita gent estiguen preuinguts ha tot punt de Guerra pera partirse ab
tota puntualitat, y diligencia al primer auis, y orde sels donara: del
dia que hauran de partir, y puestas ahont hauran de acudir ahont tro-
baran Cabos, y Caualleria, y d' la resolucio men donaran auis per pro-
pri dins tres dies perque de esta manera se cuitara lo hauer d' anar hun
de quiscuna familia, y lo gasto importaria, los manteniments sen hau-
rian de aportar que del zel, y puntualitat quem prometo de que tots
los ps̃ets Còrats acudiran ab major feruor q̃ en altràs occasions per
fer esta la mes apretada, y forfosa espero que acudint vs. m̃s. ab la pun-
tualitat que confio nos donara Deu nostre Senyor à tots alientos, y
valor pera conseguir dels Enemichs vna senyalada victoria, y aug-
mentar las glorias de las Armas de França, y blasons de la Nacio
Cathalana per conseruacio de nostra llibertat, Deu à vs. m̃s. guarde
Perpinya, y Nohembre als 9. de 1651.

Philippe de La Mothe
Virrey

Nobel de Física 2014 pel 'LED blau'

FRANCESC ESTEBAN

Introducció

Isamu Akasaki, Hiroshi Amano i Shuji Nakamura han rebut el darrer Premi Nobel de física per inventar el LED blau, una nova font de llum, eficient energèticament i per tant respectuosa amb el medi ambient. Aquesta invenció ha permès, entre altres coses, el desenvolupament de bombetes LED que són alternatives més duradores i eficients que les antigues bombetes. Així com l'esperit original del Premi Nobel es fonamentava en premiar les invencions que significuessin un gran avenç per a la humanitat, és evident que amb aquest darrer premi es recupera gran part de l'esperit fundacional (i no exagero pas). A més a més, tot el que envolta a aquesta invenció és molt interessant. Per tant, us convido a seguir llegint...

Llum blanca: tot depèn de com es vegi

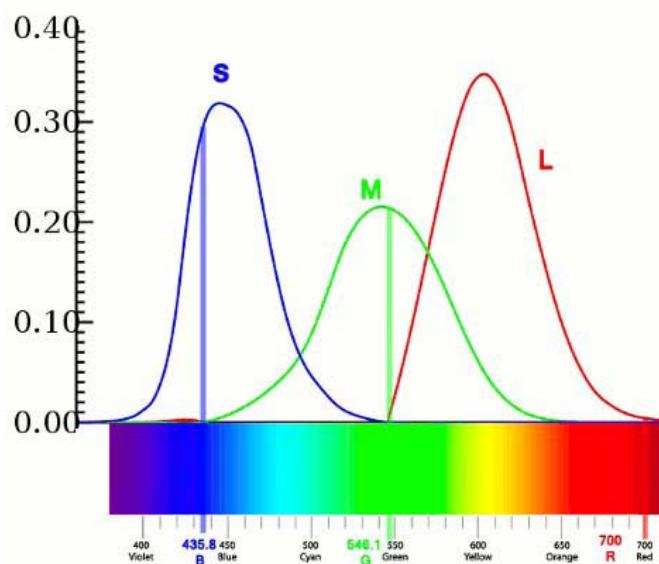
En física, la llum correspon a tot l'ampli ventall de radiacions electromagnètiques denominat "espectre electromagnètic". Aquest espectre està ordenat per nivells d'energia i a cada nivell d'energia li correspon un únic valor de longitud d'ona (o de freqüència, que és la seva inversa). Així, elements aparentment tan diferents com les ones de ràdio, els rajos X o la llum visible són molt semblants: llum de diferents longituds d'ona. El que fa especial a la llum visible respecte a les altres és que a dintre dels nostres ulls tenim uns receptors especials que la detecten.

La principal font de llum visible natural és la llum de la nostra estrella més propera: el Sol. La llum que rebem del sol no està limitada a una única longitud d'ona sinó que està formada per la combinació de llums de moltes longituds d'ona, denominat espectre de radiació solar. Per tant, la radiació solar, a més de permetre'ns veure, ens proporciona escalfor (radiació infraroja) i també ens crema la pell (radiació ultraviolada). Dintre de l'espectre de radiació solar hi ha una petita franja de longituds d'ona que el nostre ull és capaç de detectar i es denomina

espectre visible:

Les diferents longituds d'ona de la llum visibles les percebem al nostre ull com a colors diferents i la llum del sol la veiem blanca perquè omple tot l'espectre visible. Ara bé, el nostre ull fa una mica de trampa a l'hora de detectar els colors. En lloc de tenir un únic tipus de sensors que detectin directament les longituds d'ona de la llum, tenim tres tipus diferents de sensors a la nostra retina, denominats cons "vermells", cons "verds" i cons "blaus" i que, com es pot veure a la següent imatge, tenen rangs de detecció superposats.

D'aquesta manera ens podem aprofitar de la fisiologia del nostre ull per crear dispositius que generin llum blanca d'una manera eficient. En lloc de simular la llum blanca solar (omplir tot l'espectre de radiació visible), podem utilitzar una combinació de tres generadors de llum especialitzats: un per a la llum vermella, un altre per a la llum verda i un tercer per a la llum blava. Aquesta és l'estratègia seguida a les bombetes LED: la

llum blanca que genera es forma per tres tipus de LED diferents: els vermells, els verds i els blaus.

Segons la barreja d'intensitats dels tres colors, la llum "blanca" tindrà característiques diferents. Per diferenciar-les s'acostuma a fer servir el paràmetre físic anomenat "temperatura de color", mesurat en graus Kelvin. Comparativament, quan més graus té la llum, més "blavosa" és, i quants menys graus té, més "vermellosa" resulta. El concepte de temperatura de color sembla invertit al de la descripció psicològica dels colors, que associen els tons vermellosos a colors "càlids" i els tons "blavencs" a colors "freds".

La física quàntica i els LED

A molta gent, quan sent a parlar de la física quàntica, imagina que són cabòries molt allunyades del món quotidià. Precisament els LED són un exemple clar (i mai millor dit) de com de properes tenim les aplicacions d'aquesta branca de la física. La paraula LED correspon a l'acrònim anglès de *Light Emitting Diode* (díode emissor de llum) i és un dispositiu electrònic que pot emetre llum d'una longitud d'ona molt determinada, és a dir, llum gairebé monocromàtica (vermell, verd...).

Un dispositiu LED només pot emetre llum en la longitud que ve determinada la seva construcció (materials, dopatges, geometria...) i per això aquests dispositius no es poden sintonitzar com podríem fer amb una emissora de ràdio, que permet triar la longitud d'ona amb què emet. Un LED només emet la llum que ha estat dissenyat de fàbrica per emetre.

Ara bé, quin és el factor clau que determina la longitud d'ona de llum del LED? La física quàntica té la resposta: la diferència d'energia entre les bandes de conducció i de valència. Sense entrar en gaires detalls tècnics, la física quàntica ens diu que els nivells energètics que poden assolir els electrons que passen pel material semiconductor del LED només poden tenir valors molt determinats, i que els valors energètics intermedis estan prohibits. Ara bé, un electró pot "saltar" d'un nivell energètic a un altre i en el cas del LED, salten del nivell d'energia més gran (banda de conducció) a un nivell d'energia inferior (banda de valència). Per compensar la diferència d'energia, s'emet un fotó (partícula que correspon a la llum) que disposa exactament de la mateixa energia que la perduda per l'electró. Aquesta energia del fotó és la que determina el seu color i com la diferència entre la banda de conducció i de valència és

fixa, el LED sempre emet en un color determinat.

La física dels LED és coneguda des de fa força anys i durant els anys 50 i 60 ja es fabricaven LED vermells i verds. És a dir, els LED vermells i verds ja fa força anys que estan al mercat, en canvi els blaus van haver d'esperar fins a l'any 1995. Inclús es va arribar a pensar que els LED blaus eren gairebé impossibles de fabricar. La raó l'hem de buscar en els nivells energètics de la llum blava. L'energia d'un fotó de llum és directament proporcional a la seva freqüència i inversament proporcional a la seva longitud d'ona. La llum blava té menys longitud d'ona que la verda i la vermella i per tant, disposa de més energia que aquestes. I com hem vist abans, per aconseguir aquestes energies, hem de fabricar dispositius semiconductors que tinguin aquesta diferència energètica entre la seva banda de conducció i la banda de valència. El problema és que aquesta diferència energètica és tan gran que ha costat una pila d'anys i un gran esforç aconseguir-la (esforç que ha valgut un premi Nobel!)

Aplicacions pràctiques

Aquest article ha estat escrit sota la llum de bombetes LED blanques, que van substituir fa uns mesos les antigues bombetes halògenes quan a la ferreteria em van comentar que havien baixat molt de preu i valia la pena fer el canvi. Amb un certificat energètic A++, aquestes bombetes consumeixen molta menys energia i duren molt més que les bombetes tradicionals del segle passat (fins a un 80% d'estalvi energètic i fins a 30 anys de durada, segons la publicitat). Si fem comptes, al nostre planeta li aniria molt bé la reducció d'emissions de carboni que podríem aconseguir al fer una transició ràpida cap a la il·luminació LED.

Per altra banda la llum blanca LED també està present a altres aparells molt quotidians com les pantalles planes dels nostres mòbils i televisors. Gran part de la popularització dels *smartphones* prové de l'estalvi energètic que va suposar la introducció de les pantalles LED.

Per llegir més : http://www.nobelprize.org/nobel_prizes/physics/laureates/2014/popular-physicsprize2014.pdf

<http://francis.naukas.com/2014/10/07/nobel-fisica-2014-akasaki-amano-y-nakamura-por-el-diodo-azul/>

Les creus processionals gòtiques de Bolvir i Talltorta

ALFRED PÉREZ-BASTARDAS

En els segles XV i XVI la realització de creus dites processionals, reliquiàries i Vera Creus va tenir a Catalunya una importància creixent. Aquestes creus tenien peculiaritats estilístiques semblants, i normalment presenten els braços que són rematats amb una flor de lis, tot i que n'hi ha d'enormes filigranes i ornamentacions singulars.

Dins d'aquestes orientacions i com a exponent de l'expansió de creus que aquells segles va tenir per terres catalanes, podem avui oferir l'estudi de les creus processionals pertanyents a la parròquia de Bolvir i de Talltorta que també tingueren joies importants d'aquesta naturalesa.

El conjunt d'aquest patrimoni està conservat al Museu Diocesà d'Urgell, i podem precisar-ne el contingut dels objectes procedents de Bolvir i Talltorta. Segons les referències esmentades i en l'inventari n.1 1015, tenen la Creu Processional de Bolvir, d'orfebreria, que mesura 112,5 x 49 cm. Amb bona conservació i que podem datar-la del segle XIV. La data d'ingrés al Museu és del juliol de 1976.

Aquesta creu processional la varen trobar "en un departament amagat de l'armari on guardaven l'arxiu. Estava desmuntada i hagueren de fer una ànima de fusta per refer-la de nou" segons la carta que mossèn Jaume Canals em va adreçar pel febrer de 1986, com a contesta a la meua demanda d'informació. De l'inventari es descriu la creu així: "el peu i la canya tenen forma pentagonal, amb decoració geomètrica. El centre està constituït per un grup arquitectònic hexagonal, amb sis capelles gòtiques que cobricelen sis imatges de sants. Els tres braços superiors de la creu acaben en forma trilobada. A cada extrem de braç hi ha dos medallons, un per banda, i cada medalló enclou una figura hagiogràfica. Centra la creu per la part de davant la imatge del Crucificat i per la darrera, la Verge amb el Nen".

Segons altres autors, la datació de la "preuada obra d'orfebreria" caldria situar-la en el s. XVI. També Albert Salsas en la seva guia de *La Cerdagne Espagnole* a la pàgina 67 diu: *croix processionnelle, en vermeil,*

que podria ser de la primera meitat del segle XVI, *les extrémités des bras de la croix se terminent en fleur de lis ornée de l'un des quatre symboles des Evangélistes.*

També Cèsar August Torras en el seu llibre sobre *La Cerdanya* de les Guies del Pirineu Català, a la pàgina 43 dedica unes ratlles a desglossar la creu dient que és del segle XVI, "i és una preuada obra d'orfebreria, mostrant notes dels estils gòtic y renaixement en sa bella ornamentació; en una de les cares s'hi ostenta'l Crucifix reposant sa testa sobre'l monograma IHS; hi han altres sis figures d'estil renaixement en altres tants nixos o capelletes, amb calats i pinacles d'estil ojival, tot molt ben treballat; els sants són Sant Pau, Sant Esteve, Sant Andreu, Santa Magdalena, Santa Cecília i Santa Llúcia; en l'altre cara s'hi ostenta la imatge de la Verge amb l'Infant Jesús; els braços de la creu terminen amb flors de lis i mostren els quatre signes dels evangelistes". Les fotografies en blanc i negre de la creu processional provenen de l'Arxiu Mas realitzades el 1929 any en què es va restaurar l'església romànica, i la de la Vera Creu del mateix arxiu, ho fou el 1918.

Hi ha encara de Bolvir, un portabugia de metall daurat, amb bona conservació que té el número 812 del catàleg del Museu i que també va ingressar el 1976; de mides 10 x 28 x 8 cm, forma part dels utensilis que les esglésies tenien, és a dir, es tracta d'un candeler curt amb platet i un mànec, que en aquest cas és "molt extens i va unit a una fina cadeneta que, en altre temps, devia sostenir les pinces per a espavilar el ble de l'espelma", com ho descriu l'inventari a què ens hem referit. I segueix: "a la mateixa punta hi destaca la figura d'una faç d'àngel amb ales. A tot el llarg del mànec s'hi estén una bella decoració en relleu, formant meandres i volutes. Entorn del plat que centra el cirial hi apareix un finíssim puntejat decoratiu. Són curiosos els peus de recolzament formats per tres petites cares d'àngel amb llurs ales laterals". Segons el Museu és del segle XVII.

Respecte de Talltorta, la seva petita capella d'origen romànic transformada després i amb decoració mural d'estil barroc que fa poc fou restaurada, hi havia

també una creu processional d'argent, probablement del segle XVI o XVII que mesura 82 x 50 cm. Fou igualment traslladada al Museu Diocesà d'Urgell el 1980. La fotografia que us mostrem fou feta per Adolf Mas el 1918.

Juntament amb aquestes joies foren dipositades en el Museu diversos objectes de culte procedents tots ells de Talltorta.

Entre aquestes hi havia també “unes canadelles d'argent de mides 28 x 19 x 14 cm, probablement també del segle XVIII, repujades i ornades amb fullatges.”

Una altra peça és “un incenser gòtic d'argent amb naveta i cullereta també d'argent. Medeixen 22 cm”.

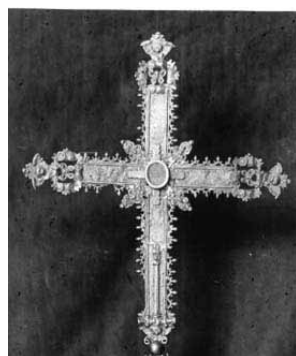
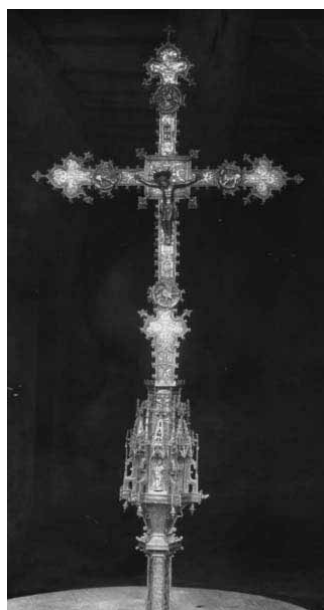
Igualment “una custòdia d'argent de 50 cm”, i “una petita imatge de la Verge d'argent, de 14 cm”, com també “unes crismeres d'argent de 13 x 5 cm”, juntament amb “un copó d'argent de 20 cm” i “un porta-pau d'argent de 12,5 x 8 cm”, probablement totes aquestes peces deuen ser del segle XVII o XVIII. Amb aquesta llista de peces d'argent de Talltorta, podem suposar que la petita església era prou concorreguda i prou rica amb les donacions dels feligresos procedents dels grans masos del seu voltant.

Tots aquests elements configuren un tresor procedent de la parròquia bolvirenca que la fa de les més preuades de Cerdanya, tenint en compte el retaule gòtic procedent de la capella de la Mare de Déu de l'Esperança, i del frontal romànic de principis del segle XII conservat ara al Museu Nacional d'Art de Catalunya.

Abans de la guerra (1936-1939) hi havia encara a l'església de Santa Cecília un retaule barroc del qual no en tenim cap fotografia i que fou cremat el 1936. Des d'aquí llancem una crida per demanar si és possible, la recuperació d'alguna fotografia d'aquell retaule barroc. Així tindriem tots els elements artístics que han configurat la història parroquial de Bolvir.

Església de Bolvir, fotografia AAB 1923

*Fotos de les creus:
Arxiu Mas de l'Institut Ametller de
Arte Hispanico. Segle XVI*

Tot blanc. La neu, l'avetosa, la boira. Una ombra fornida avança a passes fondes. Duu un barret punxegut, un bastó cargolat i una capa de pluja. Barba de neu, ulls maragda, somriure d'aigua clara. Alena pels narius. Sembla que fumi:

- Klaus, d'on vén's?
- Del país de l'Hivern.
- Klaus, on vas?
- Al país del Sol Nou.

El barret és de bisbe. El gaiato és un bàcul. La capa de perletes, una capa de pluja. I l'anell de robí és episcopal. Ha somniat que ha de néixer el Sol Nou. Però, on? En Klaus barba de neu viatja a Roma: a Roma ho saben tot.

Els rens renillen, repiquen les banyes, dringuen els picarols! Klaus Niklaus puja al trineu. Deixa una cal·ligrafia a la pàgina nevada.

* * *

Melkon barbafilada és argenter. Fa corones per a reis, diademes per a reines, collarets, braçalets, arracades i anells. És un savi raspós: no es fa amb ningú. Uix, uix! Només estima el dring de l'or. No s'ha fixat que el sol és més lluent i els estels, diamants que fan l'ullet.

- Melkon! Passa un estel...
- Bah, bah! Beneiteries!
- Melkon obre uns ulls com unes prunes:
- Que n'és de resplendent!

* * *

Kasbar el barbarrós és abellaire. Té arnes per tot el romerar. Les abelles fan zum-zum per les flors blaves. Gotes de mel i regalims de cera. Escampa encens per les ermites i encén espelmes als altars. És un savi atrafegat, avar del temps. Només viu per la feina. A fora, la cúpula estelada.

- Guaita, Kasbar! Un estel...
- No em vaga, no tinc temps!
- Un estel amb un ròssec de punta de coixí. I quina olor que escampa!

* * *

Baldasar amassa mirra. Resina per mastegar i per embalsamar. Té el taulell ple de capsetes de trementina, d'àloe, i ampolletes de sàndal. És un savi sorrut. Es nega a ser feliç. Diu que ja ho va intentar: quants maldecaps que porta! Més val no enamorar-se... A fora de la haima, el tendal de la nit. Dunes d'estels com grumolls de llet.

- Baldasar, passa un estel...
- Bah, bah! Camàndules! Romanços!
- Un estel amb cua de cavall blau tuareg galopa a tota brida!

* * *

El bon Klaus arriba amb els seus rens a la plaça de Roma. Tots els camins hi van. Pregunta a Janus, el porter. D'una cara és un vell rondinaire, de l'altra, és un nadó de seda. I de perfil, és l'Home dels Nassos.

- Janus, ja ha nascut el Sol Nou?
- Janus el vell li fa que no. Janus nadó diu que aviat!
- I Klaus no sap si fer cas a l'experiència dels vells o a les il·lusions dels infants..

- A sol ixent has dit?
- El trineu del bon Klaus s'enfila per la nit estelada.

* * *

Els savis s'han posat en camí, cada un seguint el seu estel. Són astròlegs. Melkor de Grècia, Kasbar de Pèrsia i Baldasar d'Egipte. Han deixat les seves torres d'ivori, la feina, les cabòries i han sortit a córrer món. Cavall blanc al pas, cavall bai al trot, cavall negre al galop!

"Oh, tu, Beth Lehem, casa del pa...", senten profetitzar. Els camins de la terra passen de llarg, però els del cel s'hi adrecen. Melkon baixa malfiat pel corriol de tramuntana. Kasbar adelerat per la senda dels oasis. I Baldasar s'acosta per les dunes del desert. Van morts de cansament, els pesen les parpelles, s'ajeu a dormir. Només Klaus resisteix: fustiga els rens amb xurriaques dolces.

* * *

El forner de Beth Lehem pasta un pa de pagès, rodó i galtut com una cara de criatura. La flama espetarrega de

contenta i s'enrogeix el cel com una aurora. El bon Klaus somriu de tan feliç: ha nascut el Sol Nou!

Kasbar arriba atrafegat. Baldasar empenteja tothom: jo sóc el més veloç! Melkon reclama privilegis: sóc més ric que vosaltres!

-Atureu-vos! -diu Klaus. -Tasteu quin pa més bo? Quina crosta més cruixent, quina molla més flonja! Un pa per compartir.

-Quina fogassa més rossa!-. Melkon està aprenent a estimar-se, la primera condició per a estimar els altres.

-Quina llesca amb regalims de mel!-. Kasbar està aprenent a regalar-se el seu temps, el primer pas per a regalar-lo als altres.

-Que ben torrat, que flonjo!-. Baldasar tasta felicitat: comença a enamorar-se de la vida.

Els tres astròlegs es miren i somriuen. L'or de l'amistat, l'encens de les delícies, la mirra de la vida i de la mort. Els tres estels eren un sol estel! Comencen a ser savis de debò! Tot és molt més senzill! El Sol Nou és un Pa de set lliures de la casa del pa. El pa més bo del món.

NIKOLAUS del llibre "Mein erstes buch" de Hans Bücke, Suïssa, 1951

La Volta d'homenatge a La Cerdanya

JAUME PIGUILLEM

La Volta Cerdanya Ultrafons Sport HG (VCUF) és, en primer lloc, una cursa de *trail running* que encercla la vall cerdana en el seu recorregut original. En aquesta edició de 2015, la quarta des del seu naixement el juny de 2012, es demostra que la prova comença a consolidar-se i a situar-se en un lloc destacat pel que fa a les curses de muntanya a nivell espanyol i català. Un dels motius és la seva entrada des d'un inici al circuit Spain Ultra Cup (SUC), una lliga de vuit curses de muntanya que recorre tot el territori espanyol, incloses les Illes Balears i les Canàries.

La cursa reina de la Volta, la Volta Cerdanya Ultraresistència (VCUR 120km) ha aconseguit en aquests anys una notorietat important. És una de les curses puntuables per a la Copa Catalana de Curses d'Ultraresistència, a més del ja esmentat circuit de la SUC. Però no només aquesta cursa conforma la VCUF. La cursa que ha donat nom a aquest esdeveniment esportiu és la prova d'ultraresistència que traçava un circuit de 214km que és la distància que encercla la Cerdanya. La prova, a partir d'aquest 2015 es converteix en bianual. En total, set curses de diferents formats conformen la VCUF, que s'allarga més d'una setmana entre la disputa de la primera i l'última.

Un homenatge al territori ceretà
Fins ara hem parlat de les característiques tècniques de la cursa i l'equip de voluntaris, sempre imprescindible, que recolzen i fan més gran la cursa any rere any. Però la VCUF és també l'homenatge més especial a la comarca cerdana. No parlem només dels pobles, els seus camins i les seves gents, sinó també de cada arbre que forma part d'un bosc; de cada còdol de riu que configura el curs d'aquest; de cada arbust que alimenta tot tipus d'animals; d'aquests mateixos: llebres, isards, cavalls, porcs senglars i centenars d'espècies més que hi eren molt abans que nosaltres; de cada petit bassal, de tota la neu que ens acompanya tot l'hivern, d'aquelles petites clapes de neu que es cobreixen de l'agressió del sol rere l'ombra i ens

vigilen tot l'any; de tota la vida que es mou passant desapercebuda als sotabosc ceretans.

És segurament aquest homenatge a la terra el que mou tants voluntaris, no només el dia de les curses, sinó també els mesos anteriors i posteriors a la celebració de cada una de les proves. La marca Cerdanya ens uneix a tots d'una manera o una altra i ens empeny a fer de la cursa un aparador per mostrar un dels grans indrets amb què compta aquest país. La vall més àmplia del Pirineu i una de les que compta amb més biodiversitat i indrets recòndits de gran bellesa paisatgística.

Un homenatge com el que apuntem no té sentit sense que la gent se'l faci seu, s'involucri al 100% per formar-ne part i participi d'ell. Aquí és on entren els centenars, fins i tot milers de corredors que decideixen embarcar-se en una aventura molt especial i fondre's amb la natura, passant desapercebuts pas a pas entre les plantes i els animals, mirant al seu voltant per trobar les cintes que li indiquen que van pel bon camí, preguntant-se quan falta fins al pròxim avituallament on trobaran els voluntaris que, sense conèixer-los personalment els animaran com si fossin els seus millors amics. És en aquest vincle en el que la Volta d'homenatge a La Cerdanya té més sentit que mai. Mil històries de les que La Cerdanya, muda i reflexiva, és testimoni.

Apagueu el llum quan aneu a dormir

ALFONS MILLS

Intentant ser el més imparcial possible, el conflicte d'interessos generat per l'exploració nocturna de l'activitat recreativa en la muntanya d'Alp entre naturistes i pragmàtics de l'activitat econòmica és evident. Segurament el fons del conflicte rau en el principi de respecte cap a la natura i l'equilibri amb l'entorn natural. Com tantes coses en la vida, depèn de l'òptica des de la qual s'afronta i estem, un cop més, davant d'interessos particulars i empresarials contra un benefici natural fàcilment demostrable. Però en el que difícilment ningú s'hi oposi d'igual manera que si es malmetés la seva salut.

Certament visible des de tota la plana, la primera vegada que ho veus has d'aturar-te i mirar detingudament tot el mapa que es dibuixa en la muntanya. Una visibilitat certament espectacular que dibuixa en ple bosc les diverses pistes i mostren detalls que per llunyania no es podien ni imaginar. Un horror per alguns i un espectacle visual per altres.

Molts detractors com a conseqüència de la contaminació lumínica i als trastorns que pot representar per l'ecosistema nocturn. Sense ser un expert en la matèria, és evident que l'activitat nocturna de moltes espècies habitants a l'ecosistema poden veure's afectades en el seu desenvolupament habitual, relacions i reproducció. Si ve és cert que es tracta d'unes hores uns dies a la setmana, segurament tot i així afectarà d'alguna manera a l'ecosistema que necessita d'una regularitat adquirida al llarg de la seva existència. I evidentment que la contaminació lumínica de tants kilòmetres il·luminats també afectaran a l'entorn en kilòmetres a la rodona i no només a la zona en qüestió. Apareixen doncs problemes més globals com el de l'escalfament de la terra i el canvi climàtic que sembla que tant poden afectar precisament a l'activitat relacionada amb la neu en la nostra latitud.

Pel que sembla, l'empresa li surten els números; entre esquiadors i pernoctadors, l'oferta de restauració i còctels és un afegit més a una zona nocturna que en poques hores pot ser un atractiu a un preu més

reduït. Des del punt de vista econòmic tot i l'enorme inversió i despesa elèctrica, sembla un nou atractiu i una manera de rendibilitzar instal·lacions i aprofitar el limitat període d'afluència de clients potenciant atractius fins ara secundaris. A banda del reclam que representa per l'empresa que quan tot està a les fosques la muntanya s'il·lumini. És el més semblant a un cartell lluminós de carretera.

Per si fos poc, enguany s'ha ampliat l'horari a dijous nit, a banda de divendres i dissabte. Segurament per fomentar que usuaris que treballen de dia a la comarca puguin també gaudir d'aquesta activitat amb més tranquil·litat. En llenguatge empresarial: per atacar a un segment de població local que fins ara no deixava rendiments en aquest sector.

La competència que pot generar aquest nou entorn no s'ha valorat encara. Si és cert que pot atraure a un altre segment d'esquiadors o fer que molts que no pernoctarien a la comarca, amb aquesta nova oferta ho facin, sembla que sigui un atractiu més pels clients habituals de l'estació. Aquesta oferta nocturna sembla que pot afectar a la resta d'establiments i activitats de la comarca, restant clients. Abans, un dissabte a la nit aquest potencial client potser decidia anar a un restaurant d'un poble de la plana o es quedava a casa fent el sopar després de comprar en botigues de la comarca, o anava a passejar per Puigcerdà tot passant el vespre. Però sembla llaminer atraure a un sector que dinamitza molt l'economia de la comarca i que fins ara havia de buscar activitats *après* esquí. Ara no li cal, poden seguir esquiant i fins i tot prendre una copa o sopar contemplant l'espectacle lumínic. Segurament, ningú no s'haurà plantejat la perillositat d'ajuntar, nit, copes i esquí, esperem no lamentar cap incidència en aquest sentit en el futur.

Els que han esquiat mai de nit saben, per pura lògica, que fa més fred i si ets capaç de suportar-ho la temperatura és molt més baixa i una neu més dura idònia pels esquiadors que prefereixen la neu pols-dura. Així que a priori, des d'un punt de vista de l'esport en si, les condicions de la neu són força millors

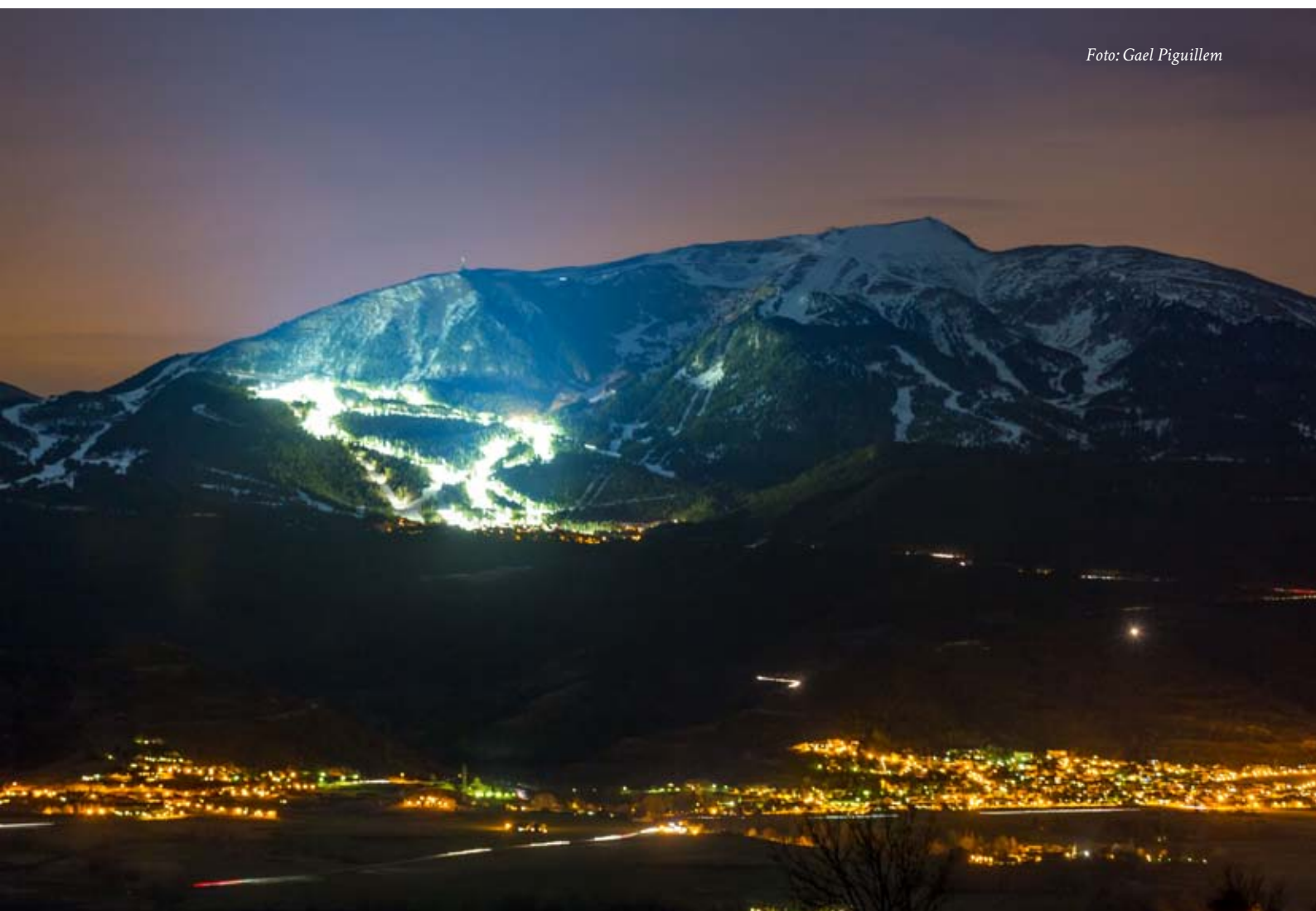
i la visibilitat, l'únic punt que podria ser discutible, sembla que també s'ha solucionat satisfactòriament amb els watts de llum.

Malgrat tot no he trobat gaire gent que es manifesti en contra. O bé gent que està clarament a favor o simplement gent a la qual li és indiferent. La majoria dels que estan a favor parlen de benefici econòmic: més llocs de feina, més activitat, més gent, etc. i s'ha de reconèixer que en part és així. Entre els indiferents hi ha els que veuen punts a favor i en contra, però res en contra prou important per oposar-s'hi.

Un cop més l'equilibri entre allò que sembla que

pot generar més riquesa a una empresa particular o el bé general genera controvèrsia. Un atractiu i una activitat més per els possibles visitants que segurament s'acabaran quedant a dormir, en primera, segona o algun altre establiment. D'aquí a fer-ne bandera de l'activitat turística hi hauria d'haver un bon tros. Segurament la principal lluita hauria de ser en plantejar la baixa ocupació de segones residències i el cada cop menys consum dels visitants de cap de setmana, alguns dels quals arriben a pujar amb maleters plens de menjar per gastar el mínim possible.

Foto: Gael Piguillem

ARÇ, la Diada dels Fruits Oblidats va tenir lloc en la seva primera edició a Prullans durant els dies 3 i 4 d'octubre del 2014. Va néixer com un projecte de col·laboració per tal que es valorin els fruits i les herbes oblidades del nostre territori i ser un punt de trobada entre professionals, productors, tècnics i públic en general. Vol ser un punt de referència per la creació de sinergies que garanteixin el coneixement, la recuperació i l'aplicació en diferents camps i sectors (producció agroecològica, gastronomia, jardineria, medicina, cosmètica, decoració, etc.).

ARÇ és com un gran espai de *coworking* que pretén generar noves possibilitats de desenvolupament econòmic a Catalunya. Perquè l'àmbit de la fira és tot el nostre país. Pretén tenir una transcendència molt més enllà dels dos dies en què té lloc la diada a partir dels estudis que generi, els fòrums de reflexió que en sorgeixin i els negocis que es puguin iniciar a partir de la trobada de diferents agents que acudeixin a la cita.

La idea de la Diada va ser portada pel farmacèutic i botànic de Puigcerdà Joan Muntané a partir de l'experiència d'un poble d'Itàlia, Casola Valsenio on ja fa més de 30 anys que s'organitza una fira al voltant dels Fruits i Herbes oblidades.

La primera edició ja va néixer com un projecte de col·laboració en què van participar l'Ajuntament de Prullans; va ser patrocinat pel Cerdanya Resort i amb la col·laboració del Parc natural del Cadí-Moixeró, El Baridà, Cuina Pirinenca de Cerdanya, Associació Cultural i Cívica de Prullans i Edicions Salòria. Però va comptar també amb la participació de molts més amants dels fruits i les herbes que van col·laborar en diferents activitats de la diada.

Entre tots vam creure oportú fer que aquesta primera diada fos molt participativa per tal d'escoltar les necessitats i expectatives dels diferents agents de manera a poder-la encaminar bé de cara a pròximes edicions.

La Jornada es va iniciar el divendres 3 amb un seguit de xerrades tècniques organitzades pel Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural de la Generalitat de Catalunya que van tenir un gran èxit de participació i va acabar amb un sopar tertúlia ofert per Cuina Pirinenca de Cerdanya i l'Hotel

Muntanya & Spa. Aquest és fruit d'una jornada en què diferents cuiners del col·lectiu es van reunir a l'Hotel Muntanya per tal de crear un sopar a partir de fruits i d'herbes que havien estat collits pels voltants de Prullans (nyàmeres, sàlvia, escaballcos, gavernera, pixa-llits, créixens, ortigues.....). A partir de l'experiència es va veure la possibilitat que ofereixen els fruits i les herbes recol·lectats a la comarca per a introduir-los a les cartes i menús dels nostres restaurants com un element diferenciador i a partir del binomi salut-gastronomia.

En el sopar tertúlia hi van participar unes 50 persones d'àmbits molt diversos que van reflexionar sobre diferents temes a partir dels quals sorgiren unes línies estratègiques de cara a futures edicions i al voltant de cinc àmbits molt diferents:

1) En el sector primari:

- * Incentivar la producció agrícola ecològica
- * Donar la possibilitat de nous cultius per a la diversificació de la producció agrària
- * Que la recol·lecció de fruits silvestres pugui suposar un ingrés més per a la població local tal com ho és la de bolets

2) Que els artesans que vinguin a la fira:

- * Trobin en aquests fruits, la possibilitat d'elaborar nous productes
- * Tinguin un bon aparador
- * Puguin fer negoci
- * Tinguin un punt de referència on intercanviar idees i crear nous productes - Espai de *coworking*
- * Puguin aprofitar les jornades per a tenir uns coneixements científics
- Sinergies territorials

3) En el sector del terciari:

- * Incorporar els fruits i les herbes oblidades dins la gastronomia de la zona com un element diferenciador amb altres comarques
- * Tallers d'educació mediambiental
- * Oferir guiatges en què es faci una aproximació als fruits i les herbes oblidades des de diferents punts de vista i sense oblidar-ne les llegendes i la cultura oral.
- * Degustacions

4) En l'àmbit de **la Salut**

- * Conèixer les seves propietats
- * Analitzar-ne els principis actius per si es poden introduir en medicaments naturals

5) En l'àmbit de **la jardineria:**

- * Crear un debat sobre els jardins amb espècies autòctones i impulsar que els jardins tinguin espais on càpiguen aquestes plantes, de manera que fins i tot es podrien implicar viveristes en el projecte

El dissabte es va poder veure una important exposició de fruits i herbes que va ser fruit de la col·laboració de gent de diferents municipis. Va tenir lloc una fira amb una petita mostra del que pot donar aquesta temàtica (gelats, melmelades, licors, vermouths, xarops, sabons, cremes, ungüents, llibres, guies...).

El matí de dissabte el Parc Natural Cadí Moixeró va oferir una visita guiada en la qual hi van participar diferents botànics, etnobotànics, pagesos i gent de tot tipus i edats disposats a descobrir que estem envoltats de fruits i plantes comestibles d'una gran tradició però que estan a punt de caure en l'oblit.

Durant el dia van tenir lloc diferents tallers de treballs manuals dirigits per voluntaris; es va poder consultar un gran fons bibliogràfic al voltant del tema i l'escriptor Isidre Domenjó va presentar el seu llibre "La trementinaire de les trenes rosses" d'Edicions Salòria.

El nou Espai Ceretània a Bolvir

JORDI MORERA

L'Espai Ceretània és un centre de difusió del patrimoni arqueològic, sobretot a partir de les dades recuperades del jaciment del Castellot de Bolvir on es pot trobar una interpretació històrica de l'Antiguitat Ceretana, però també dels orígens medievals de Bolvir.

Entre els segles IV i II aC El Castellot fou un dels enclavaments més importants dels ceretans, el qual posteriorment evolucionà vers un centre productiu i de control del nou poder romà. A la segona meitat de s. I aC, amb el final de les guerres civils romanes, la ciutadella fou abandonada. Després d'un llarg període sense ocupació, al segle XI en el lloc s'instal·là un nou vilatge fortificat que al final de la centúria també fou abandonat per donar origen a l'actual municipi de Bolvir.

L'Espai Ceretània consta de diferents registres

interpretatius i museogràfics per explicar el jaciment. Un primer element és un audiovisual introductori d'uns deu minuts de durada que ens aporta una visió més general de la història de Cerdanya i del que el visitant pot trobar al recinte. Seguidament, un segon audiovisual ens mostra la comarca d'una manera interactiva, amb tot d'imatges de llocs significatius a 360°, des d'on s'observen les característiques geogràfiques de la vall. Posteriorment, i d'una manera ordenada seguint les agulles del rellotge, quatre mòduls temàtics ens expliquen les diferents fases del Castellot de Bolvir. El primer, que correspondria a una presentació més general de l'Antiguitat ceretana, i els altres tres, que fan referència a la fase ibèrica, romana republicana i medieval del jaciment. A cada un d'aquests mòduls, alguns objectes recuperats mitjançant les campanyes d'excavació del jaciment

hi són exposats per tal de complementar el discurs museològic. A la part central, una gran vitrina conté algunes peces rellevants de la col·lecció. Just al costat, també ocupant un lloc central, unes grans pantalles interactives permeten recórrer la història cerdana a través d'una línia del temps, on hi ha situades més de seixanta fites cronològiques de Bolvir i la comarca.

Finalment, hi ha dos elements més abans de sortir vers el jaciment per realitzar la visita. El primer és un espai de sensacions, en el qual mitjançant la vista i l'oïda podem copsar alguns dels sons i paisatges propis de Bolvir. I ja per acabar, un últim bloc explicatiu consisteix en un plafó en el qual s'explica el projecte d'investigació científica que ha donat com a resultat les troballes arqueològiques, així com de la metodologia utilitzada.

I després del 9N què?

GERARD CUNILL

Durant tot aquest any, el 9 de novembre de 2014 va ser l'horitzó de la política catalana. Des de les eleccions del 25 de novembre de 2012, l'anomenat procés, ha estat el centre del debat de la política catalana, la qual cosa ha conclòs, de moment, amb una jornada participativa que va aplegar un bon nombre d'electors, i que si més no ha ajudat a consolidar el sector sobiranista. El procés no ha acabat, però tothom té aquesta sensació d'estancament, que el procés s'ha aturat, que s'ha refredat, que l'anomenat *soufflé* independentista s'està desinflant. La paraula ara mateix és: desànim. No és la primera vegada que aquesta sensació es reflecteix en aquest procés, sinó que abans que el president Mas convoqués la consulta, també hi havia aquesta sensació. El procés té alts i baixos, marcats per les decisions que es prenen, o per la tardança a prendre-les. Malgrat tot la política no en vol de presses i les negociacions volen el seu temps. Estem construint consens, i això requereix el seu temps, malgrat anar escassos d'aquest.

Com a coetanis dels fets que vivim, a vegades no som conscients d'aquests fets que ens passen pel davant. Estem acostumats a veure la història d'una forma trepidant, comparat amb un present que no en té res de trepidant: tots vivim les nostres pròpies rutines i els nostres propis maldecaps i frustracions de la vida.

Així doncs, el procés de vegades no és trepidant, ni tampoc atractiu perquè comporta sovint reprimir il·lusions, fins i tot algunes frustracions o decepcions i que la història que ens passa pel davant no la sapiguem analitzar, ni tinguem la capacitat de fer-ho, com a homes del present que ens ha tocat viure. Però el cert, és que la gran massa que no assistim, ni coneixem l'alta política, tampoc som conscients de la dificultat per un govern i per un país de tirar endavant un procés que per primer cop trenca l'status quo de la política catalana des dels últims tres-cents anys.

La magnitud d'aquest plantejament ens obliga a fer política d'una manera cauta i prudent. És més, la societat catalana, com qualsevol d'altra, és complexa per si mateixa; banyada d'ideologies molt heterogènies

i d'estrats socials també molt heterogenis, emmarcats dins d'una societat liberal capitalista i globalitzada. Això obliga a que cada passa que es fa, s'ha de parlar molt bé, s'ha de meditar, s'ha de negociar. Estem en una democràcia, podem discutir si més democrata o no, però al cap i a la fi estem dins d'un règim democràtic. Per la qual cosa, com a demòcrates entenem que cada vot suma, que cada suport és important per aconseguir l'alliberament nacional. Per això és requereix paciència, la política la necessita molt, com també la política és negociació. Sense negociació i sense pacte no hi ha política, no hi ha consens social. Sols els extrems no volen negociar, no volen abraçar-se amb els seus rivals, no volen cedir, no volen que la població en general, guanyi. No hem de permetre tampoc, que un moviment independentista que ha nascut amb un gran component de regeneració democràtica, s'efumi després del procés. Hem de consensuar el que puguem malgrat que sabem que el nostre rival tira per vies no democràtiques i usa eines d'estat no necessàriament netes ni legals. No hem de permetre, sobretot, que passi com en el procés de transició. Aquest va ser un procés on la il·lusió del canvi va moure molta gent al carrer, i aquesta s'organitzava en diferents moviments democràtics i populars a favor de la caiguda del règim i l'adveniment de la democràcia. Malgrat tot, això fou controlat per les elits polítiques que van impulsar el canvi de règim. La constitució espanyola la van debatre, negociar i escriure uns pocs. Fa uns mesos apareixia aquest cas en el programa de TV3, 300. En aquest programa es parlava de l'evolució de la política des del 1714 fins a l'actualitat. Quan va tocar el torn de la transició va aparèixer Miquel Roca i Junyent, un dels pares de la constitució, el qual parlava de com va negociar-se la qüestió catalana dins de la constitució. Com ell anava a reunir-se amb els militars per a negociar l'aparició de Catalunya dins del marc de referència de la política espanyola. Aquella persona i uns quants militars de tall franquista són els que ens deixaren en la situació que estem. Hem de permetre altre vegada això dins d'un estat català? Si passés, la frustració seria immensa. Hem de deixar participar tot

aquest tsunami democràtic a la política del futur estat català.

Nosaltres hem iniciat un procés que té un suport transversal, i per aquest motiu estem molt a prop de la victòria. S'ha parlat molt, s'ha volgut fer molt bé i amb els màxims suports. Són completament necessaris cadascun d'ells. Ara doncs, cal paciència, cal negociació. Hi ha pressa, sí, però això no deixa de banda que les coses s'hagin de fer bé. La major part de ciutadans en tenim poca, de paciència, veiem les coses des de fora d'una forma molt simple, però tot té les seves complexitats que no podem obviar. La societat crea partits, per ideologies, per conviccions, per una moral i uns valors. La gent veu els partits com una nosa per a assolir la plenitud nacional, però són una mostra més de la complexitat de la societat, i que s'ha d'anar amb compte, no podem deixar ningú enrere. Com he sentit en alguns comentaris, fem-ho, però sobretot ho hem de fer pels indecisos. Aquests són els que hem de seduir. Aquells a qui hem de mostrar que la nostra proposta té cara i ulls, que pot generar esperança, que pot generar el canvi social i polític. És complicat malgrat tot, en una societat capitalista i globalitzada, però hem de tenir el nostre marge de poder per a decidir el que d'immediat és important i ens correspon. La societat capitalista també té els seus marges, com totes les que han existit. Per acabar, l'historiador Erik Hobsbawn deia que el món actual era cada cop més globalitzat, les fronteres eren cada cop més peribles, i que la vella formula dels estats nació

tendia a ser un vell record de la nostra Europa, en definitiva: un anacronisme. El fet, però, és que mirant al món veiem que aquest avui en dia funciona amb estats nació, amb el model europeu d'estat. En alguns llocs del món no ha funcionat, i s'han donat a conèixer com a estats fallits. Un dels màxims exponents és Somàlia. Possiblement el model d'estat nació sigui el més propi d'Europa, i en algunes zones del món amb diferents sistemes d'organització i de treball, com bé podia ser l'Àfrica, aquests no hi encaixen tant bé. Però el fet que el món en general funcioni amb aquest model, ens dona la pauta a seguir si volem adquirir llibertat i poder de decisió, tant dins de les nostres fronteres com a fora, malgrat el pes diplomàtic que puguem perdre. I com que això ho sabem, volem tenir les eines d'un estat per a poder decidir per a nostres mateixos. Així doncs, hem de fer fugir els discursos que no veuen la realitat, fer espantar les pors i els temors. Estem en època de canvis. El món està sempre subjecte a canvis, com la vida mateixa de les persones. Res no és estàtic, res no resta inamovible, malgrat que l'establishment governant al món ens digui el contrari. De fet, tampoc es reclama un plantejament radicalment nou, s'està reclamant la forma de govern i de gestió que perdura des del s.XIX, però que no és caduc ni vell, sinó que està més vigent que mai. Això s'ha d'explicar, com moltes altres coses, als indecisos. Tinguem paciència, doncs, perquè aviat s'arribarà a un pacte i a un acord que segurament ens donarà satisfacció a tots.

Pautes per mantenir el nivell d'esquí de fons per a esquiadors de cap de setmana

JORDI ROMEU

La majoria d'esquiadors que ens trobem en una estació d'esquí de fons és gent que només esquia en cap de setmana. Això passa perquè molta gent durant la setmana treballa, sigui a muntanya o a terra endins, fet que només li permet escapar-se a les pistes de cap de setmana en cap de setmana. Per això molta gent es pregunta quina és la millor manera de mantenir un nivell de forma adequat per aprofitar així al màxim els dies de neu que tenim. Intentaré, per això, marcar quatre pautes per ajudar a l'esquiador habitual amateur i no competitiu a estar a punt.

Cal que ens fem certes preguntes abans d'establir uns criteris bàsics d'entrenament (al cap i a la fi és un entrenament, encara que siguem aficionats i no tinguem cap mena d'intenció de competir):

- De quin temps dispo per preparar-me (quants dies a la setmana i quantes hores cada dia)? Amb això ens

podrem fer un mínim calendari encara que sigui mental que ens ajudarà a planificar què podem fer i què no.

- De quin material em puc valdre? La pretemporada d'esquí de fons es basa molt en l'ús dels esquís de rodes i que ens pot servir també per la temporada d'esquí per la gent que té temps però no pot pujar a la muntanya per distància. Els esquís de rodes són un material relativament assequible per totes les butxaques, però que comporten una logística poc convencional i d'una carretera o circuit en condicions. Tot i així, simplement uns bastons d'esquí de fons em poden servir per fer un treball específic.

- Quins esports puc utilitzar i quins em donen més transferències per l'esquí de fons? Esports com la natació, la bicicleta o córrer per la muntanya són els més vàlids, tot i que insisteixo que és l'esquí de rodes el que em donarà més resultats.

- On visc i quins espais puc utilitzar? Aquesta pregunta és important per decidir si m'haig de dedicar més a córrer o bé puc anar variant per agafar la bicicleta, els esquís de rodes o si puc anar a nadar més sovint o bé puc utilitzar un gimnàs per fer exercicis de força.

Si esquem el cap de setmana ens hauríem d'intentar plantejar entrenar, com a mínim, dos dies entre setmana. Preferiblement dimarts i dijous per així deixar temps al nostre cos per descansar. Si podem entrenar més dies, benvinguts siguin, evidentment.

Hem de tenir en ment sobretot activitats generals com córrer o bicicleta o fins i tot la natació i combinar-los amb l'esquí de rodes o l'entrenament de força si disposem de més temps i de el lloc on fer-lo (en aquest cas, si tenim un gimnàs de referència o un complex on n'hi hagi, recomanaria que us dirigiu al monitor de la sala de musculació perquè us orienti en aquest aspecte. Generalment són gent formada que ens pot ajudar a trobar els millors els exercicis i les millors intensitats per cada múscul).

Una manera de posar-nos un petit programa d'entrenament és utilitzar la setmana com a cicle d'entrenament. Això vol dir que, per exemple, planificarem les sessions en funció d'una setmana deixant entre sessions del mateix tipus un dia de marge com a mínim entre vint-i-quatre o quaranta-vuit hores. Estem parlant de criteris molt generals, és clar, per fer-ho bé hauríem de personalitzar l'entrenament de manera individual, però espero que amb el que anem apuntant cadascú es pugui fer una planificació aproximada a les seves circumstàncies.

Si prenem, doncs, la setmana com a cicle d'entrenament, col·locarem les sessions de manera repartida en funció de la nostra disponibilitat. Una manera fàcil de fer-ho és agafant un calendari i apuntar-nos-hi allò que volem fer. I complint-ho, és clar. Per exemple, podem decidir que farem una sessió de cada esport a la setmana de manera que tinguem entre quatre i cinc sessions comptant que els caps de setmana esquaiem. És important que hi hagi prou variació per no sobrecarregar el cos i perquè es recuperi correctament.

No cal disposar de molt de temps, per poder seguir un entrenament més o menys regular. Amb una hora cada dia al matí, per exemple, podem fer molta feina si no disposem de més temps. Hem de tenir en compte que el cap de setmana les sessions d'entrenament ja seran més llargues

Cal tenir en compte sobretot el que hem de fer és millorar la nostra capacitat aeròbica, una de les més importants per la pràctica de l'esquí de fons i la que ens donarà una continuïtat que ens permetrà gaudir de l'esquí sense bufar més del compte.

Un exemple de planificació setmanal per a un esquiador amateur no competitiu podria ser aquest:

- Dilluns – recuperació activa: córrer suau durant 30 minuts i fer una sessió llarga d'estiraments (una hora) amb el mètode Bob Anderson (podeu trobar informació aquí)

- Dimarts – Córrer/bici/natació: Una hora corrent a intensitat mitja (130-140 pulsacions per minut) o bé una hora i mitja amb bici intensitat mitja, o bé cinquanta minuts nedant.

- Dimecres – Treball de força. Treball de força resistència o força velocitat (parleu amb el vostre entrenador personal o el monitor de la sala de musculació)

- Dijous – esquí de rodes/córrer/bici: preferentment esquí de rodes mitja hora a intensitat alta (160-170 pulsacions per minut) i mitja hora a intensitat mitja. Córrer ídem. Bici mitja hora intensitat alta i una hora i mitja a intensitat mitja.

- Divendres – Descans o descans actiu (córrer 30 minuts i estiraments)

És evident que cadascú haurà d'adaptar aquestes pautes a les circumstàncies de les quals parlàvem en la part inicial d'aquest article, però aquesta planificació pot servir com a guia.

El Túnel de la Menera

GUILLEM LLUCH TORRES

Fa uns dies, parlant amb el director d'Ordenament Territorial d'Andorra, va sorgir la qüestió del Túnel de la Menera, una carretera que comunicaria Andorra amb Cerdanya a través de Grau Roig i la vall del Duran. L'alt càrrec andorrà m'admetia que el túnel és un projecte a molt llarg termini i que es va projectar només com una opció de futur si les necessitats d'Andorra ho requerien. Tot i admetre'n la llunyania i les dificultats –de fet, el govern català ja ha dit oficiosament que no vol el túnel– el projecte segueix estant present al Pla d'Infraestructures viàries del Principat.

Fa uns mesos, vaig pujar a Meranges i vaig preguntar pel tema als veïns. Alguns, entre ells l'alcalde, s'hi mostraven a favor, ja que ho veien com una oportunitat econòmica per la vall. D'altres, ho veien com una autèntica salvatjada que destrossaria no tant sòls la vall del Duran, sinó mitja Cerdanya.

Pel que em va explicar un dels veïns, que fa anys va ser a l'ajuntament i va tenir accés als mapes que es van elaborar, el projecte preveia salvar la distància i l'alçada que hi ha entre la boca sud, prop de la zona de Malniu, i la vall de Cerdanya a través d'enormes viaductes. Un d'ells, sense anar més lluny, passaria just per sobre del poble d'Éller, destrossant-ne així tot l'encant. La carretera arribaria, també a través de viaductes que creuarien pel mig de la gran vall de Cerdanya fins la zona entre Prats i Baltarga, on ja enllaçaria amb el Túnel del Cadí.

Des que jo era petit que a Cerdanya se sent a parlar de la possibilitat que es faci un túnel cap a Andorra. Inicialment, s'havia dit que es faria per la vall de la Llosa, des de Prullans cap a Viliella. Veient el projecte de la Menera, sembla que l'opció preferida en aquest cas és la que va per Meranges i la vall del Duran. Afortunadament, amb la mala situació econòmica que travessen Catalunya i Espanya els cerdans que creiem que això seria una salvatjada a nivell mediambiental i paisatgís-podem estar tranquils, perquè difícilment es farà.

En cas que Andorra, d'aquí unes quantes dècades, insistís en fer el túnel, caldria fer unes obres titàniques, especialment a la part catalana - l'accés des de Grau Roig és relativament senzill i no cal

salvar grans desnivells-. Fer un túnel entre dos estats és, lògicament, cosa de dos, i un ja hi pot posar tot l'interès del món, que si l'altre no vol foradar, no hi ha túnel.

Certament, per Andorra aquest túnel representaria un enllaç força ràpid amb l'E9 i amb el Túnel del Cadí. Un enllaç que permetria evitar els embussos de Sant Julià i la Nacional 145, i el tancament habitual de la frontera francesa quan fa mal temps. També cal dir que el túnel es construiria a força alçada, de manera que més d'un cop la neu en faria difícil la circulació, ja que tant a Grau Roig com a la part alta de la vall de Meranges, els temporals són forts.

Sigui com sigui, per Andorra el túnel de la Menera només aporta que avantatges. Per Cerdanya, en canvi, representaria una destrucció brutal del territori, començant per la tranquil·la vall del Duran i acabant per la gran vall de Cerdanya, que es veuria travessada i enlletgida per un enorme viaducte. Més que beneficis econòmics, ens aportaria tot el contrari, ja que perdriem un dels nostres principals valors, el paisatge.

Al final, els que parlaran seran els diners, els interessos econòmics d'una i altra banda de la frontera, i mentre a la part sud no hi siguin, el túnel de la Menera seguirà estant només al mapa dels projectes futurs del Ministeri d'Ordenament Territorial andorrà. Afortunadament, fins i tot per Andorra, aquest no deixa de ser un projecte merament hipotètic, que no es vol descartar definitivament "per si de cas".

Menys precipitacions, més neu

JAUME PIGUILLEM

Jaume Piguillem.- Cada any, quan s'apropa la temporada de neu, es generen les preguntes lògiques de quan començarà a nevar i quan serà possible obrir les estacions d'esquí per arrancar la temporada, temporada que suposa un impacte econòmic conegut per tots. Però el que no ens solem preguntar és com nevarà, i és una qüestió important.

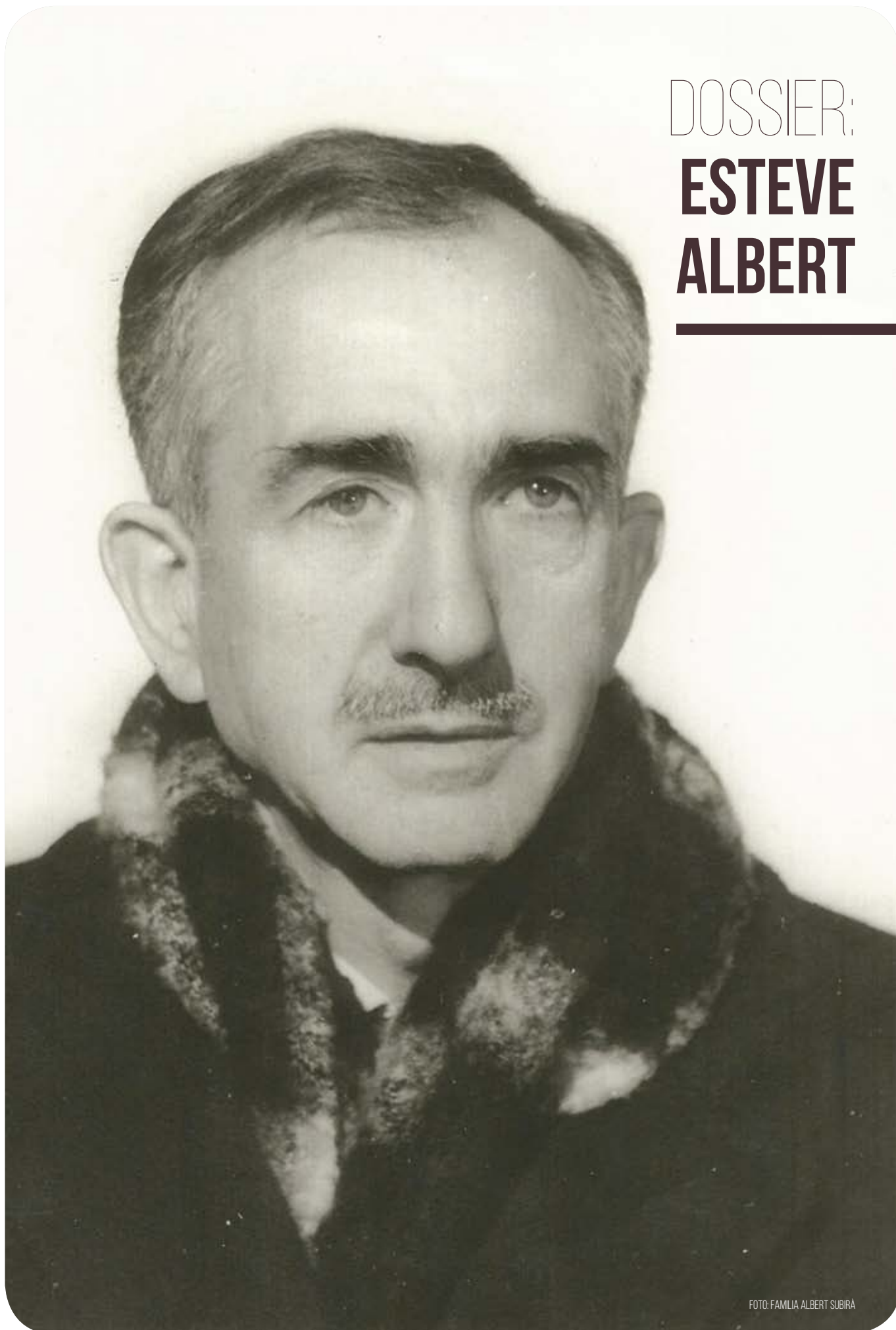
Aquesta temporada 2014-2015 ha generat una gran incertesa fins que ha arribat la gran nevada, generalitzada, que ens ha deixat una gran quantitat de gruixos de neu i de bona qualitat a les estacions cerdanes. La tendència al llarg d'aquests anys sembla que pugui estar canviant i que la temporada sigui cada cop més curta. De la mateixa manera que les nevades en si. Es produeixen menys nevades però sovint més quantioses. Lluny de voler establir hipòtesis científiques fidedignes sobre aquesta qüestió, el que és cert és que cada cop vivim una temporada d'esquí

més curta i intensa, la qual cosa suposa uns ingressos molt menors per a les estacions, així com menys llocs de treball a la comarca.

Sense entrar altre cop en la defensa d'una comarca activa a l'estiu, el que és cert és que probablement sigui cada cop menys rendible obrir les estacions d'esquí, especialment amb la inversió que suposen els sistemes d'innivació artificial. Pot ser un motiu per a que les pròpies estacions es vegin obligades a oferir moltes més activitats a les seves estacions, activitats après-ski, concepte que engloba tots aquells serveis que envolten la pròpia pràctica de l'esquí. Aquí trobem cada cop més la clau que diferencia unes estacions d'unes altres. Convertir l'experiència de l'esquí en moltes més activitats que la de lliscar per la neu i fer-ho amb uns serveis de qualitat per a petits i grans, pot ésser la clau que mantingui en vida unes estacions en detriment d'altres que puguin quedar enrere.

DOSSIER:
**ESTEVE
ALBERT**

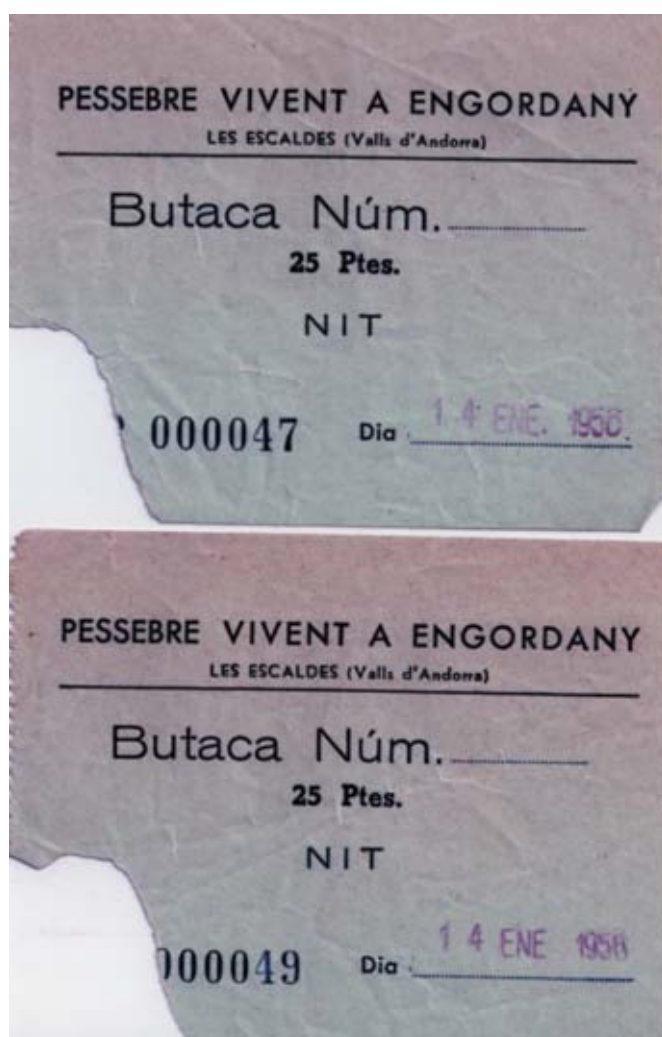

Redalls cerdans i pirinencs d'Esteve Albert

JORDI PASQUES CANUT

El Pessebre Vivent a Engordany

Un dels moments més bonics dels molts viscuts durant l'any 2014 en el marc del Centenari d'Esteve Albert i Corp (Dosrius, Maresme, 1914 - les Escaldes, Principat d'Andorra, 1995), va ser quan a les acaballes d'estiu, l'amic Alfred Pérez-Bastardas –instigador alhora d'aquest article per a la revista Querol-, em va mostrar les dues entrades del Pessebre Vivent a Engordany, que els seus pares havien guardat de quan van pujar a Andorra a veure la representació, el dia 14 de gener de l'any 1956, just quan feia quinze dies de la inauguració del primer pessebre vivent (pare de tot l'escampall de pessebres vivents que actualment, cada Nadal, arreu de la catalana terra es realitzen), sorgit del magí creador de l'Esteve Albert, fet que succeí el darrer dia de l'any 1955, la tarda del 31 de desembre.

L'aplec de la gent del poble entorn de la tradició del pessebre, va significar la primera alenada albertiana al Pirineu. Encara no era conegut arreu com després ho va ser, però, als seus 41 anys, al Maresme i a Barcelona, ja havien pogut notar la capacitat de creació literària i artística, amb llibres de poesia, de teatre i amb les primeres posades en escena d'obres literàries, com ara *Medea* o bé *Solitud*. En arribar a Andorra, l'estiu de 1955, convidat per l'advocat de la Seu d'Urgell, Joan Sansa, a fer una conferència sobre els antics pobladors de les valls andorranes, en el marc dels Cursos Internacionals d'Extensió Universitària, l'Esteve Albert era a punt de plantar la primera gran fita de la seva expressió cultural pirinenca amb la invenció del pessebre vivent. Quan el fotògraf andorrà Valentí Claverol, li mostrava el poblet d'Engordany, i li digué. –No veieu que sembla un pessebre?, l'Albert li respongué: – I tant si ho veig, i si voleu, l'hi farem!, l'Albert no sabia aleshores que a Andorra hi faria niu i seria el seu centre operatiu a cavall entre una banda i altra de Pirineu, des d'on encaminar-se cap a les seves iniciatives culturals, polítiques, d'activista i promotor nat, que tanta petja deixarien i, on retornaria per reposar –és un dir– i on veuria acabar els seus dies, el dia 9 d'octubre de 1995.

Circumval·lació pirinenca, en paraules d'Albert

En establir domicili a Andorra, al cor de la serralada, el Pirineu va ser escenari, pròpiament dit, de moltes batalles encapçalades per l'Esteve Albert. El Pessebre a Engordany, la història i les cançons araneses a la Vall d'Aran, les nissagues medievals dels Caboet i dels Castellbò, que lligaren vincles a banda i banda del Pirineu, encara avui perdurables en el mateix Principat d'Andorra com a Estat independent, fruit de l'enllaç d'Arnau de Castellbò i Arnaldeta de Caboet (estudiats, escrits i fets espectacle de divulgació històrica per l'Albert), i de la seva filla Ermessenda, amb el comte Roger Bernat II de Foix. A la Seu d'Urgell, l'any sobre a la seva arribada a Andorra, hi plantà també la segona fita grossa, el *Retaule de Sant Ermengol*, la manifestació cultural, esdevinguda tradició, més ben lligada, expressiva, suggestiva i bella

de la capital d'Urgell. Com al pessebre, el retaule és un aplec de petits i grans, de tota condició social, que per una mena de màgia que no sabem d'on surt, dediquen hores d'assaig i vetllades de representació per mantenir viva la flama de la història. I ja que parlem de flama, la mateixa Flama del Canigó, la que encén des de 1966 les fogueres de sant Joan a Catalunya, va ser portada per primera vegada per l'Esteve Albert, el Gilbert Grau d'Elna i el Josep Deloncle de Perpinyà, fins al coll d'Ares, sobre Molló, el dia 24 de juny de 1966, agafant-la el Martí Cassany de Vic. La flama era encesa des de feia 10 anys per sant Joan al Rosselló i Conflent, per iniciativa de Francesc Pujade i a la pica de Canigó, des del 1963, quan Deloncle muntà al Castellet de Perpinyà la cuina de la casa pairal catalana. Al Conflent i al Rosselló i al Vallespir també, l'Albert hi arriba des d'Andorra, amb algunes –diguem-ho clar– garrotades a l'esquena, de les que arriben quan les idees i els fets no són prou ben rebuts i entesos pels qui les haurien de recolzar.

A la Catalunya del Nord l'Albert hi troba un pleret

de bona gent, activa, amb qui de seguit inicia activitats i manifestacions culturals, socials i polítiques que duraran més d'una dècada: el Pessebre Vivent del Rosselló, iniciat a Elna amb els germans Grau i encara avui en dia representat a Perpinyà. Campanyes arqueològiques d'estudi i divulgatives, amb homes com Jaume Lladó, exiliat des del Maresme i bon amic de l'Albert ja des de jove. Jocs Florals, concerts de música, homenatge i record a personatges occitans, muntatges escènics centrats en Canigó de mossèn Cinto i en Pirene, una de les creacions més reeixides i menys conegudes de l'Albert. A Pirene, al Pirineu, li dedica teatre en vers, de molta sensibilitat i força alhora: "Pirene on ets, Pirene on ets?, sento la teva veu o és la cançó del rierol que es glaça?"

El reclam, com el refilar d'un pinsà o un mascle de cadenera a l'encalç de la parella, que l'Albert poèticament adreçava a la mítica Pirene, era ben bé un crit d'amor i de desvetllament per la història i l'antigor dels pobles i de la mateixa gent de la serralada. A Andorra hi va trobar encara les estampes ancestrals dels dallaires i dels pastors, dels costums apresos generació rere generació, de padrins a néts, mantinguts gairebé intactes. I en saltar cap al Rosselló, de camí, també podia encara copsar les tradicions i la manera de fer pagesívols en les comarques de Cerdanya, del Conflent, del Vallespir, de l'Empordà quan, a finals dels anys seixanta i durant la dècada dels setanta i vuitanta, fa dels verals empordanesos el seu quart nucli d'activitat. Des de l'Empordà, fa via cap a Andorra passant pel Maresme o anant a girar a Barcelona i a vegades ja directament, per la Garrotxa i el Ripollès. La collada de Toses l'abocava cap a la Cerdanya i li permetia volar amb el pensament i amb el record per la seva història, per la seva a vol d'ocell tan escenogràfica geografia. La vila de Puigcerdà, i Llivia, que conegué de la mà del Manuel Anglada i Ferran, el qual havia viscut els "Vint-i-cinc anys a Llivia", amb tanta vivor i estima; i Rigolisa i Das, seran indrets on l'Esteve Albert deixarà senyal, com l'osca del pastor feta al bastó de ganxo per tal de marcar el temps i fondre's en ell, com una etapa més de –en paraules de l'Albert– la "meva contínua circumval·lació del Pirineu Mediterrani, veritable Terra dels Déus, com deia el pare del gran Frederic Mistral".

Pelegrí de Rigolisa

A Rigolisa hi troba el pelegrí Esteve Albert la font i el pedrís per reposar i l'ermita de sant Jaume i també un capgirell –aquells que els homes protagonitzen en

Fotografia de Josep-Lluís Pérez Reus

temps de discòrdia i malvestats. Coneixia l'episodi trist, durant la guerra civil, de la profanació de la cripta dels Macià Bonaplata, amos de Rigolisa, promotors de la construcció de l'actual església, sobre les ruïnes de la primigènia romànica, que fou inaugurada el dia de sant Jaume de 1887. Doncs a Rigolisa, l'Albert, en recordança de Fèlix Macià Gelbert i el seu fill Fèlix Macià Bonaplata, (Albert coneixia descendents dels Macià, com veurem més endavant) li dedica els goigs de Sant Jaume de Rigolisa, amb música de mossèn Albert Vives, organista de la Catedral de la Seu d'Urgell. "L'esclavina per divisa i el bordó de pelegrí, sant Jaume de Rigolisa deu-nos a tots bon camí". Però no són els goigs els únics versos, la prosa poètica, la rima que Esteve Albert ofrena a Cerdanya. La balada-narració per a interpretació musical de la "Història i llegenda de Font-romeu, Rigolisa i Llívia", ens expliquen llurs fundacions antigues i romerials. I és amb aquesta llegenda sota el braç, que arriba a Puigcerdà, a meitat dels anys setanta.

Estiuada a Puigcerdà

Hi arriba i hi és rebut per un puntal de la cultura ceretana, l'activista Salvador Torrent Masip, que des del Centre d'Iniciatives Turístiques de Puigcerdà i Cerdanya, fa perquè l'Albert pugui materialitzar les idees i projectes que portava al cap o les que entre els dos barrinen. L'estiuada de 1976 l'Albert i el Torrent –amb amistat

propiciada pel Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, iniciat el primer el 1974– dallaran de valent amb la citada "Història i llegenda de Font-romeu, Rigolisa i Llívia" i una sèrie d'activitats culturals, entre altres, la col·locació de la majòlica dedicada a Magdalena Masip, mare de Salvador Torrent, a la font d'en Llanas de Puigcerdà. El fet de dedicar un record a la mare del seu amic, no era pas un fet purament casolà i de bona amistat. Fou motivat perquè Magdalena Masip escrivia poesia i era una de les 200 escriptores aplegades, un any abans, el 1975, al llibre *Les cinc branques. Poesia femenina catalana*, en l'escaiença de l'Any Internacional de la Dona, del qual Esteve Albert en va ser compilador i promotor. En el llibre, complementat amb un pòster amb el títol: "200 veus femenines canten la glòria de la llengua catalana durant més de sis segles", que mostra les imatges de 200 escriptores del segle XIV al segle XX, a més de Magdalena Masip, hi surt una altra escriptora relacionada amb Cerdanya, na Montserrat Clot Macià, dels Junoy de Queixans, precisament coneguda d'Esteve Albert i a qui li reportava informació del seu avi, Fèlix Macià Bonaplata, com la relacionada amb els episodis de Rigolisa més amunt exposats.

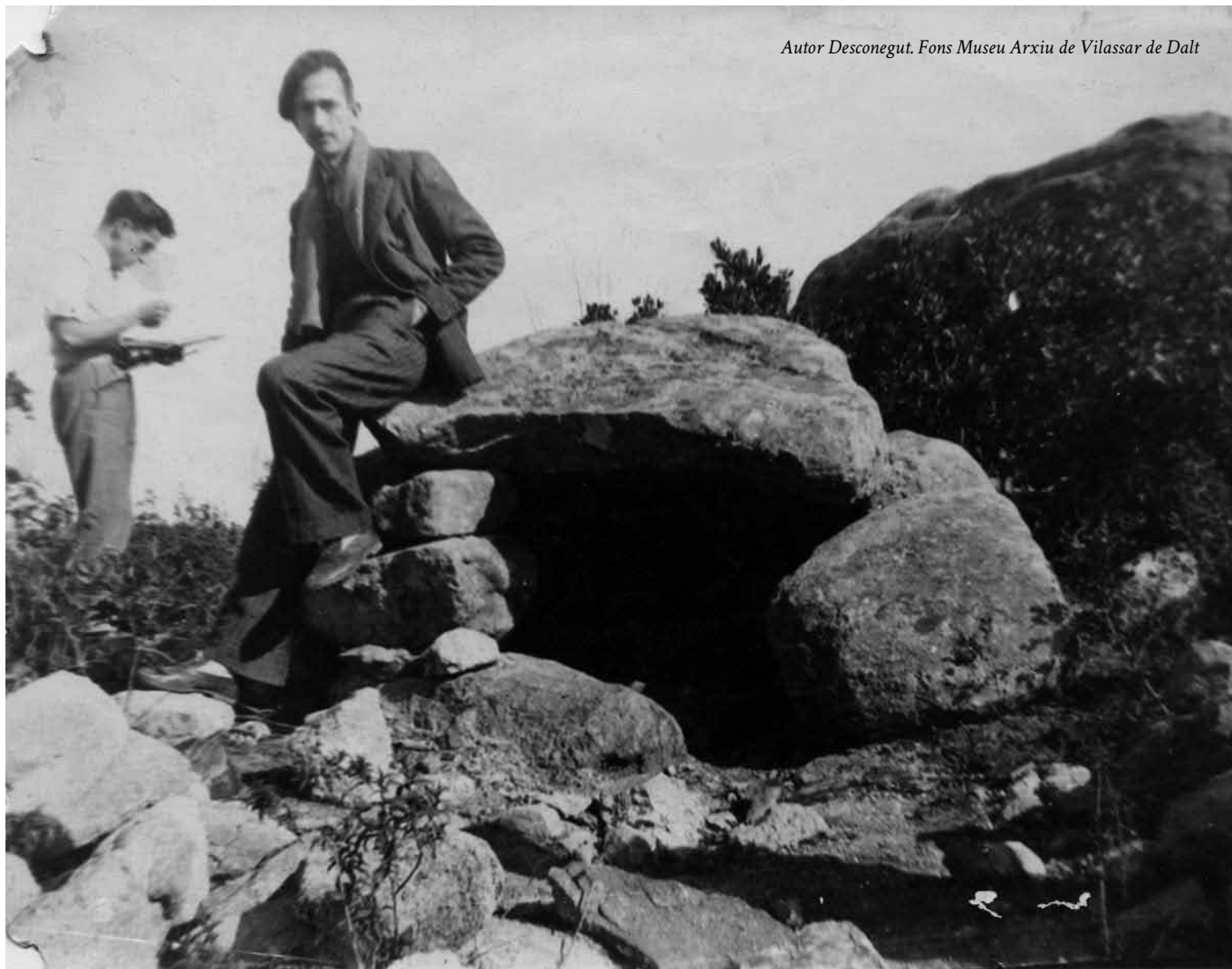
La col·laboració entre Esteve Albert i Salvador Torrent, encara donarà per un redall l'any sobre, el 1977, amb l'edició per part del Centre d'Iniciatives Turístiques de Puigcerdà i Cerdanya, del llibre *Puigcerdà, una comunitat d'homes lliures al segle XII*, escrit expressament per l'Albert amb motiu del 8è Centenari de la fundació de Puigcerdà pel Rei Alfons I. A la portada de *La Vanguardia Española*, del dissabte 9 de juliol de 1977, hi surt, amb imatge inclosa, la informació: "En Puigcerdà se presenta un libro", com a fet destacat, lluny de la

Il·lustració de Mariona Comellas

Manuel del Arco

Barcelona rovell de l'ou de la intel·lectualitat, en aquell despertar de la democràcia i com a mostra dels fils que l'Albert va saber moure, al llarg de tota la seva vida, prop dels mitjans de comunicació, amb un ressò mediàtic intens i continuat des de 1955 i fins a gairebé la seva mort, l'any 1995.

La flaire de l'herba dallada pels dallaires Albert i Torrent, encara es podia olorar de cap a cap de Cerdanya un any després, el 1978, quan Salvador Torrent fundà l'Institut d'Estudis Ceretans, esperonat en part per l'Albert, que era conscient de la feina que, un cop acabada la dictadura franquista, es podia fer arreu del país i amb gent activa i valuosa com va ser Salvador Torrent.

Poetesses de Cerdanya

Esteve Albert va tenir al llarg de la seva vida la figura de la dona creadora com un puntal de la cultura i de la civilització. En la dona hi trobava una sensibilitat i una capacitat d'observació i àdhuc d'expressió, molt més acusada que en l'home. Fossin pintores, cantants, actrius o escriptores, o filadores, cistelleres, cuineres o cosidores, feia mans i mànigues per possibilitar la seva

projecció i la seva obra. En aquest sentit, van ser dues dones les seves principals col·laboradores: Conxita Egea i Maria Dolors Masferrer.

Mogut segurament pel record de la seva joventut, quan a Dosrius i al Maresme escoltava i recollia –per a l'Obra del Cançoner Popular del mestre Joan Tomàs– les cançons que li cantaven o declamaven les padrines, i per voler posar al seu lloc la figura femenina tan sovint avorada i bandejada pel franquisme, va promoure accions com les dels actes de l'Any Internacional de la Dona, el 1975, amb la recopilació de poemes, esbós biogràfic i la imatge de les 200 escriptores catalanes, entre les quals les dues cerdanes –per arrels o lligams familiars– suara esmentades: Magdalena Masip Biosca i Montserrat Clot Macià, ambdues amb una obra poètica d'una finor i sentiment remarcables.

Precisament, per cloure aquest repàs en voleiar d'Esteve Albert per Cerdanya, com a encontrada significada de la serralada pirinenca, repàs volgudament succint si tenim en compte el gavadal d'accions conegudes i encara per descobrir d'aquest personatge

Oli de Frederic Lloveras, 1951

que va agullonar i va fer revifar la cultura catalana la segona meitat de segle XX, us serà plaent llegir un poema de cadascuna de les dues poetesses.

El de Magdalena Masip (Barcelona, 1897- Puigcerdà, 1972), *Voldria*, és l'escollit per l'homenatge de l'any 1976, reproduït a la majòlica que podeu veure a la font d'en Llanas.

El de Montserrat Clot Macià, (Barcelona, 1902-2000), publicat a *Les cinc branques*, és la *Nadala* de l'any 1964, que a tall de cançó de bressol, va compondre "amb doble amor, bo i adormint" el seu nét Antoni Garçon Peyrí.

Les dues composicions, no cal dir que regalimen sentiment per la terra cerdana, pels batecs antics que s'hi ajacen, per l'aigua lliurada als cims i davallada lliure, per la llum també de cims i de cels que la vivifiquen i per les sentors que s'hi bressolen.

Voldria, de Magdalena Masip Biosca

I jo voldria tenir
sota d'un avet la casa,
amb tot un bosc per jardí,
i amb tot el cel per la teulada
i fugir del món d'aquí
puig que em sobra i m'atabala.
I estar-me quieta així,
bevent el bosc a glopades
amb les glevs per coixí
i un jaç de fulles daurades...

Nadala, de Montserrat Clot Macià

Que li darem a n'el noi de la mare,
que li darem que li sàpiga bo?
Li donarem el tresor de Cerdanya
que li embelleixi el pensament i el cor.

Li donarem l'airet de les serres
i la música dels rius i les fonts,
la cantarella dels recs i les sèquies
amb les arrels vermellenques del fons.

Li donarem el blau de la carena,
la Tossa d'Alp, el Cadí, el Puigpedrós,
el Pedraforca, el Carlit i el Pic d'Eina
amb el perfum del redall i del bosc.

Li donarem tots els verns de la plana,
tots els pollancres amb les fulles d'or,
els castanyers, les moixeres i els salzes,
les xapolines, les freixes i els oms.

Li donarem les flors de les collades,
la farigola, l'orenga i el boix,
la tanarida, el bruc i la genciana
i el perfumat clavellet de pastor.

Li donarem els ocells de la terra,
les garses lladres, vestides de dol,
les guatlles fines, que canten i contenen,
les cadernerres, les merles i els corbs.

Li donarem les bèsties que pasturen,
les eugues grasses amb els seus nadons,
els xais de l'any, i les vaques lleteres,
el parell gros, els porcells i els tirons.

Li donarem les fruites de les hortes,
les peres d'aigua "Lluïses" i "Clergeot",
les prunes clàudies, els gerds, les groselles,
els albercocs i els pintats maduixots.

Li donarem el rovell de les lloses,
la rufagada, que ve a la tardor,
la boira baixa, després de la pluja
i un paneret de molsa i rovellons.

Això darem a n'el noi de la mare,
perquè ho estimi i li sàpiga bo,
que és l'hereuet d'un bocí de Cerdanya
i, com un flam, la durà al mig del cor.

NB) Deixem per una altra fontada les accions d'Esteve Albert al Baridà, allà a Arsèguel, i al Pont de Bar, on l'Artur Blasco, el 1976 i sant Ermengol, el 1982, respectivament, l'acolliren. D'igual manera, deixem a la docta sapiència dels benivolguts historiadors Josep Maria Solé i Sabaté i Joan Pous i Porta, seguir el fil de la informació que dona el document trobat a l'Arxiu Comarcal de l'Alt Urgell, en l'espigolar per a la confecció de l'Exposició del Centenari d'Esteve Albert, comissariada per aquest servidor vostre, referent a la detenció, el 27 d'abril de 1937, d'Esteve Albert i el seu empresonament durant una setmana a la Seu d'Urgell, el mateix dia que el malvat Cojo de Málaga era ferit de mort a Bellver de Cerdanya, detenció que juntament amb quatre companys més de l'Albert, es produeix "obedeciendo el motivo de su detención a sospechas de y con relación a los hechos ocurridos hoy en Bellver". Esteve Albert, a l'abril de 1937, amb 23 anys, era membre del Cos de Policia de la Comissaria General de Ports i Fronteres de la Generalitat de Catalunya.

En el centenari d'Esteve Albert, un home de cultura pirinenc

ALBERT MANENT (1930-2014)

Esteve Albert, un il·luminat que fa bitlles*

El 17 de febrer de 1967 el setmanari *Tele-estel* en una nota de la secció "Els quatre cantons", deia:

D'Esteve Albert, cònsol del Maresme a Europa, se'n conten de l'alçada d'un campanar, des d'anar-se'n a París sense un clau a la butxaca fins a pretendre que l'ONU establís la seva seu a Andorra, amb ell, naturalment, de secretari general. Aquest solt ja marca un dels epicentres de la llegenda que, des de fa més de quaranta anys, acompanya les activitats i les actituds vehements, ultrades, engrescadores, d'Esteve Albert i Corp (i no Corb, remarca ell), aquest agitador de Dosrius, on va néixer el 1914.

Tanmateix vull puntualitzar d'entrada que el pintoresquisme, les improvisacions i les rauxes d'Albert no han d'amagar-nos la seva bondat, el seu

esperit de sacrifici per Catalunya, la seva grandesa d'ànima, malgrat les ires momentànies i les flastomies que de vegades llança "contra esto y aquello" com deia Miguel de Unamuno. Els seus entossudiments, la seva bohèmia desmanegada poden haver-lo perjudicat i fins a haver-lo anat segregant, a poc a poc, dels cenacles polítics i culturals de Barcelona. Però el predicament d'Esteve Albert a les comarques per causa de les seves, no sempre folles, empreses d'espectacles plàstics que volen afermar-nos la identitat, aquest predicament encara és molt alt. Hi ha dedicat més de mitja vida. D'altra banda no entenc, i ho comentava fa un any amb Josep Benet, com l'Albert pot mantenir la tensió elèctrica en la conversa per qualsevol fotesa; per si els germans Badia eren més amics d'aquest o d'aquell

altre, per si Companys va anar a tal lloc un dia o un altre... Tant se val la qüestió en litigi. Albert s'exalta de seguida i en fa una qüestió de principis i les seves paraules, amanides amb dites o expressions populars, es tornen plàstiques, iridescents i tot d'una munta una teoria sobre el nostre passat o el nostre futur -històric o polític- i es converteix en un improvisat definidor o doctrinari. És clar que ell ja fa anys que ho ha anat rumiant i ara només aboca a la conversa l'essència d'allò que constitueix una de les seves tesis sobre el país, sempre amb un gran recel pels de la capital: "Aquest de la boira baixa de Barcelona!", m'ha increpat més d'una vegada. "Ep Albert -el tallo-, que jo sóc de Premià de Dalt i del Maresme, com vós". Desconcertar-lo em plau i més com un esport.

Esteve Albert duu una vida desordenada en el més noble sentit del mot, franciscanament parlant. Si cal no menja, i l'he vist dormir en un matalàs a terra dins d'un tros de pis que al carrer de Balmes cantonada al de Provença, li deixava el comte d'Alba de Liste. Els seus horaris són surrealistes. Mai no s'ha interessat pels diners i em penso que deu haver deixat de cobrar més d'un xec per descurança i perquè ell té dèries més urgents. La seva vida és un neguit continu i la seva

imaginació i el seu activisme frenètics s'encalquen per veure quins dels dos té més corda. Tanmateix aquest místic terral, carregat de sentències populars, que ha donat sis fills a Catalunya, els quals, segons ens deia fa trenta-cinc anys, eren l'embrió d'un futur exèrcit català, aquest estrenu "cavaller de l'Ideal", calçat amb botes, vestit amb jaqueta de cuir, jerseis desplanxats, pantalons de pana, té un *charme*, un encanteri personal, que li ha permès de sintonitzar amb persones o públics ben diversos. Té un do de gents molt propi, remou les aigües dels llacs més encalmats, revitalitza tradicions soterrades, posa en peu de guerra cultural joves i vells per tirar endavant un projecte d'escenificació popular. Cal recordar que Esteve Albert duu un llevat important de cultura històrica i literària -i eclesiàstica. Tot plegat amoroseix i fa més interessant el seu tarannà desmanegat i pagesívol. En un llibre, molt poc conegut, *Quatre boigs de Mataró*, publicat per la Caixa d'Estalvis Laietana el 1979, Albert ens dóna alguna de les claus de la seva vida de lliurament a la Idea. Sanguini, argent viu, temerari, dialèctic inesgotable, de vegades pot semblar un personatge ubic. No coneix, com he dit, la cobdícia de la riquesa i, un cop pujada la família, ha fet de franc tirador, pràcticament solitari,

però amb molts amics dispersos. I ha convertit en feus propis Andorra o el Rosselló. Recordo que el professor Eudald Solà, deu fer set anys, em deia, que havent trobat pel carrer Esteve Albert li havia comunicat així el fet que tronava a establir-se al petit principat: “L’Albert se’n va a Andorra a fer d’Albert”. Malgrat que de jove va tenir una tuberculosi incipient i que, en general, no sembla que gasti gaire salut, no s’entén que aguantant amb un arc vital tan tibant, amb una dieta desordenada i un cert nomadisme. En el llibre que he esmentat defineix prou bé la seva trajectòria vital: “L’any 1932 vaig desplegar una activitat desaforada i vaig començar a dur el ritme de treball excessiu que ha caracteritzat la meva insuportable manera de viure (un voler acudir a tot arreu a tapar vies d’aigua, que generalment m’han esqueixat dramàticament)”.

Vaig conèixer el llampat Esteve Albert el 1949 o 1950, a través del malaguanyat professor Antoni Comas, i vam fer algunes excursions plegats amb ell i el grup universitari (Joaquim Molas, Miquel Porter, Eulàlia Amorós, etc.) La seva personalitat ens va enartar en una època en què el país es trobava baix de to vital. I així vaig entrar dins del seu cercle d’influència. El 1952 vaig passar uns quants dies a Arenys de Mar amb el meu company d’estudis Xavier Graigés fill del poeta, i Albert ens va deixar una moto u de Fèlix Cucurull, en aquell moment deixeble poètic d’Agustí Esclasans i que ens llegia versos amb una uncó i una mirada impressionants. Un any després vaig coincidir amb Albert a Riells del Montseny, a la fonda, per veure mossèn Ribot, un altre llegendari assenyat. A les set del matí Albert, que dormia a la mateixa cambra, em despertava per llegir-me els salms. I em deia seriosament: “A mi em coneixen vint mil persones”. I no ens ho acabàvem de creure, però la xifra potser és curta. Un altre dia vam anar a caçar perdus (no en van matar ni una) a la seva casa de Dosrius. Potser érem el 1954. El poble mantenia l’harmonia rural i hel·lenitzant de molts racons del Maresme i un primitivisme dolç i civilitzat. Al vespre Albert es va adonar que no hi havia llençols i, com érem a l’hivern vaig haver de dormir vestit entre dos matalassos...

¿D’on ha pouat Albert tanta saviesa popular, tanta rauxa tel·lúrica, tanta força en l’expressió lingüística? Aturem-nos breument en els antecedents familiars. Albert va néixer a Can Batlle de Dosrius i en una

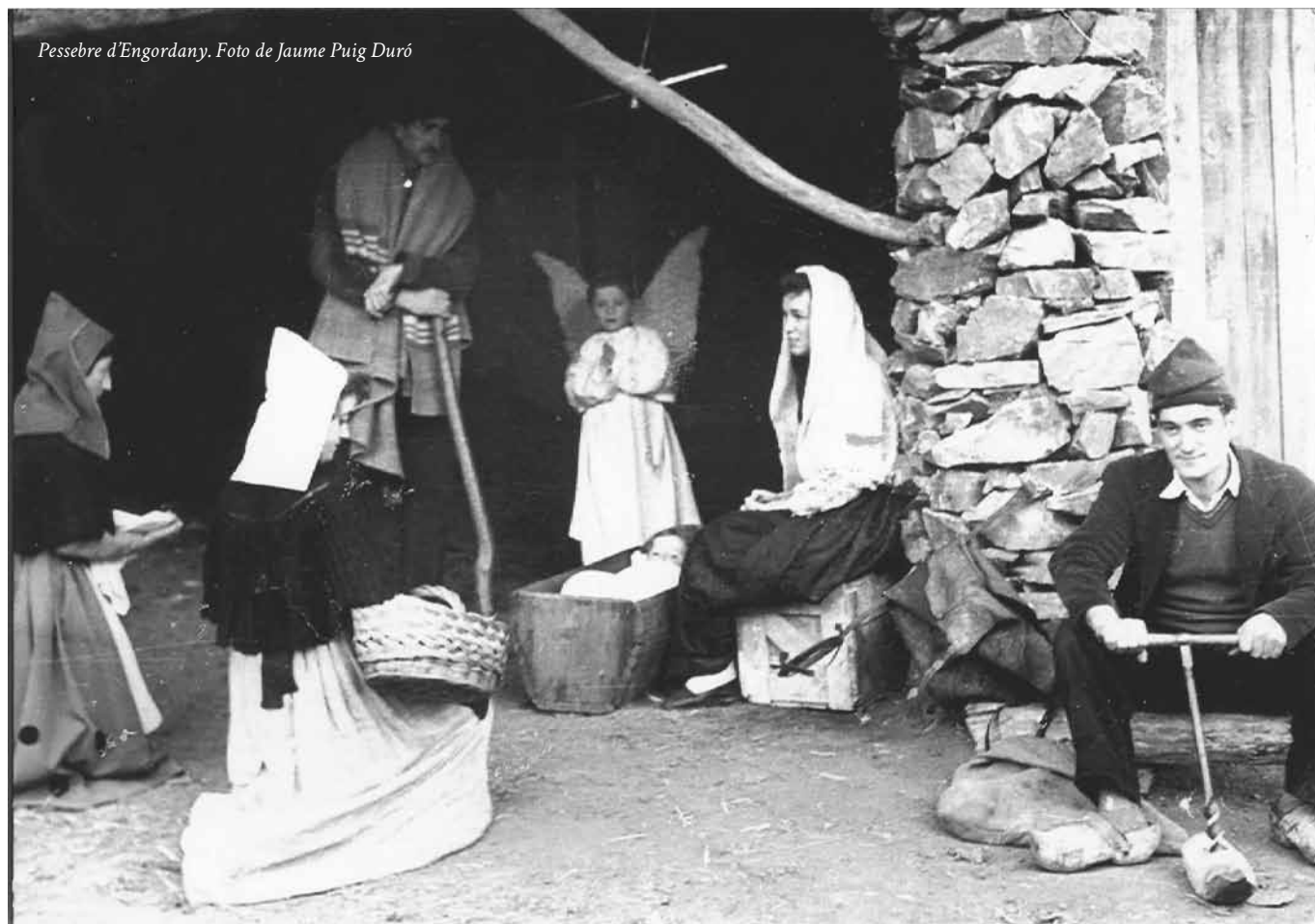
cambra espaiosa que era, diuen, la del rei (quin rei?) quan hi venia a caçar. La seva família era de pagesos pobres. *El Maresme, de Dosrius estant* (1971) recull el món il·lusionat, també renouer, de la seva infantesa, tot explicat en un bell estil poètic, inici de memòries. Recorda una mica *La minyonia d’un infant orat*, de Llorenç Riber i aquest punt d’oradura és allò que dóna un llampegueig, un picant i tremp a la personalitat d’Albert que tendeix tant a la dispersió. El pare fou aprenent en una vaqueria de Mataró i després féu de jardiner-hortolà. Conta Albert que el seu oncle patern i un cunyat foren els darrers bandolers de la serralada dels Parpers. Diu que no mataren mai ningú, només duïen ganivets i no els van agafar mai. Quan es van adonar que les forces de vigilància rural els anaven preparant paranys, van mudar d’ofici. Esteve Albert sosté que “si el pare m’hagués comprat un burro o un cavall, encara faria de pagès”. Però la família va emigrar a Mataró perquè dues germanes d’Esteve hi havien trobat feina en una fàbrica. Poc abans, Esteve havia entrat al seminari, on es va trobar amb companys que després van ésser tan il·lustres com Manuel Bonet, de la Rota Romana, i el cardenal Narcís Jubany. Llavors, essent seminarista, Albert es confessava amb el felipó Josep Maria Torrent, bisbe en funcions durant la clandestinitat de la guerra civil a Barcelona. Torrent com Albert no menjava prou i patia una tuberculosi incipient, cada dijous li duia un maletí amb queviures. El senyal cristià del seminari no l’ha deixat mai i es consolidà quan Albert ingressà a la Federació de Joves Cristians de Catalunya. Al seminari va fer-se un bon llevat cultural i hi descobrí, fragmentàriament, els clàssics: Eiximenis, Roís de Corella i Isabel de Villena, al costat de Virgili i Horaci. La febre literària li ve d’aleshores. Mossèn Jaume Barrera, redactor literari d’*El Correo Catalán*, de qui Josep Carner va escriure: “qui ignora el recte ús dels “doncs” i del “qual” - li va dir “Tu seràs un bon prosista”. I no s’errà. Perquè Esteve Albert té una prosa fluida, imatjada, rica i viva, que solament pateix del seu mal general: la pressa, el no aturar-se a revisar-la, etc. Però a setze anys, quan s’hauria d’haver quedat a fer de pagès, va seguir la família en el trasllat a Mataró i alhora va deixar el seminari de Barcelona. “Mataró per a mi era com un laberint humit”, ens diu. Però de seguida va connectar amb el Centre Catòlic i s’inscriví a la coral del Foment Mataroní. I va conèixer Joan

Bachs, Joan Layret i Domènec Gironès. Amb tots tres formaren el grup que ell anomena “quatre boigs de Mataró”, centre de moltes activitats del nacionalisme radical i fundadors al Maresme del partit Nosaltres Sols i que pesaven dins l’incipient fejecisme. “Amb l’adveniment de la República -va escriure Albert al llibre esmentat- vaig adonar-me que les dretes eren uns presumits rancorosos i que l’Esquerra era un sac d’arribistes. Acció Catalana, uns que estaven a la lluna sempre, però molt elegantment vestits, fins de llenguatge.” De jove Albert havia tingut contactes amb anarcosindicalistes de la línia moderada de Joan Peiró, que admirava molt.

Segons conta, Albert un parell o tres d’anys abans es pressentia l’esclat de la guerra civil, tot imaginant-se que, enmig del gran desori, potser es podria assolir l’alliberament nacional de Catalunya. Albert l’erra del tot. Mentrestant durant els anys trenta reescriu obres de teatre i col·laborava al “Diari de Mataró”. Aquesta vocació literària li va permetre conèixer Ruyra, de qui conserva alguna carta.

Amb la revolució del 1936, Albert fou uns dels qui es van moure més per tal d’evitar crims, saqueigs i incendis d’edificis. Ens conta que un dia va

comparèixer a la frontera amb un autobús carregat de religiosos maristes i que, sense passaport i tot, amb la seva dialèctica agressiva, els va ficar dins l’Estat Francès. Critica el Companys de l’època i m’escriu que “era un home de bons sentiments, però un desordenat i un maniobrer. Això li va permetre d’arribar a la Presidència, però no trobar la manera d’estabilitzar res que prou ho pretenia”. Durant la guerra Albert i els seus acòlits participaren en la fusió dins l’Estat Català dels grups nacionalistes esparsos. I conta que Companys posà a la Comissaria General d’Ordre Públic el capità Pere Reverter “amb la missió d’organitzar la liquidació del desordre” Però, al cap d’uns quants mesos i en circumstàncies fosques, va ser Reverter “el liquidat” expeditivament. Layret i Bachs van anar a cercar Joan Torres-Picart, per indicació de Daniel Cardona, líder de Nosaltres Sols, per nomenar-lo secretari general d’Estat Català. I Albert es trobà de ple en un complot, encapçalat pel president del Parlament català, Joan Casanovas, que consistia, segons Albert, a avançar la crisi i el cop de força dels Fets de Maig, sobretot si els catalans haguessin tornat victoriosos de l’expedició a Mallorca, i amb les Milícies Pirinenques, bona part de l’aviació i escamots nacionalistes liquidar

Pessebre d'Engordany. Foto de Jaume Puig Duró

la FAI i els incontrolats i intentar de formar una mena d'Estat pont entre França i Espanya. No obstant això, a mitjan 1937, Albert i quatre companys van caure en un parany dels homes de la FAI prop de la frontera i llur vida perillà perquè eren manats pel famós i sanguinari "Cojo de Málaga". Esteve confirma que perillà la vida de tots i que foren alliberats gràcies a una ordre personal del president Companys.

Després dels Fets de Maig, Albert i els seus ingressaren al cos de la Comisaria General de Ports i Fronteres. I després l'exili... A París els va aixoplugar el rellotger Joan Massot, ja home de Macià als anys vint. Finalment Bachs, que tenia un germà capellà entre els "nacionals", aconsellà que entressin per Fuenterrabía. Els ficaren al presidi d'Ondarreta, d'on al cap de deu mesos, Albert sortí malalt de la vista i en llibertat provisional. A Mataró seria jutjat en una remesa de vint-i-sis persones en la qual hi hagué alguna condemna a mort. Ell en sortí absolt.

I comença la llarga travessia del desert, l'odissea clandestina d'Esteve Albert, que llavors té tot just vint-i-cinc anys, convertit en apòstol de les petites causes que servien per a enaltir la Idea de Catalunya. Altra vegada a salvar gent en perill de mort, de les presons, dels camps de concentració. El colpeix molt el drama d'haver-li afusellat amic íntims, tant els franquistes, com els republicans.

De seguida Albert formaria part d'una xarxa clandestina d'informació a favor dels francesos. Uns quants anys després, connectarà amb els serveis d'intel·ligència anglesos, que li facilitaren la connexió amb el Consell Català de Londres, que presidia Carles Pi-Sunyer. Albert era membre del Front Nacional de Catalunya, organisme unitari (convertit després en partit) per aglutinar tot el catalanisme de resistència a l'interior. Segons Albert, el Front aniria perdent pes amb el retorn de l'exili d'intel·lectuals de relleu i amb l'agafada d'un part de l'*staff* del Front el 1943. En aquells anys quaranta, anant a veure Fèlix Millet, va conèixer Josep Benet, amb qui no ha interromput mai la relació, encara que els noms de l'un i l'altre no coincideixin sempre. Albert visqué els personalismes i els "revisionismes" que van esterilitzar, en part, l'acció clandestina i van crear un cert aïllament que, segons ell, va llevar base popular al Consell de la Democràcia Catalana, que presidia Josep Pous i Pagès. És clar que era ben difícil arribar al poble en una època de controls

severíssims de l'opinió pública, de les entitats, sense premsa, ni tribunes públiques o privades...

Però a Mataró l'entesa entre la gent d'oposició que sovint es feia a través de la cultura, fou més eficaç, ens diu Albert. El 1946 feia la revista clandestina "Horitzons". De mica en mica s'anà decantant vers una penetració més popular entre els sectors més defraudats pel règim i també d'aquells que n'havien sofert les conseqüències i encara es trobaven esporuguits. I Albert es convertí en un activista frenètic que cada vegada viuria més a salt de mata. Sort que la seva dona tenia, diuen, un bon passament. Ens explica que en molts llocs no s'hi sentí còmode. Cultivà l'amistat amb els monàrquics i blasmava els radicalismes, tan purs, que somniaven herois. Albert seguiria una política de pragmatisme i el 1945 era partidari d'una publicació en català que dirigia Josep Janés i Olivé, que es va perdre, segons ell, per culpa d'una enginyosa i càustica frase de Josep Maria de Sagarra. És clar que Albert no matisa les condicions en què hauria de sortir aquella publicació en català, la primera que hauria autoritzat el règim. Home senzill, romàntic vital, intel·ligent i astut, Albert és molt crític amb la ironia noucentista (com el grup de *Quaderns d'exili*) i amb l'estil d' *El be negre* i el caient ensuperbit d'alguns escriptors. I m'escrui que "el canibalisme en els medis de la intel·lectualitat catalana durant l'època que jo l'he conegut una mica ha estat demolidor".

El 1944 Benet i Albert funden les "Edicions de Negre Nit" i publiquen tres opuscles de versos, un dels quals, *La subterrània deu* (1944), és del mateix Albert, que de vegades signa "Josep Des Sot". Els poemes *Única amor* (1945), dedicats a la muller, duen data de Perpinyà, però són impresos a l'interior.

Situat més a la llum pública, Esteve Albert els anys cinquanta fa un viatge comercial per Amèrica, com a representants dels fabricants de Mataró, i alça l'ànim de les colònies d'emigrants i coneix, entre d'altres, Domènec Guansé, a Xile. La seva missió serà també la de negociar permisos d'exportació a Madrid. Es conta que un funcionari de finestreta, després d'una discussió amb Albert, comenta: "Pues, chico, no pensaba que yo pudiera entender tan bien el catalán". L'accent catalaníssim d'Albert es confonia ja amb la mateixa llengua catalana!

I el 1955, Esteve Albert s'estableix a Andorra, on llança la seva primera producció dins els espectacles

tradicionals, amb tots els efectes luminotècnics, etc., de la tècnica moderna: el Pessebre Vivent d'Engordany, sobre el qual el 1958 publicarà un llibre.

Esteve Albert acompanyarà Carles Riba a veure Gassol i Josep Carner a l'exili. Fica el nas a l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. No deixa de connectar i complotar amb Josep Maria Batista i Roca, un altre esventat com ell, i amb els germans Grau d'Elna i Jansana, rossellonès adoptiu, pensant en una hipotètica força militar catalana. De Mèxic un dels seus déus és Miquel Ferrer i Sanxís, i Albert escriu força, també amb pseudònim, a la revista de Montpeller *Vida Nova*, que dirigeix el diputat Miquel Guinart. Albert crea el grup artístic Pyrene, d'Elna i, encara avui, brandant el nom de Josep Sebastià Pons o de Jordi Pere-Cerdà, és un agitador escoltat al Rosselló i, en general, a la Catalunya Nord. Per la seva amistat amb els germans Fernández-Castanyer va tenir algun paper en la represa del teatre professional als anys quaranta al Romea i participa igualment a F.E.S.T.A., la gran obra de teatre *amateur*, a través de Joan Brillas i de Tomàs Roig i Llop.

El nucli o nuclis de Mataró són dels millors en la represa cultural i de consciència nacional. Marià Ribas, Josep Reniu, Terri, Martínez Saurí, Antoni Comas, que fa de pont entre Albert i els universitaris, etc. El Racó és un cas singularíssim. Però hom treballa en arqueologia, cinema *amateur*, erudició històrica, etc. Albert hi és un home estimat, de vegades amb una certa polèmica. Hi passa com una tramuntana i ara el veuen, ara no el veuen. Lluís Terricabres ("Terri") l'ha definit en un llibre de memòries: "Un noi de Dosrius, fincat a Mataró, rementa, arrauxat i capità aranya de les empreses culturals més impensades".

No puc entrar a fons en aquesta semblança ni tan sols en l'enumeració dels quaranta muntatges escènics que Esteve Albert ha impulsat els darrers trenta cinc anys. Sempre amb pocs mitjans, sovint amb presses i havent engrescat un grup de gent, tantes vegades sense experiència teatral. Tant se val! Algú haurà de fer algun dia l'estudi d'aquesta obra global d'Albert, que ha procurat exalçar episodis o personatges significatius de la història de Catalunya i n'ha fet una cosa viva, popular, de vegades en un escenari natural esplèndid on mai ningú no hi havia pensat. Per exemple el *Canigó* a Sant Martí de Canigó; *Sibilla de Fortià* a Castelló d'Empúries; *Nausica* de Maragall

a Caldes d'Estrac; *Mireia* a Les Valls d'Andorra, el Parc Güell i Can Bordoï de Llinars del Vallès; *Pirene* a Elna, Andorra i el castell de Montjuïc, a Girona; la història dels Reis d'Orient, interpretada per *hippies*, en una barca que desembarcava a la badia de Cadaqués; *Medea* en diversos ports de la Costa Brava, a l'estany de Banyoles i a Puigcerdà, on es revelaria com a actriu Conxita Egea, que va ajudar Albert durant molts anys fins que morí en un accident absurd; *Les roques i el mar* amb textos d'Espriu, a Empúries; *De Nativitate Christi* d'Isabel de Villena, amb els primers violinistes de l'Orquestra del Liceu i figurins de Cirici Pellicer, un dels espectacles albertians més reeixits; *El misteri de la soledat*, amb textos d'Isabel de Villena i música de Narcís Bonet, a la Sagrada Família de Barcelona i a la catedral d'Elna durant molts anys. I també al Vernet, Vilafranca de Conflent i en pobles petits o barriades. *El Misteri de Sant Pere Ursòl*, de Josep Sebastià Pons. A Sant Miquel de Cuixà. De més a més, Esteve Albert ha muntat "pessebres vivents" a la majoria de les esglésies de Perpinyà, Sant Pere de Roda i pobles del Rosselló. I, afinant l'exotisme i aprofundint en les arrels culturals, Albert ha aconseguit que mecenes, ajuntaments o aristòcrates fessin vetllades o autèntics sopars medievals, amb cants de trobador inclosos, en jardins, palaus o castells, des del Tinell o Cotlliure a Castelldefels o el Castell de Fiveller a Teià. El problema d'Albert i d'alguns dels promotors que ha deixat és la difícil continuïtat. Entre els espectacles que continuen fent-se hi ha el *Retaule de Sant Ermengol* a la Seu d'Urgell, *Bandera de Catalunya* a Belcaire d'Empordà, el *Retaule de Sant Martirià*, etc.

Un dels darrers protectors d'Esteve Albert seria Lluís-August Viñamata, comte consort d'Alba de Liste, oficial de Franco durant la guerra, antic governador

civil a Galícia i amic de molts militars d'alta graduació, entre els quals el capità general de Catalunya Alfonso Pérez-Viñeta, que en una conferència arribà a batejar amb reverència de "virrei", Viñamata. Traspassat en la maduresa fa cinc o sis anys, era un personatge un punt pintoresc, *charmant*, convertit al catalanisme, almenys cultural, per l'Albert, i que havent emprat el castellà de petit, parlava de gran un català escaient i fabrià. Realment va fer moltes gestions per alliberar presos polítics, començant per Miquel Coll i Alentorn. La simbiosi Viñamata-Albert era curiosíssima, fins al punt que al castell de Teià, hi va fer representar *Nerto* per la filla dels comtes d'Alba de Liste.

Però no oblidem que Esteve Albert és un escriptor i ha publicat una trentena de llibres, alguns dels quals són opuscles o *Episodis de la Història*. L'interès per l'època medieval li ha fet estudiar la Seu d'Urgell, l'Abat Oliva, Ramon Berenguer III, Jaume I, Arnau de Castellbò, les abadesses de Sant Joan, Sibil·la de Fortià, etc. D'altres obres se centren en el Maresme, l'Alt Empordà, Pals, Palamós i especialment Andorra. Albert és un apassionat del catarisme i dels templers. Un dels seus llibres més sòlids és *La vella Andorra vista per mossèn Cinto*, que revisà Josep Maria de Casacuberta. Més que un erudit, Albert és un divulgador suggestiu que tanmateix aporta notícies noves.

L'il·luminat que fa bitlles reconeix amb humilitat mestratges diferents: Francesc Maspons i Anglasesell, Josep Maria de Casacuberta i Carles Cardó, principalment. Fou un servidor entusiasta de l'abat Escarré durant el període més nacionalment combatiu d'aquest. Sorprenentment Albert ha tractat militars i algun tinent general, davant els quals no ha amagat les seves idees. Havent conegut Dionisio Ridruejo, fou contertulià d'algunes tertúlies madrilenyes, on devia caure com una bomba o un extraterrestre. A la del Café Gijón -i en d'altres- era conegut, segons conta ell, com "Albert d'Estat Català".

La seva amistat amb Francesc Pujols fou real i diu que no li parlava de broma. Llàstima que Josep Pla no hagués escrit un sucós *homenot* del quasi llegendari mataroní d'adopció. L'anecdolari d'Esteve Albert ompliria tot un altre llibre. Un dia Jordi Cots el trobà per Barcelona amb un camió buit per carregar-hi un ramat de bous, que no sabia on eren, per a una representació que s'havia de fer al cap de dues hores. Temps era temps. Albert duia un cotxe gros

i atrocinat. Una vegada, amb deu persones estibades dintre, se sentí com es desprenia la matrícula. Albert ordenà tot seguit que algú l'exhibís per la finestreta per evitar la multa de circulació... No cal dir que ha tingut diversos accidents de cotxe, alguns d'ells gravíssims, perquè condueix gesticulant, distret o parlant apassionadament. Té un àngel tutelar que el vetlla, no en dubteu.

La dispersió li ha fet perdre eficàcia. Jesús Quadrada, escriptor mataroní, li dedicà un capítol al seu llibre *Mirant enrera* i afirma amb raó que, "com tots els homes tocats pel despistament i la flama del geni, és discutit i incomprès". Als setanta-tres anys, Albert continua somniant i inventant més projectes i engrescant gent nova. Llàstima que al seu costat hi hauria d'haver un gerent per treure rendiment de les seves idees... És un cas irrepètiblle, que mereix no pas una semblança com la meua, sinó una bona biografia que sorprendria fins als qui l'hem conegut tant.

*Del llibre SOLS DE LES HORES

(Retrats d'escriptors i de polítics), Edicions Destino, 1988.

El pessebre vivent d'Engordany*

JORDI CARBONELL

Esteve Albert ha estat el creador d'un estil de teatre damunt d'escenaris naturals i emprant actors del poble que ha assolit força difusió a les terres catalanes d'ambdues bandes dels Pirineus: Andorra, el Rosselló, viles pirinenques del Principal. Durant el darrer lustre aquest moviment s'ha anat desenrotllant fins a adquirir una estimable amplitud, tant geogràfica com temàtica. Hom ha representat obres molt variades: textos antics, com la *Consueta de Sant Jordi*, posada en escena una vintena de vegades a Puigcerdà, a Encamp (Andorra) i a la Sagrada Família barcelonina, i la *Consueta de Sant Eudald*, representada nou vegades a l'església romànica de Santa Coloma (Andorra); evocacions històrico-llegendàries com l'escenificació de la llegenda de *Pyrene*, a la plaça antiga d'Elna, de la llegenda del *Canigó* al monestir de Sant Martí del Canigó, i el *Retaule de sant Ermengol* al claustre de la catedral de la Seu d'Urgell; espectacles estructurats amb elements folklòrics, tals com el *Retaule de la Soledat*, representat cada any per Setmana Santa als claustres de la catedral d'Elna, que combina el passatge corresponent del *Vita Christi*, de sor Isabel de Villena amb elements populars tradicionals de les celebracions de Setmana Santa, *El pessebre vivent del Rosselló*, que recull tradicions nadalenques rosselloneses i des del 1959 que és representat pels vols de Nadal als claustres de la catedral d'Elna, i, finalment, *El pessebre vivent d'Engordany*, interpretat cada vigília de festa de la Mare de Déu de desembre fins a la Candelera a partir de 1955.

El vessant nevat d'una muntanya – prats, marges, una pleta, cases rústegues, coberts – és el grandios escenari natural del *Pessebre* d'Engordany. Els únics intèrprets són gent del poble. El tipisme realista és completat pel ramat de bens. El bou, la mula, els ases, els gossos, les gallines, els estris pirinencs – la filosa i el fus tradicionals, el martell de fusta i les altres eines de l'escloper, les vianderes, la collada, la mossa, la jovassa, l'embúrnia –, i els menjars típics – el brossat, el colistre, la coca masegada, l'allioli de codony, el formatge de tupí, la donja, la bringuera, i sobretot la condació, la bullida del vi amb pomes, nous i peles de

taronja, beguda típica andorrana de la nit de Nadal. Altrament cap element convencional, si no és un focus de llum blanca, unes cançons populars en *off* i una coreografia d'inspiració folklòrica, adequats tots ells a l'ambient ingenu i pintoresc de la representació. El text és constituït per uns versos planers, entre els quals són intercalades cançons, i denota una recerca conscienciosa d'elements populars típics del país.

Moure un centenar de personatges i un ramat de bens, ultra d'altres elements dispersos, dins un escenari de molts centenars de metres quadrats, requereix un esforç considerable i una adhesió i un treball grans per part d'uns intèrprets no professionals. Fóra absurd d'anar a buscar al *Pessebre vivent d'Engordany* una elaboració, un muntatge i una interpretació de tipus intel·lectual. És tot el contrari. La seva gràcia es troba precisament en un marc natural deliciós, en un llenguatge dialectal, en uns personatges en llur propi ambient, en unes danses i unes cançons completament populars. Esteve Albert ha sabut escollir aquests elements, els ha acoblats i ha tingut la visió clara de les possibilitats que Engordany oferia per muntar un espectacle d'aquesta mena, sense voler-les ultrapassar. En la seva tasca ha obtingut excel·lents col·laboracions, entre les quals destaca la coreografia de Josep Ingla per al ballet final.

El pessebre vivent d'Engordany, pensat, escrit i muntat amb la col·laboració entusiasta del poble, és un espectacle únic en el seu arcaisme, rústic i poètic. Aquell qui no sigui capaç de mirar en simplicitat i sense esperit d'anàlisi, val més que no vagi a la representació d'Engordany: només hi sabrà veure la rustiquesa. Però qui sàpiga trobar, sense perjudicis, l'encant sobri dels personatges populars, els ramats en plena muntanya, dels instruments i estris típics, de les danses i cançons populars en la nit nevada i transparent d'Andorra, terra meravellosa, viurà amb el *Pessebre* una experiència d'excepció. Jo he presenciat el pessebre en plena tempesta de neu, he vist els pastors i les pastores baixant pels caminals d'Engordany amb els esclops i les mantes gruixudes de viatge, l'àngel gairebé endut pel vent, i he sentit el consol de les mans escalfades

al redós del foc. I sortia del clos on es representava *El Pessebre vivent d'Engordany* amb el cor lleuger de no haver perdut la capacitat d'ingènua meravella.

*Publicat a la revista SERRA D'OR núm. 2, febrer de 1961.

25,00
A l'amic Jordi Carbonell, amb
el desig de fer-li alçaut l'esquand
fins a les seues altes muntanyes
E. Albert
—
nov. 50

BIBLIOTECA FOLKLORICA BARCINO

EL PESSEBRE D'ENGORDANY

(Valls d'Andorra)

PER
ESTEVE ALBERT

Núm. 16

Premi Sebastià Bosom

El Grup de Recerca de Cerdanya convoca els Premis Sebastià Bosom – Vila de Puigcerdà a treballs de recerca de batxillerat amb la finalitat de reconèixer l'esforç dels estudiants en la realització de treballs que versin de manera general sobre Cerdanya i d'incrementar-ne els vincles amb la comarca.

A tal efecte es fan públiques les següents BASES:

Poden participar-hi tots els alumnes de batxillerat, de Catalunya i la resta de l'estat espanyol o curs equivalent d'Andorra i França, de qualsevol nacionalitat.

Els treballs que es presentin han de ser rigorosament originals, no haver estat mai presentats a aquest guardó, han d'haver estat realitzats durant el curs actual i ajustar-se a tot l'establert en aquestes BASES.

Els treballs presentats poden estar fets individualment o en grup.

Només podran presentar-se al Premi Sebastià Bosom aquells treballs que versin d'una manera general sobre Cerdanya en qualsevol àmbit o temàtica (ciència, tecnologia, medi natural, història, patrimoni, tradicions, art, llengua, etc.) i estiguin redactats en català o castellà.

Els autors dels treballs presentats conservaran els drets d'explotació i autoria de les seves obres. El premi serà atorgat per majoria de vots per un jurat qualificat, podrà ser dividit. Si la qualitat dels treballs rebuts fos considerada insuficient pel jurat, el premi podrà ser declarat desert.

Els treballs podran remetre's fins el dia 15 de juliol de 2015. S'admetran tots els treballs que arribin després d'aquesta data, però que tinguin mata-segells d'origen d'aquesta data o anterior per correu o missatgeria. També es poden entregar en mà a les instal·lacions del Museu Cerdà.

Els participants han d'enviar/portar un únic paquet tancat, identificat per fora amb el títol del treball i el nom de l'autor, així com amb el nom del guardó: Premi Sebastià Bosom al Treball de Recerca. Aquest paquet haurà de contenir:

1 còpia del treball en paper i una còpia del treball en pdf (presentada en un CD/DVD).

1 sobre tancat que contingui: sinopsi del treball de 500 caràcters com a màxim, fotocòpia del document nacional d'identitat o passaport de l'autor o autors del treball. Tot aquest material s'haurà d'enviar en paper.

Certificat conforme estudia un curs de batxillerat o curs equivalent emès per l'escola o institut.

Els treballs hauran de remetre's a:

Premi Sebastià Bosom – Grup de Recerca de Cerdanya. Museu Cerdà · C. Higini de Rivera núm. 4 · 17520 Puigcerdà (Girona).

El jurat estarà format per persones de contrastada experiència en el món cultural, científic i acadèmic escollides per l'Organització, llur decisió serà inapel·lable. El jurat serà presidit pel President del Grup de Recerca de Cerdanya.

Els participants eximeixen a l'Organització de qualsevol responsabilitat derivada del plagi o qualsevol transgressió de la legislació vigent en la que puguin incórrer els participants.

Els guanyadors de les diferents categories seran avisats abans del dia 21 d'agost de 2015, per a que puguin preparar la seva assistència al sopar d'entrega de premis. L'assistència dels guanyadors o d'un representant del mateix és obligatòria; en cas de no assistir a l'entrega, el premi es declararà desert o bé l'organització es reserva el dret de lliurar el premi al següent classificat.

L'Organització únicament abonarà les despeses del sopar de després de l'entrega dels premis del guanyador i de dos acompanyants.

Els premiats es comprometen a que en posteriors edicions del treball, figuri la menció del guardó rebut. A més a més, autoritzen a l'Organització l'ús d'extractes per a la promoció i publicitat del guardó en futures edicions. El guanyador gaudirà, si ho desitja, d'una conferència dins del cicle "Joves Investigadors", que promou el Grup de Recerca de Cerdanya, per tal d'explicar el contingut del seu treball. També tindrà la possibilitat de publicar un article a les revistes que edita l'associació (Ker i Querol) versant sobre el contingut del treball i a la realització d'una exposició al Museu Cerdà.

Qualsevol imprevist no recollit en aquestes bases serà resolt per l'Organització i se n'informarà a la pàgina web.

Tots els treballs rebuts passaran a formar part del fons de documentació de l'Organització, que no retornarà cap dels exemplars als seus autors en cap cas.

La participació al Premi Sebastià Bosom implica l'acceptació i conformitat de totes les bases.

S'estableixen els següents premis:

Premi Sebastià Bosom al treball de recerca de batxillerat: 500 €, trofeu commemoratiu i un lot de llibres.

Menció honorífica al treball de recerca de batxillerat: 250 €, diploma commemoratiu i un lot de llibres.

L'organització es reserva el dret de, en cas d'empat tècnic, repartir de manera equànime la dotació econòmica dels premis entre les treballs premiats.

Els premis estan patrocinats per l'Ajuntament de Puigcerdà i pel Grup de Recerca de Cerdanya.

VI FESTIVAL INTERNACIONAL DE CINEMA DE CERDANYA

MUSEU CERDÀ
PUIGCERDÀ
DEL 27 DE JULIOL
AL 2 D'AGOST

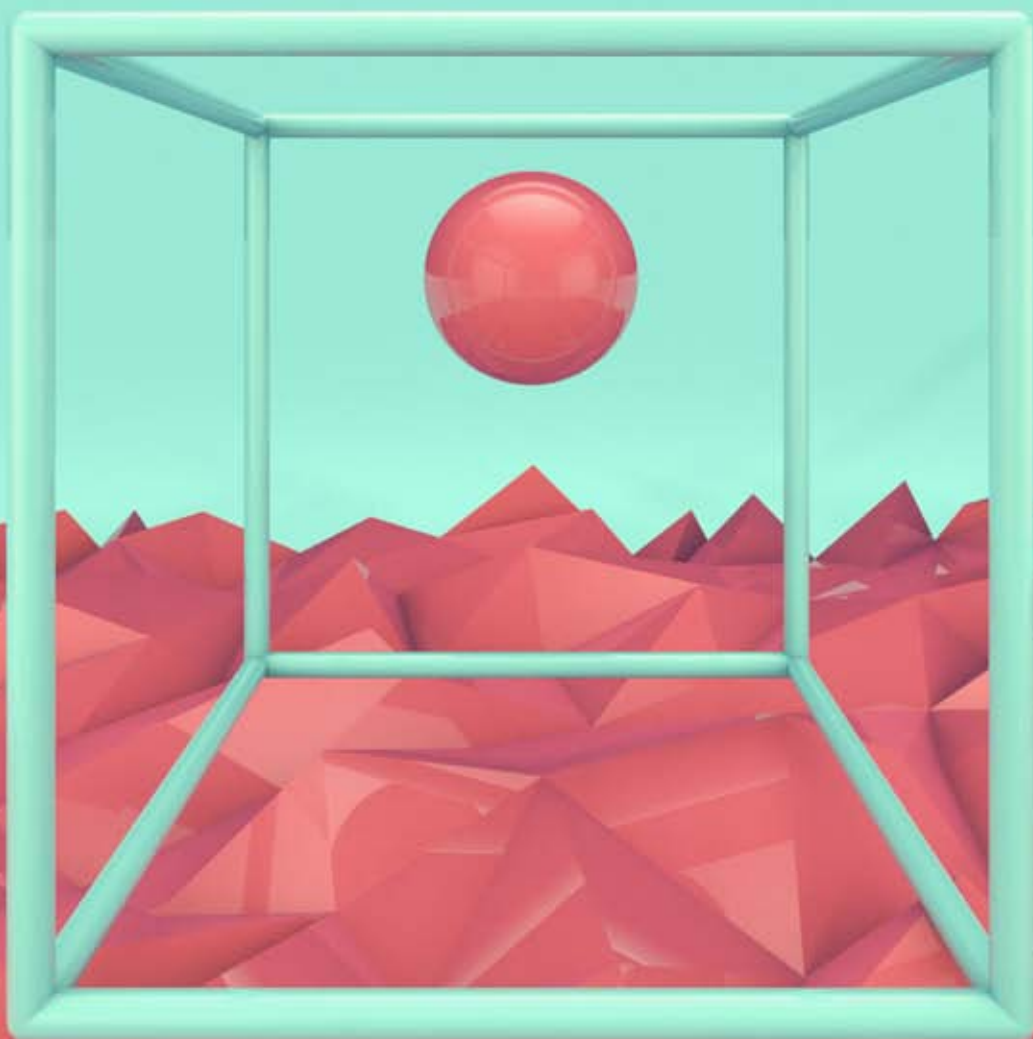
www.filmcerdanya.cat

filmcerdanya

@filmcerdanya

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Girona

Ajuntament de
Puigcerdà

GRC

Consell Comarcal de
Cerdanya

Consell Comarcal de l'
Alt Empordà

ARMENOIL
www.afg.cat

Consell Comarcal de la
Selva

Querol

—REVISTA
CULTURAL
DE Cerdanya

NÚM. 16
PRIMAVERA 2015

Grup de Recerca
de Cerdanya